

Dr. Čermelj Lavo
Dvorakova 6/II
L J U B L J A N A

poštarina

V. Broj 50, 51, 52.

Zagreb, Božić 1933.

Pojedini broj stoji 1.50 dinara

...Kada zadnji glasi po selu uminu
u staren kantunu sama ćeš ustati
prećući po ognju, još ćeš svoj sinu
zadnje misli svoje u tujinu slati.
Kako una mati, pridobra i mila
ka je nočas sina za druge rodila.
Mate Balota.

ISTRA

...V naši zemlji zvoni k polnočnici
in v cerkev gredo sklonjeni
brez bakel in brez luči
Tolminci, Vipavci, Brici in Kraševci.
Brez zvezd je prijaznih neboški obok,
tema je, ko da se zmotil ljubi je Bog...
Joža Lovrenčič

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSkih EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NAŠ BOŽIĆ

Svakog tjedna, stalno i uporno, povezuje ovim našim listom našu veliku emigrantsku zajednicu s Julijskom Krajinom, našom domovinom i braćom, koja u toj nesretnoj zemlji provode život duboko ispod dostojanstva čovjeka. Tjedan za tjednom stvaramo sve čvršću i sve intimniju vezu preko granica i preko svih onih okolnosti, koje nas dijele od Julijske Krajine i od naše nesretne braće. Kroz ovaj naš list, kroz stupce ovoga našega lista izgrađuje se ideja, koja će jednog dana i pobijediti.

Kroz ovaj naš list mi smo u najplemenitijoj borbi: borimo se za ljude, koji strdaju i vičemo u njihovom ime u svijet poziv spasenja. U ime bratstva i u ime čovjštva. Izdižemo krvavog čovjeka i pokazuemo ga svijetu, da bi svratili pozornost na najveću nepravdu i najveće bezakonje, koje se danas u srcu Evrope događa. Da li postoji još igdje u Evropi list, kroz koji je prošlo toliko ljudskih krikova i u kojem je kronika pisana sa više krvi, nego li u ovom našem.

I niti sada za Božić, dok će se u svim listovima svijeta iz iskrenog duševnog raspoloženja ili iz konvencionalnosti, koju ništa ne pomućuje, pjevati himne »dobro volji« i »miru na zemlji među ljudima«, mi ne možemo da pjevamo takve himne. Mi ne možemo našu naslovnu stranicu da ukasimo nasmiješenim anđelima, koji lete oko božićnog drvca, na kojima vise blistavi darovi kao simbol zadovoljstva i sreće.

Naša naslovna strana govori drugačijim jezikom. I mi, eto, i na ovom mjestu i kroz čitavi list ne možemo a da ne govorimo o stvarima, koje su tako daleko od idile iskićenog božićnog drvca, posutog bijelim lepršavim sniježnim pahuljicama.

Naši borovi tužno šume na Krasu, a sniježne pahuljice koje su pale na te naše tužno šumeće borove imaju u sebi nijansu crvenoga: trag krvi onih, koji su pali izmrcvareni od ljudi-hijena, trag krvi onoga, koji je pred mjesec dana pao, umoren od savremene inkvizicije.

Na našim ognjištima u Julijskoj Krajini ne gore badnjaci, na njima sjede stare matere i samotne preču oganj, koji se gasi. Ponosni negdašnji badnjaci ugašeni su.

Ivan Pregelj, naš veliki majstor, koji u duši nosi svu tragiku naše zemlje, u svojoj »istarskoj paraboli«, koju donosimo na ovim stranicama, uzalud pokušava da zapali taj posljednji naš istarski badnjak. Jezovitost te Pregeljeve parabole nije pretjerana. To je isječak iz istinskog života našeg naroda u Ježenju i u Julijskoj Krajini općenito. Pregeljev Juraj Gortan u svojem imenu (Dobrila...) i u svojem prezimenu sintetizuje historiju istarskog naroda, a u svojem svršetku simbolizuje ono stanje, u kojem se danas taj narod nalazi.

Žena, koja vapi, koju je našoj naslovnoj strani dao jedan drugi naš jak umjetnik France Gorše, upotpunjava Pregeljevu parabolu... U znaku Pregeljeve tragike i u znaku Goršetove trnovitosti iz koje se diže glas zapomaganja dočekuje Julijska Krajina ovaj Božić.

Ni prvi ni posljednji... Rekli smo »ni posljednji«. Ništa nas danas ne može zanjati nadom, da će već idući Božić biti Julijskoj Krajini bolji, i kamo sreće, kad bi nas događaji što skorije demantovali. S ugašenim badnjacima dočekat ćemo i drugi Božić, možda i još koji, ali mi opet ne prestajemo da sasvim gubimo nadu.

Jednom će sigurno doći dan, kad će se stvari okrenuti onako, kako mi iščekujemo. Vjerujemo, da će jednom pobijediti pravda u svijetu, jer znamo, da civilizacija nije ipak na umoru, kako se to u Rimu naviještava.

One snage, koje regulišu zbivanjem na svijetu nisu utučene. I ma da se za izvjesno vrijeme ne može predvidjeti ništa, što bi nas moglo zanositi dobrim nadama, moramo ipak vjerovati, da je ono, što mi želimo u kompleksu historijskog razvoja ne samo s pravom željeno, nego i moguće.

U Evropi su danas u sukobu dva jaka elementa, sukobila su se dva suprotna shvaćanja o značenju čovjeka: na jednoj je strani shvaćanje, da je čovjek sve i da je on glavno, a na drugoj je strani shvaćanje koje ističe, da je čovjek podređen višim ciljevima, kojima treba ga žrtvovati. Sistem fašističkog nasilja i sistem demokracije sukobljuju se. Dva se jaka protivnika nose u sukobu i sad je jedan u naletu

DR. IVAN MARIJA ČOK:

OB KONCU LETA

Že ob prilici letošnjega kongresa dne 24 septembra smo v Ljubljani pregledali svoje delo, uspehe in neuspehe, v teku preteklega leta. Vendar ne bo škodilo, če tudi sedaj o priliki zaključka solčnega leta, ko vsi sestavljajo bilanco svojega dela, še enkrat ugotovimo, v koliko smo izvršili doslej svoje naloge in v koliko smo uspeli.

Nesumnjivo se mora priznati, da so se emigrantske vrste strnile v krepko skupno organizacijo, kakor tudi, da so se razširile in poglobile. V najodlajnejših krajih naše države, kjer jih doslej še ni bilo, so bile osnovane nove organizacije, katere so takoj v početku svojega življenja pokazale svojo vitalno moč, s katero so se začele krepko udejstvovati.

Drugi zelo važni uspeh zadnjih treh let, odkar namreč obstoji Savez emigrantskih društev, je bil ta, da se je v vseh nas sinovih Julijske Krajine vzbudil in poglobil pravi emigrantski duh. Naj ob tej prilici ponovno povdarim to, kar sem že mnogokrat povdaril ob priliki naših zborovanj in svojih govorov, pa tudi v pisanih sestavkih, objavljenih v našem glasilu. Mi smo emigrantski pravi emigrantje, ker smo morali emigrirati iz Julijske Krajine. Nismo je zapustili svojevoljno in tudi ne radi. Da je zaviselo le od naše volje in od objektivnih okolnosti, ali z drugimi besedami, da je bilo po pravici in zakonu, ne bi bilo emigrantov iz Julijske Krajine, mi bi bili domala vsi ostali na svojih domovih. Število onih ki bi se bili vkljub temu izselili, bi gotovo ne prekašalo števila normalnih izseljencev, ki ga povzročuje v katerem koli delu sveta tok normalnega življenja. Mi smo se izselili, ker smo se morali izseliti. Nasilje, krivica, pritisk, policijski in ekonomski, so bili razlogi kateri so nas prisilili, da smo morali zapustiti svojo rodno grudo. Premnogi med nami so odšli brez potrebnih dokumentov, a premnogi med nami so odšli in pri tem utrpeli ogromno moralno in materialno škodo. Toda ni bilo druge pomoči. To je bil edini način, da si rešimo ekzistenco, zdravje in življenje. Mnogi, ki niso uspeli da se pravočasno rešijo, so trpeli in trpijo, ker so oropani svobode, ali svojega imetja, ali so pa sicer težko oškodovani.

Mi smo torej emigrantje, v kolikor smo bili prisiljeni zapustiti svojo ožjo domovino in v kolikor je naše prvo in glavno stremiljenje, da se v to našo domovino vrnemo, ali pa povrnemo. Vse naše stremiljenje je prizadevanje imeti ta glavni cilj, da se v našo domovino, ki nam je bila odvzeta, povrnemo sebi in svojim rodbinam. Zato delajmo nato, da ustvarimo predpogoje, ki nam bodo omogočili, da se povrnemo na svoje domove in se homo mogli vrniti k oni zemlji ki smo jo s svojimi pradedi uživali in obdelovali, jo ljubili in se zanj borili skupaj skozi 13 stoletij, da bomo tam mogli živeti v miru in biti deležni vsih onih pravic in dobrot, ki nam jih dajata Bog in narava.

Zgrešeno pa bi bilo misliti, da se hočemo smatrati za emigrante in se s tem odvajati in separirati od domačega prebivalstva v Jugoslaviji. Neopravičeno nam nekateri očitajo nekaj separatizem češ da hočemo med domačim prebivalstvom v Jugoslaviji igrati neko posebno vlogo. To se dogaja posebno v onih krajih, kjer se zbrani lačni centri emigrantov med domačim prebivalstvom. Ne samo ne sme biti naš namen, da bi se držali po strani od življenja domačega prebivalstva, temveč je naša pravica in dolžnost, da se v Jugoslaviji, kjer smo sprejeti kot pravi bratje, tudi počutimo kot pravi bratje, namreč ne samo zavedajoč se teh pravic, ki nam iz tega izhajajo, temveč zavedajoč se v prvi vrsti tudi svojih dolžnosti, ki jih imamo, bilo nasproti domačemu prebivalstvu, bilo nasproti jugoslovenski državi kot takšni. Vse

a sad drugi. Bitka će još trajati, ali ona mora i da svrši jednom. Vjerujemo da će svršiti pobjedom onoga shvaćanja, koje ističe vrijednost čovjeka kao najviše vrijednote.

Uvijek je do sada u historiji bilo tako. Civilizacija i nije ništa drugo nego zbir takvih pobjeda. A ko bi se usudio ustvrditi, da je baš danas vrijeme kad se s vruhunca mora da silazi. Ne, ne možemo niti ono, što se događa u Julijskoj Krajini da uzmemo kao simptom toga silaženja. Ne, ne možemo, a da to ne shvatimo samo kao bolnu epizodu, koja će minuti.

Prema tom džinovskom sukobu, koji se zbiva u Evropi možemo mi da se sami sebi pričiniamo i suviše slabi i suviše neznačajni, a da bi naše učestvovanje išta značilo.

Takva bi misao mogla da radja rezignacijom i pasivnim stavom prema događajima. Mislimo da bi to bilo i pogrešno i štetno.

I ako smo možda fizički neznačajni i slabi, mi ipak nismo suvišni u borbi, koja se zbiva, nego smo možda i u centru te borbe.

naše posamezne organizacije in naš Savez kot skupna emigrantska organizacija so nosilci ene velike ideje, ene velike misije, namreč te, da moramo priboriti pravico in svobodo Julijski Krajini. Naš cilj mora iti za tem, da za ta svoj najviši ideal pridobimo vse Jugoslovane in celo Jugoslavijo. Hoteti se separirati v svojem delu od domačega prebivalstva, bi pomenilo delati v nasprotju s to našo veliko misijo. Zato proizhaja logično že iz tega našega velikega cilja, da moramo živeti in delovati v največji in najtesnejši skupnosti z domačim jugoslovenskim prebivalstvom in da moramo, ako je potrebno, doprinesti od svoje strani tudi potrebne žrtve, da se ta skupnost in bratska solidarnost in vzajemnost ne rušijo temveč, da postanejo čimdalje solidarnije in trdnješe.

Mi med svojimi brati v Jugoslaviji nismo kakor oni emigrantje, ki gredo v tujino med tuje ljudi, kjer nikoga ne poznajo in kjer tudi njih nihče ne pozna. Mi smo prišli med svoje brate in ne med tujce. V tem smislu se nasproti domačemu prebivalstvu Jugoslavije ne smemo niti počutiti, niti med njim delovati kot emigrantje, temveč kot pravi bratje, kot eno telo. To nam nalaga tudi naš lastni interes, kajti naša borba za pravico in svobodo Julijske Krajine ima praktičen smisel, samo v tem primeru ako se ji priključijo vsi Jugoslovani. Ni dvoma, da vsi Jugoslovani smatrajo vprašanje Julijske Krajine kod čisto nacionalno vprašanje in kot splošni jugoslovanski problem. Naloga nas emigrantov kot najbolj zainteresiranih na njem, je ta, da vedno spominjamo in povdarjamo potrebo njegove rešitve in da držimo vedno prižgano luč vere v končno zmago naše pravice.

V toku preteklega leta smo imeli v svojih manifestacijah brez števila dokazov takšne bratske solidarnosti domačega prebivalstva z nami in z onim delom našega naroda, ki je ostal v Julijski Krajini in katerega zastopamo mi emigrantje. Naj mi bo dovoljeno, da med raznimi manifestacijami, kot najlepšo in največestnejšo omenim emigrantski »Tabor« v Črnomlju dne 8. avgusta tega leta. Lepa in ponosna Bela Krajina se je zbrala okrog nas, da skupaj z nami manifestira za naše brate onkraj mej in da pred celim svetom dvigne protest proti krivicam, ki se jim godijo, z zahtevom, da se prebudi vest kulturnega sveta ki naj iz srca Evrope odpravi to žalostno in nečastno stanje, katero so nad našim narodom v Julijski Krajini ustvarili njeni novi gospodarji.

V beli Ljubljani, ko smo se zbrali na letošnjem kongresu, nam je bilo v veliko uteho to, da je naše zborovanje vkljub vsemu izpadlo ne samo lepo, temveč naravnost sijajno. Število navzočih delegatov in drugih emigrantov, ki so napolnili prostrano dvorano do zadnjega kotička, predvsem pa visoki nivo, na katerem so stale razprave, toliko poročila funkcionarjev, kolikor tudi diskusije o njih, so nam bila v veliko zadoščenje. Zapuščali smo kongres z zavestjo, da smo lepo napredovali in da smo postavili granitne podlage svoji stavbi. Zato hočemo nadaljevati v svojem delu z neomejenim optimizmom v svojo pravico in svojo zmago.

Nič nas ne ženita, če fašisti bljujejo strup in jezo na nas radi našega delovanja. Ob več prilikah, posebno pa ob priliki zadnje naše proslave rapalskega dne so to pokazali. Napadali so naše organizacije, klevetali naš narod tostran in onstran meje, ter žalili in obrekovali posameznike

Fašizam, imperijalizam i ideja fašističke supremacije u svijetu razvila se iz one »pobjede«, kojoj smo mi bili žrtvovani. Julijska Krajina je rodila talijanski fašizam i to se daće dokazati ispitivanjem događaja od 1914. dalje. Imperijalističke pozicije u Julijskoj Krajini i dalje aspiracije preko sadanjih granica, preko mrtvih u Julijskoj Krajini, to su motivi one borbe, koju fašizam vodi u Evropi s demokracijom. I baš zato, jer smo u centru fašističke geneze i jer smo u osnovu novih fašističkih zaleta, mi moramo da sve aktivnije ulazimo u tu borbu.

Pred Božić, dok nas zaokupljaju misli na zemlju i ljude, koji trpe i dok nas sentiment tjera na hladna ognjišta, na kojima naše stare napuštene majke preču vatru, koja se gasi, mi treba da o tome mislimo. Mislimo o tome, što možemo i što treba da učinimo u godini, koja dolazi, a da bi se naše pitanje u svijetu postavilo na dnevni red velikih diskusija. Mislimo o tome, kako da učinimo nešto, što će doprinijeti da u historijskoj borbi, koja se vodi dodje do što skorije pobjede one strane, na kojoj su naše nade

iz naših vrst. S posebno naslodo so se vrgli tudi name osebno. Seveda ne zavoljo moje osebe, temveč zato ker me je zapanje mojih rojakov postavilo na mesto predsednika Saveza vsih naših emigrantskih organizacij. Ne bi se niti oziral na te napade in ne bi mi niti padlo na um, da na nje reagiram, temveč bi suvereno prezrl, kakor da se mene ne tičejo ako bi bili naperjeni samo proti meni kot osebi. Ne morem pa molčati, ker so s temi napadi hoteli zadeti naše emigrantske organizacije in ves naš emigrantski pokret. Ne bom jim sledil v celi plohi izbranih kletev in sramotilnih besed, ki so jih uporabili, da nas in naše delo osmešilo in oklevetajo. Ta način pisanja je gotovo vreden izliv 2000 letne civilizacije. Kot sin jugoslovenskega naroda, ki ga oni smatrajo za zaostalega in še surovega, hočem ostati v svojih izjavah skromen in spodoben.

Nikdar nismo bili protivni ne Italiji, ne Italijanom; vedno pa smo bili in bomo protivniki onih Italijanov in one Italije, ki naš narod zatira in ki ga je v nasprotju s pisanimi in božjimi pravicami oropala najelementarnejših predpogojev življenja kulturnega naroda. Vojno delovanje opravičujejo ti Italijani — fašisti — z argumenti, ki niso resnični. Trdijo, da Julijska Krajina v današnjem svojem obsegu nikdar ni bila slovenska po narodnosti, temveč, da je bila italijanska in po sili slavizirana od strani Avstrije. To je največji in najgrši falsifikat zgodovinske resnice. Ogromna večina današnje Julijske Krajine in njenega prebivalstva je bila od nekdaj slovenska in ni bila nikdar italijanska. To se mora konstatirati še danes na licu mesta, ker še vedno nad pol milijona prebivalcev Julijske Krajine je kompaktnih masah govori kot svoj materinski jezik slovenski in ne laški jezik in ker živi v duhu slovenskih šeg in navad in ne italijanskih. Potentakem je vse delo, ki ga izvršujejo fašisti, in katero imenujejo oni »ustopavitvev italijanstva med slovenskim prebivalstvom«, v resnici prava denacionalizacija, golo nasilje in torej čisto nemoralno delo.

Zato se ne bomo mi, ki smo pravi sinovi svoje slovenske matere, nikdar odnehali boriti proti tej krivici. Vzvišeni vzgredi borbe italijanskega naroda v toku preteklega stoletja, kateremu se ima italijanski narod zahvaliti za svojo svobodo, za svoje jedinstvo, za svoj napredek in za svojo današnja moč, nam najjasnejše dokazujejo, da smo mi na pravi poti in da so fašisti na krivi poti. O fašizmu in fašistih, ter njihovem delu, od najvišjega do najnižjega, je sodba v svetu različna. So ljudje ki fašizem (brez obzira na njegov odnos do narodnostnih manjšin v Italiji) obsojajo v tem pogledu, so pa tudi taki ki jim je fašizem simpatičen. Pa naj bo ta sodba kakršnakoli, ena pega fašizma ostane, nje ne bo mogel fašizem nikdar izbrisati raz sebe, to je postopanje z našo manjšino pod Italijo. Naj zunanjemu svetu še tako imponira lik onih, ki danes vodijo Italijo in ki so ji priborili današnja četudi nasilno kompaktnost v notranjosti in uspehe proti zunanjemu svetu, ena senca jim ostane neizbrisna in zatamnjuje njihov obraz: to je krivica, ki se v njihovem imenu in po njihovi volji godi našem narodu pod Italijo.

Dobro se zavedamo skromnosti naših sil in naravnost gigantskih sil, s katerimi, v primeri z nami, raspolaga fašizem. Vendar sem neomajno prepričan, da ob končno zmaga na naši strani. Sredstva, katerih se poslužuje fašizem v doseg svojih ciljev, so s sredstvi, katerih se poslužujemo mi v svoji borbi, v obratnem sorazmerju s silami, s katerimi raspologata obe stranki. Seveda ne mislim materialna sredstva, temveč na moralno stran spora. Na njihovi strani je krivica na naši strani pa nepremagljiva pravica. Žrtve, ki jih od nas ta borba zahteva in bo še zahtevala so sicer ogromne, toda fanatiki vere v svojo končno zmago kako smo mi — ne štedijo žrtev, ki morajo biti

Božić je. Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje! Vsi želimo mir, predvsem pa naš narod v Julijski Krajini. Želimo, da pride do mirne zmage pravice nad krivicom. Morda bo prizadevanje fašizma za mirno revizijo krivičnih mej, tudi proti njihovi volji orineslo pravično rešitev tudi našega problema. Ako so fašisti mislili s temi prizadevanji iskreno in počeno, potem je zmaga pravice v smislu zaželjenem od nas, neizbežna; ako pa bi jim bila formula o mirni reviziji, ki so jo vrgli v svet, in ki pod njihovim egido, še danes vodijo vkljub vsem ostalim pokrom celo vrsto držav v Evropi, samo hlapavka in farizejska diplomatska intriga, potem si mi iz vsega srca želimo, da bi končna zmaga pravice pogodila hlapavce in farizeje.

V tem upanju in s temi željami obhajamo letošnji Božić in s temi željami in nadami zaključujemo letošnje leto in prihajamo v novo leto 1934. Bilo srečno!

Dr. Ivan Marija Čok,

Predsednik Saveza Jugoslovenskih emigrantskih udruženj.

JOZA LOVRENCIĆ:

BOŽIČNA LEGENDA OB SOČI

V naši zemlji zvoni k polnočnici in v cerkev gredo sklonjeni brez bakel in brez luči Tolminci, Vipavci, Brici in Kraševci.

Tiha je v mehlem snegu stopinja, tiha je misel, ki se spominja svetih večerov in svetih noči — lepi, lepi nekoč so bili...

Tiho, tiho ko da se ne poznajo, gredo, tiho vsak s svojo žalostjo neizgovorjene besede poslušajo, ko po angelski pesmi hrepeni duša.

Brez zvezd je prijaznih nebeški obok, temà je, ko da se zmotil ljubi je Bog in je pozabil na svetlo noč, žalost slovensko ob Soči zroč...

V temi može, žene in otrociče dvojica dohitela je kesna in ključ: »Bog vam je dal lep sveti večer, ko v luči hodite, kakor nikjer!«

In že, ko da se jima v Betlehem mudí, šla mimo tihih, žalostnih ljudi... Može, žene in otrociče ostrmijo — spoznali svetega so Jožefa in Marijo.

Prevzeti so — drug drugega pogleda in zadržana se sprosti jim vsem beseda: »O, še misli, še na našo zemljo Bog, ni zabil svojih težko preiskušanih otrok!«

Nič več teme med njimi ni, srce ko ogenj jim gori in sveti v sveto noč. božično čudo ko nikdar oznanjajoč...

DAVID DOKTORIČ:

ROJEN JE ZVELIČAR VAM...

Ponižno tam v jaslih na slamci leži, vam rokice nasproti milo drži; hitite vsi k njemu, on rad vas ima, molite, prosite, da srečo vam da. Zamislil sem se v lepoto naših božičnih pesmic, ki črpajo neusahljivo bogastvo iz evangelija.

»In (Marija) je porodila sina, ga povila v plenice in položila v jasli, ker zanjo ni bilo prostora v prenočišču...« (Luka, 2, 7).

Hvala ti, nebeško Dete, da si revno se rodilo v hlevu! Za druge je bilo prostora v prenočišču, pravični tesar Jožef je našel zaprte duri, Marija, ko bi ti bila žena tolstega judovskega veljaka, kaj pa da bi se te kaka dobra duša usmiliła.

Človek, kako si grd v svoji sebičnosti! — Kdo nas je vrgel križem sveta? —

O lepih božičnih praznikih se potikamo brezdomovinci koderkoliže. Saj tudi tam doma ni bilo vse samo prijetno, prijazno in toplo. Tudi tam nam zelena zavist ni privoščila, da bi mirno uživali dobroto in lepoto našega zemeljskega kotička. Mračno sovraštvo nam je grenilo borno veselje. Niti Gospodov prag ni ustavil drznega koraka človeške ljudobije, k nas je motila v naših molitvah pred Božjim oltarjem. Vendar nam je bil drag ta naš v bolesti ljubljani dom.

Zahvaljen bodi Jezušček, v vsem si nam enak! »Ko so (modri) odšli, glej, se prikaže angel Gospodov Jožefu v spanju in pravi: »Vstani, vzemi dete in njegovo mater in beži v Egipt, in bodi tam dokler ti ne porečem. Herod bo namreč dete iskal, da bi ga pogubil.« In vstal je, vzel dete in njegovo mater še ponoči in se umaknil v Egipt.« (Mat. 2, 13—14).

Mi vsi smo šli za Jezuščkom, v strahu pred Herodom mi vsi bežali smo.

A Jezusa ni strpelo v Egiptu, v tej bogati, nad vse blagoslovljeni deželi. Srce je gnalo razaj med brate, v deželo prerokov, da izpolni od njih napovedano veliko odrešilno delo, katero je skrivnostno prineslo človeštvu novo dobo.

Miruj srce! Angel še ni napovedal časa, ko te bo neslo tvoje hrepenenje na orlovskih perutih tja — domov — v kraljestvo tvojih sanj, tvojih spominov.

Spominov. Sveti večer je večer spominov.

Pretesna vam je zemlja, otroci naše nesrečne družine. Vrtnec življeja vas je razgnal sam Bog ve kod in kam. Samo spomni nas večje.

Dragoceni so ti spomini. Naj bi teh zlatih vezi, ki vežejo naša krvareča srca, ne pretrgala nobena sila! Družijo nas vse, čeprav nas ločijo nepridne pustnje in brezmejna morja, čeli svetovi. Srce, v katerem oblede ti spomini kakorkoliže, srce, ki pretrga te skrivnostne ne vezi, se odtuji naši družini.

»Ko je pa Herod umrl, glej, se angel Gospodov v spanju prikaže Jožefu v Egiptu in pravi: »Vstani, vzemi dete in njegovo mater in pojdi v izraelsko deželo; zakaj, pomrli so, kateri so detetu stregli po življenju.« In vstal je, vzel dete in njegovo mater in prišel v izraelsko deželo.« (Mat. 2, 19—21).

V tem pismu sem vam hotel napisati teh par vrstic za božične praznike, da bi vam vsem postalo toplo in mehko pri srcu. Jaz, vaš in Gospodov duhovnik, ki z vami delim usodo. A moje pero je okorno in noče se mi posrečiti prikazati vam Jezuščkov smehljaj, ki blagoslovlja vas vse, klerkoli ste po zemlji vas vse naše trpine ki z Njim, z božjim Detetom, kot brezdomovinci begate po svetu.

Hitite vsi k njemu, on rad vas ima!

IVAN PREGELJ:

BADNJAK

(ISTRSKA PARABOLA)

Brinov drev v kamenitem Ježeniskem svetu nad suho Drago. V bridkih zimskih sapah, ki vlečejo tam čez, se je prestrašoval dolge noči, sahnil polet brez sence v zatohli prigrelci. Oklestili so ga do grčave gole palice, a si je še opomogel. Ne le s sekro, še z ognjem mu morajo pod korenine, preden se posuši...

Pa saj ni brin, saj je grčav hrastov panj in kot božični badnjak leži na ognjišču. Leži v brinovi žerjavici, povit v smolnati vonj in zgoščeno vročino, goreti pa noče. Komaj vidno ga le zdaj pa zdaj oblike slabotni plamenček, kakor da ni les, kakor da je kamen, polit z lojem in mastjo...

Počemu bi sploh gorel badnjak! Komu? V hiši ni otrok, da bi v plahi vernosti čakali tiste ure ob večernem zvonjenju, ko badnjak oživi pa poprosi, naj mu dajo jesti in piti: daj, brate, daj! Ni otrok, ni več pesmi domače, lepe božične od davnin, da bi mrtev les obudila v življenje: Ca, badnjak! Si živ? Bi jedel, bi pil? Ná, badnjak, jej! Ná, badnjak, pij! In potem bomo zapeli, zakaj sveti večer je noč, tebi in nam se je rodilo odrešenje. U sej vrjeme godišta...

A to je v Ježenju, v hiši Juraja Gortana, ki mu je sedemdeset let. Sam je starec, samemu mu je božičevati in kuriti badnjak. Kakor brin v samotni nad Drago je ubijalo življenje moža in ga klestilo. Šele ko mu je v korenino zasekalo, in ga z ognjem ranilo, mu je ubilo dušo.

Štirinajstega so ga klicali na vojsko od žene, sinov in hčere, od Mare starji, od Mare mlaji, od bratov njenih Juraja, Jože, Toma in Pepa, ki je bil še otrok... Grča, hrastov les je bil Juraj Gortan. Štiri leta ga je klestilo, trgalo, žgalo in mesarilo v zimah, v Galiciji, v Karpatih, v Tirolih. Dobro leto je potem čakal za žično ograjo v ujetniškem taboru, preden je smel iz Lahov domov. Prvo, kar je videl, ko je stopil tedaj v Ježenj, je bil hrast, ki mu je mejil svet od davnin, da niso pomnili ne on, ne oče njegov, komaj ded. Ta hrast je bil usahnil. Ne od strele ali viharja ali zime. Kar tako, ves zdrav od korenin do koša, je usahnil, kakor da ga je Bog preklel...

Juraj Gortan je vstopil doma pa se mu je opoteklo bolno in postarano ženišče v roke.

»Bog! Mara starji je pozdravil, a je takoj spoznal, da ni žena-mati, da je njena hči, Mara mlaji.

»Mara mlaji, ča, je vprašal, »a mati?«

Da je umrla, je povedala hči.

»Bog! Mara mlaji, je dejal. »Vsaj trpeti ji ni treba več.« In je iskal z očmi po hiši: »Ča? Ali si prav sama? Ni Juraja, ni Jože, ni Toma?«

V vojakih da so prepali za povrstjo, petnajstega, šestnajstega, osemnajstega...

»A Pero? Za Boga svetega, Mara mlaji? Pero, naše dete!« je kar prosil usmiljene besede, a je hči trudno zamahnila z roko, da ga ni, da so ga pred tednom odgnali v Trst in da ga bodo sodili...

Saj je človek človek, v Istri kakor brin. Oklesti ga do žive grčave palice, ne bo usahnil. Z ognjem in v koreninah ga moraš, preden se posuši. Juraju Gortanu je dušo ubilo, ko je odšla za Maro starji še Mara mlaji in ko deteta Pera ni bilo nič več nazaj.

BOŽIČNJA NOČ

O draga mati, nikad mi nismo bili bogati, ma na viliju božju imali smo svega, slanica, bakalaja i ribe čistu robu za večer i druge potrebe i znali da ni zlega kad svi skupa jimo i na ognjištu svi skupa sidimo.

Večeras će tamo zvoniti nan zvona debelo divice Marije i tanko svetog Antona, na ponoćnu mašu, prvi put, drugi i tretí a ti ćeš po škrinjah šuškatí s koreti i pokle večere modrne iskati za ščere.

Po banki te stati mendule, smokve i rakij i kuća će biti puna tamijana i dragosti tajne, ku san najvolija kad si ti me zvala: moja mala grana.

I sada te gledan priko tri sto brigi, priko devet vod u božičnoj noći zgrčenu i slabu ma ni na ognjištu skupljen svi tvoj rod da pozdravi mater, da poljubi babu.

Kada zadnji glasi po selu uminu u staren kantunu sama ćeš ustati prećuci po ognju, još ćeš svojen sinu zadnje misli svoje u tujinu slati. Kako una mati, pridobra i mila ka je noćas sina za druge rodila.

MATE BALOTA.

DRAGO LAVRENCIĆ:

BOŽIČNA MOLITEV

O, Sin božji, ki si se včlovečil, da bi nas odrešil, poslušaj našo prošnjo...

Dan Tvojega rojstva je danes, a tam pri nas je Veliki petek; dan grenkega žolča, bičanja in bolečine, dan smrti. Nebo se je stemnilo, prav tako kot ob Tvoji sveti smrti in mrlči vstajajo iz grobov. Pogled preko Krasa in daj pokoja Peterim sencam in še vsem neštetim, ki tavajo po naši izmučeni zemlji in iščejo blagoslovljene grude, da jim bodo prestreljena srca v miru počivala.

O, Sin božji, daj da pride Božič tudi med nas. Daj, da se rodi v nas mal plamenček vere in moči. Burja pritiska čez Kras, zato stori, da se bomo smeli greti ob plamenu, ki bo gorel v naših srcih, da nam bo vstajala vera in z vero moč, ki jo potrebujemo, da Ti bomo stedi na Golgoti, ki je še dodeljena vsem nam.

O, Sin božji, daj da mine tudi nam Veliki petek. Saj si se včlovečil zato, da odrešiš ves človeški rod. Mar smo mi nevedni Tvoje žrtve? Pogled novojšnjo noč čez Kras in videl boš dolge procesije ljudi, ki z velikim petkom v srcu prepevajo Tebi slavo. Ne preizkušaj predolgo svojega vernega ljudstva in daj mu Rojstvo vere in moči in poveličanje Velike nedelje. Saj si se to noč včlovečil, da rešiš tudi nas.

O, Sin božji, ki si se včlovečil, da bi nas odrešil, daj, da pride mir med nas, da ne bo Tvoje ljudstvo pelo le z jezikom, temveč tudi s srcem angelsko pesem Tvojega rojstva.

»Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!«

BADNJA NOČ U ISTRI

Pod Učkom nam gorom Ni ovoga ljeta Pred oltarom sviječe ne gore, U tamjani duše ne rone, Ni pjesma nam sveta Ne odmijeva pitomim dvorom. Za ognjištem starci ne zbere, Ni ručice male Badnjake ne pale — Ni zvonovi naši ne zvone.

Pod snijegom se kućice kriju I žizak u njima Pred raspolom tinja i trne — A dimnjaci u noći sniju Ko aveti crne... Bez iskre i božičnjeg dima.

Pod krovove ulazi zima... Sred jedinog božičnjeg hrama Do dječice majčice kleče, Dok suza za suzom im teče: Oh, rodi se Hriste i njima I smiluj se nama!

Jos. A Kraljić.

SLOVO OD DOMA

Oj z Bogom dom, oj z Bogom vas predraga, Kjer me rodila moja mati blaga. Dojila me, učila in vzgojila, Z ljubeznijo do tebe napojila

Oj z Bogom dom, kjer moji so očelje Od zdavnja mirno vživali zavetje; Kjer petje prej premlito se glasilo, — Zdaj v tugo se veselje spremenilo.

Zasužnjil te s zvijačo Lah je kruti, Po cesti s trujem ojstrim vsi posuti Nas goni tujec bese domačine

Od bolečine srce moje gine, Ko grem — in zrem, da strup vrag v vino vlija. Ter sestram zaslepljenim z njim — napiva. Tone z Krasa.

CASTEL SANT ANGELO

Prijateljju A. Ivešiću i drugovima.

Na slamnjačama, na po sagnjilima, čekaju na sud u smrdljivo vazduhu lopovi, bitange, ubice najgore vrste, izrod ljudski. Mirno sjedi među njima blag, lijep čovjek misaonog lica, čudan robijaš i najzagreliji lopov, cvijet kamore i mafije, gledaju u njem čovjeka, koji je ušao u tamnicu sigurno kao Pilat u »vjeruju«. I zato je neki ubica, probisvijet, roba dđ forca, podigao glavu sa svog gnjilog ležaja i upitao čudnog robijaša, i pogodio, kao osvjetljen istinom čijeg je roda sin:

— Tu sei Slavo? (Ti si Slaven?)
— Si — da — odvratí blago čudni robijaš.
— Managia, a koga si ti ohladio, fratello Slavo, dal viso di santo?
— Nessuno — nisam ubio nikoga — odgovori mirno brat Slavjanin.
— Allora, schiavo fratello, što si zapalio ili orobio?
— Nisam zapalio, ni ubio ni orobio...
— Diamine, a zašto si ovdje?
— Jer sam čuvao u srcu i duši svoj ideal.
— A kome si ga ukrado?
— Ne ukradoh ga nikome — namije se gorko, i na silu Slavjanin...
— Tutti i fulmini, sve strijele, pa zašto si ovdje kad je taj ideal tvoj?
— Jer ga ne zatajih, i jer ne pustih da mi ga otmu ili ukradu.

RIKARD KATALINIĆ-JERETOV.

IVAN IŠTVANOVIĆ:

TRI BOŽICA NA UČKI

Putopis »Tri Božica na Učki«, koji ovdje objavujemo dozvolom autora, uzeli smo iz knjige »Sa planinskih zatišja«. Njezin je autor s tom knjigom koja je tek nedavno izašla polučio lijep književni uspjeh, jer je knjiga pobudila interes među čitateljima i vrlo povoljan sud o novinskoj kritici. U njoj autor, zagrebački odvjetnik dr. Ivan Ištvanović, opisuje svoje doživljaje i dojmove sa planinarskih i penjačkih tura po najljepšim gorskim krajevima Slovenije i Hrvatske.

Nisu to samo obični putopisi i prikazi Triglava, Karavanka, Zagrebačke g. e. Učke itd., začimljeni na miestima uspješna poetičkim opisima, već ima u ovoj malenoj knjizi od sedamdesetak stranica (sa nekoliko prvorazrednih fotografskih snimaka) toliko pronicljivih opažanja i konstatacija, toliko refleksija na staru temu priroda-čovjek toliko zanosa i topline, da biva odmah jasno da ju je napisao čovjek sa razvijenim književnim sposobnostima gledanja, zapazanja i drom oblikovanja. Sa tim svojstvima autor-planinar odmah u početku svoje knjige sugestivno djeluje i zahvaća čitatelja kojemu dočarava zaista neobično bogatstvo svih ljepota koje je autor sam vidio, osjetio i proživio.

Njegov opis triju izleta što ih je u godinama 1925, 1926 i 1927 poduzeo sa svojim planinarskim drugovima na Učku svjedoči međutim o još jednoj kvaliteti — pored onih što smo ih već istakli za pisca knjige »Sa planinskih zatišja«. Svjedoči o njegovim neobičnim simpatijama i ljubavi do Istre. Ponosna Učka i njezino liburnijsko podnožje, sva ona široka i prostrana morska i kopnena panorama što se vidi sa njezinog vrha, takva je da zanosi svakog običnog izletnika, a kamo li ne će oduševljenog planinara. I nije čudo da oko autora ove knjige ostaje zadiviljeno u promatranju čitavog onog prirodnog veličanstva što se krije u tom dijelu našeg istarskog rodnog kraja. Svojim utiscima o kraju i o ljudima dale Dr. Ištvanović široka maha i vedrinu zanosa kojom se oduševljava planinar kad mu se oko i srce razigravaju nad ljepotom novotkrivenih, a opet bliskih i dragih horizonta i slika.

Šteta što nije bilo više ovakvih planinarenja na Učku, onda kad još Učka nije ovdajšnjim planinarima bila nedostižna meta kad nije bilo zapreka preko žičanog prelaza, kao što ih ima danas.

Knjiga »Sa planinskih zatišja« na koju smo upozorili ovako usput dokazuje da je njezin autor oduševljen poklonik planina a ujedno i istinski prijatelj Istre koju je on upoznao i zavolio u njezinom najljepšem prirodnom kutiću u Učki — kojoj je posvetio svoja »Tri Božica na Učki«, par najljepših stranica odmah u početku svoje knjige. (a. r.)

Planino lijepa istarska sirotica naša, oprosti nam što nam nije moguće, da te često posjetimo i da se poklonimo tvojoj lepoti. Znaj, da radi toga nema krivnje na nama i ne sumnjaj u naše velike ideale, koji gore živim plamenom, jer vraćajući se sa tvojih visina i tvojega toploga okrija, zavjetovali smo se, da ćeš u našim srcima i mislima uvijek ostati nezoharavna i sveta, i da ćemo uvijek učiti i sebe i djecu našu, da se lako umire onda — kada se narod svoj ljubi i ne zaboravlja.

S kolikim neopisivim veseljem i srcem punim radosti odabirali smo izlet baš u božićne blagdane pošavši u pohode onom beskrajnom sivom kršu, kojeg miluju i oplakuju tamnoplavo-zelenkasti valovi našeg sinjeg Jadranskog mora. Ovakav izlet je doživljaj, neke prekrasne poezije i svjetla — legenda proživljenoga revolucionarnoga nepatvorenoga patriotizma.

Bilo je to u godinama 1925, 1926 i 1927. kada smo ostavljali naša domaća ognjišta da na istarskoj planini Učki, proslavimo rođenje najvećeg čovjeka među sinovima ljudskim, da proslavimo ideju izvršenja apokaliptičke vizije u kojoj genij svjetla pobijedi genija tmine. Nakon već zaboravljenoga proljeća, a u proživljavanju mnogih tmurnih šturih jesenskih i zimskih dana bili smo u prva dva izleta, kroz jednu noć kao u kakvoj priči i u snu prenešeni iz zagrebačke studeni i zimskih gustih magla u bujni život divnoga proljeća, gdje nas je zrak tako nježno milovao, a sunce tako neobično grimalo. Doživili smo na tim izletima, da nas je na našem Jadranu dočekao zeleni gaj, sa ponosnim paomama, gizdavih čempresima i mirisavim ružmarinom a nad zemljom i morem razlilo se sunce razlijevajući svoj zlatani sjaj po drhtavim kao safir modrim valovima mora.

Jutarnjim parobrodom, plovimo iz Rijeke prema Opatiji. Radosni smo, jer znademo, da idemo k svojim. More se ljeska na sunčanim trcima, a svježi povjetarac ugodno nas draška. Nalazimo se na palubi i krmi i gledamo u pjenušave modro-zelene talase i kako se more u drhtavom tragu iza parobroda pjeni i ljulja. Izlazimo već iz luke, a u blizini oko nas kruže bijeli canooki galebovi. More, zrak, daleke i blize obale otoka i planine trepere zajedno sa rumenim hirovitim oblacima. Duša nam je sva utonula u misterij nekog nepoznatog očekivanja, a ovo živo more priča nam jednu veliku i staru, kao što je i život star, iz davnih davnina priču života.

U Opatiji opet sve živo i svijet se šeće u laganim haljinama, uz more, u šetalištima i na ulicama kao da nije Božić, prosinac i zima. Odmah poslije podne polazimo dalje, a kako se gorostasni proplanci Učke spuštaju strmim padom do samoga mora, to uspon na Učku počmije odmah u samoj Opatiji. Velikodušna je bila ta naša mati priroda, kada je u iskonskom stvaranju iz samoga mora podigla veličanstvene planinske vrške, koji sada snažno i mirno strše u visine, kao da samj po sebi u tim visinama žive nekim drugim posebnim uzvišenim životom.

Uspinjući se od vremena do vremena često zastajkujemo, jer nas evo priroda magičnom svojom silom vodi sve više i više njezinom prijestolju da nam pokaže, more, zemlju, horizont i nebo, kako nam svaki put pruža druge slike, divnih motiva i formacija, fantastičnih boja, savršene ljepote. Pred nama pusta krševita strma staza, ali je uza sve to i ovakovom stazom hod elastičan, a svakim korakom uspona horizont se sve više preko pučine morske proširuje, a panorama se ukazuje sve ljepša i ljepša.

Nakon jedne ure hoda uspjeli smo se do sela Veprinac, od kuda nam se već izdaleka bijeli seoska crkvića, sva u zelenilu vitkih čempresa. Na širokoj cesti koja kroz selo vodi do planinarske kuće, susrećemo rijetke prolaznike. Većinom žene, u tipičnom za primorkinju crnom odijelu, kako se žure prema crkvići. Valida na večernju. Plahim pogledom u proširenom uslužnošću uklanjaju nam se, jer čudna je to bila za njih, jer su naša i nevidljiva družba Nikada prije nismo planinari iz naših krajeva polazili na Učku u ovako velikom broju. I tek nakon što smo ih srdačno pozdravljali našim jezikom, zadobili smo njihovo povjerenje, te su se i ako obzirno upuštale s nama u razgovor. Bilo je onda mnogo pitanja, ali i karakterističnih njihovih odgovora, koj su se lako mogli sintetizirati. Kako naš narod proživljava teške dane na rodnoj grudi, a ipak sada u tuđini.

Od Veprinca do planinarske kuće ima cestom manje od dva sata hoda, te smo se sa zalaskom sunca, tamo iza vrha Učke približili planinarskoj kući. Još od prije rata stari je tu opskrbnik Tirolac, koji je dolaskom posljednjega režima morao promijeniti svoje prezime, u Antonio Adriani. Koštunjavi starčić, prosijede brade, primio nas je vrlo uslužno, te smo se za kratko vrijeme udomili kao da smo stari znanci. Planinarska kuća, dosta velika sa dependancijom dobro opskrbljena, leži u visini od preko 900 m, dok vrh Učke ima 1396 m. Od planinarske kuće otvara se divan pogled na Kvarner.

Kako osim nas, nije bilo drugih planinara ni izletnika, to smo se mogli po mилоj volji srdačno zabaviti i napjevati. U blagovaoni nalazilo se je pianino, pak se je uz glazbu ne samo pjevalo, nego i plesalo. Stari opskrbnik obilazi oko nas, brine se u svakom pogledu, vidi se dragi smo mu gosti, te nam je dapače polaskao, da je u planinarskoj kući bilo već mnogo izletnika, no onako iskreno raspoloženih i veselih planinara, još nije vidio i doživio.

Sutradan, jutro osvanulo, vedro i vrlo ugodno, te smo rano pošli na vrh Učke. Od planinarske kuće do vrha ima nešto preko jedan sat hoda, a put se neprestano probija šumovitim krajem, tek je glavica Učke gola i krševita.

Priroda je stvorila remek djelo svojeg stvaranja; što nam je bez prava na kritiku, sa vrha ove planine obogatila horizont takovim vidicima, kakovih u Alpama nikada ne možemo vidjeti. Na istoku i jugu, more, na zapadu, cijeli niz zimskim ruhom zadijenuh prebijelih Alpa; a prema istoku iz mora otmjeno se diže naš starina Velebit, sav ražaren u sunčanom svjetlu; po moru nebrojeni otoci gube se u daljinu, a kroz Veja Vrata puca pogled na daleko otvoreno more. Tu gdje se priroda otkriva u svim varijacijama rafinirane ljepote, tu gdje je ona tako demonski božanstvena, proživljavamo pravi život i možemo da pojмимо, da je i antika mitologija u sjaju svoje prošlosti dostojanstveno eksponirala život elite svojih bogova na najvišim planinskim vršcima.

Sva je Istra pred nama, a iza nje opet more, a u daljini opaža se plavičasta tali-

janska obala sa bijelim točkama, Trstom, i Venecijom. Sretan a ujedno i tužan bio je to momenat za nas, kada smo sa vrha Učke, bez suza u očima ali sa zgrčenom pesti, pozdravljali i blagosivljali ono sivo, istarsko kameno more, sa tako malo plodnih oranica. Svuda samo goli kamen, kamen na kamenu kamen do kamena. Razabiremo Čičariju, pa dalje Bijelu Istru, a na jugu, odnosno jugozapadu Crvenu Istru, kako je narod, po boji tla, odvajkada nazivao svoju domaju.

Usne nam šapću svetu molitvu: »Istro draga, baštino naših djedova, što kriješ u sebi mnoge i nama nepoznate humke bolnih i prebolnih žrtava velikog narodnog stradanja. Ti neš za nas izgubljena, jer živiš i živiš u nama, u zajedničkoj našoj narodnoj duši. A zavjet nam je za sva vremena, da narodni naš ponos mora biti jači od bola, patnja i silnih iskušenja, jer vjera je tvrda, da će i po tvom nebu sunce se prošetati i sav će naš narod onda zapjevati, hosana slatka i draga slobodo!«

Molitvu našu upravljenu Bogu osvete, čuo je povjetarac, koji je kao blagi melem prostrujao cijelom napačenom Istrom. Sa vrha Učke nismo se vraćali u planinarsku kuću, nego smo krenuli ravno prema Lovranu. Silaz je ovdje strm, a kamen gladak i sklizak tako, da se naše teške planinarske cipele koje su poštene, i kako treba okovane, ipak nisu snašle na tom neobičnom terenu. Bilo nas je koji smo po nekoliko puta poljubili zemlju, no na koncu svi smo ipak zdravi i veseli došli u Lovranu. Po podne krenuli smo novo napravljenom stazom uz samo more prema Opatiji, gdje smo se uvečer ukrcali na parobrod i uz zvijduk sirene oprostili sa Učkom i Istrom.

Vraćamo se, a brod plovi po mirnom moru tako tiho, da se jedva opaža. Svi smo se skupili i opet na palubi, šutimo, uprtim pogledom u ona mnogobrojna svjetla razasuta po bregovitoj obali Kvarnera, koja se odrazuju u moru. Iako je ovaj naš izlet, kratko potražje, zadovoljni smo jer nam proživljena impresija ne će ostati samo daleka i pusta uspomena, nego budna opomena i poticaj za nove svrhe za daljnje borbe.

Slijedeće godine (1926) pošli smo, u još većoj skupini, nego prvi puta, na izlet na Božić na Učku. Pošli smo opet na naše more, da pozdravimo sjajno sunce sa nasmijanim danima; modro nebo, još modrije more, da pozdravimo ono golo kamenje sivoga krša, da stisnemo našem istarskom patniku tvrdu žaljevitom ruku, da mu otvoreno pogledamo u njegov o čelo i oko, da ispitamo da li je tuđinski jaram ostavio tragove boli i patnja?

Mnoge su se naše slutnje i želje obistinile. Te godine dolazio je prvi dan Božića u petak, pak smo tako na izletu dva dana po Učki planinirali, a treći dan u nedjelju spustili smo se k moru. Boravak u planini bio je uz najljepše vrijeme vanredno ugodan i interesantan. Vrh Učke i sjeverni obronci bili su već snijegom pokriveni, pak smo imali prilike da u kratkom razmaku vremena poživimo u planini pravu zimu, a na žalu morskom da uživamo u proljetnom dobu. Vedro nebo i onaj put razvedrilo je našu dušu, te smo se sa izleta zadovoljni povratili svojim kućama.

Veseli predbožićni život (1927) bio je već u punom toku. Užurbanost u gradu na sve strane. Svuda, svagdje na svakom mjestu osjećalo se da se približava veliki blagdan. Uspomene prošlih izleta bile su žive, jer smo u onom malenom kutiću naše Istre, proživili na taj blagdan nekoliko svjetlih sunčanih i radosnih dana. Međutim, koliko god je među planinarima bilo velikoga oduševljenja, da se u što većem broju podje na Učku, nisu se drugovi mogli odlučiti, jer su nastale poteškoće kod prelaza granice na Sušaku. Pa ipak neka nepoznata snaga, nevidljiva moć zaokupila mi je dušu, da i po treći puta dodjem na Učku u Istru, koja je naša i tuga i radost, i gdje smo na prošlim izletima ostavili naša srca i naše duše. I napokon dan pred Badnjak uredivši sve što je potrebno za put i prelaz preko granice, krenemo moja supruga i ja sami noćnim vlakom prema Sušaku. Po noći, vozeći se kroz Gorski Kotar, naoblačilo se a hladan vjetar sjevernjak oštro je i nemilo duvao. Na Plasama jakost vjetra bila je već tolika, da su se vagoni željeznički tresli i ljujlali. Napokon sa znatnim zakašnjenjem, dolazimo u Sušak i ne zadržavajući se u njem prešli smo na Rijeku i pred podne ukrcasmo se na parobrod za Opatiju.

More je bilo tada strašno uzburkano. A tek kada smo isplovili izvan luke, valovi su dizali i spuštali parobrod, koji je sablasno plesao po uzburkanim talasima. Preko palube neprestano su se valovi preljevali, a mali parobrod se trzao, nagnjao, škripao i dizao. Te je to tako potrajalo do Opatije. Po podne vjetar je već malo ješnjavao, a uspevši se u visine sela Veprinac, nastalo je zatišje,

Sunce je već za Učku zašlo, a zimski se dan približavao kraju, kada smo širokom cestom stupali od sela Veprirac k planinarskoj kući. Cio Kvarner utonuo je u tamu, koja je sve jača postajala, jer se nad morem slegla gusta magla. Mora nismo vidjeli, ali za to nas je cijelim putem uspona pratila urnebesna mukla tutnjava morskih valova, koji su bijesno udarali po grebenastoj obali. Prizor je to veličanstven, ali i strahovit. Ondje gore u osami planinarsko-gatišja razlijevala se ova tutnjava tako, kao da se odigrava dolje u nizini užasna tragedija boje zemlje, koja će se sad survati u provalije nevidljivih tajnih sila velikoga zagonetnoga mora.

O more, kako si veliko i silno! Neumorno u mrmorenju i talasanju tvojih nemirnih valova! Što nam to sve pričaš, a ipak ne odaješ tajna? Nekad si, tih, mirno privlačiš i uljuljkavaš elegičnom melodijom slatkim čežnja i snova, a sada evo vriješ u svojem vlastitom bjesu, a demonska tvoja uzbjesnila snaga može da uništava i razara sve na beskrajnoj tvojoj pučini.

Planinarska kuća, dočekala nas je hladna, mračna, i niema, kao da u njoj i nema živih stvorova. Ni svjetla ne vidimo. Čekamo strpljivo pred vratima i lupamo, da nam otvore. Iz tamne gube borove šume, širi se sočni miris i kao da nešto šapće i šušti po uvelom lišću, a iz daleke dubine, dopire još uvijek mukla tutnjava uzburkanoga mora. Čekamo pred vratima; tuđinska ruka otvorit će nam vrata, i pustiti nas u ovaj badnji noći, k svojem ognjištu, na kojem ne će po starom našem narodnom običaju goriti Badnjak, a znamo, da ni topla soba ne će biti napunjena sijenom, a niti očekuju položajnike.

Oko vrha Učke, počelo se vedriti, a sitne zvijezdice bistro su zatrepale najavljujući svima živima rođenje Spasa. Velika, impozantna riječ i ideja koja je po svojem utemeljitelju, mladom Galileju, postala ishodište novoga kulta najdužnjega etičkog značenja. Propovjedao je istinu, pravdu i slobodu, a doživio na Golgoti strahovitu tragediju, kakovu još nitko od ljudi nije doživio niti će doživjeti. Vjekovi, začudjeni vjekovi, već su prošli, u kojima je imala ta uzvišena tragedija postati vječni simbol, cijelom čovječanstvu i po kojoj bi Lucifer taj genij tmine morao zauvijek uzmaknuti pred Sunčanim genijem. Ali ta velika žrtva za oslobodjenje čovječanstva i etički ideal njegove nauke, još nisu ljudstvu donijeli pravih plodova. Velika njegova duša odletila je prerano u vječne daljine a na zemlji vlada još uvijek dječevni kaos i etička anarhija, tako na usnama i današnjega čovjeka lebdi još uvijek upitnik, pa koja je to i kakova providnost, koja bdiše i odlučuje ljudskim životom i sudbinama, u kojem se još uvijek osporava, da pravo na život pripada svakome jednako?

Kako bi naša radost bila velika, da nas u onoj planinarskoj kući, dočekuje čovjek naše krvi? Teško se to osjeća i trpi, ali napokon moramo poštivati svete zakone makar i tuđinskoga kućnoga praga. Stari opskrbnik iznenaden, ipak nas je i ovaj puta toplo dočekao. Sjedio u blagovaoni sami i kao da je previše tišine i mira u kući. Gluhu tišinu prekidaše je maleni drveni zidni sat, svojim tikatanjem i otkucavajući sate upozoravao nas, da se približuje ponoć. A s onu stranu planine Učke, zazvonit će zvona iz prastarih starinskih tornjeva istarskih crkvića i kroz plač za izgubljenom slobodom pozivati narod, k polnočki. Uzdrhtat će pianina Učka, poslušniji stara zvona, čiji će se glasovi splinuti s našim željama i zajednički pohrliti, pod siromašne istarske domove, uskrisujući vjeru, da će kroz najljepše odlike našeg narodnog heroizma, i Istri — sjajnoj suzi našoj — roditi se Spas!

Prvi dan Božića u jutro iznenadio nas! Po noći zapao je dubok snijeg, tako da je svojom bjelinom pokrio Učku, od vrha pa do mora. Rijetka je to radost u Primorju, pa još k tomu kad se to na Božić dogodi. Snijeg je prestao padati a kroz rastrgane oblake, slilo je sunce svoje zlatne zrake pune obećanja. Vrh Učke, sav u snijegu, caklo se na suncu, kao da je od kristala sazdan. Male sniježne zvijezdice iskitile su borove u šumi, pa kao da je priroda, ta naša božanska mati, na ovaj način, siromašnom istarskom puku, okitila božićna drvca. Toplom zahvalnošću primila je planina Učka taj prirodni dar, na dan najvećeg blagdana — ljubavi i pomirbe.

A i naša planinarska duša, puna očekivanja, ne smije biti kaotična, nego mora imati snažnu volju za jasan rad, ne samo kulturno-odgojni, nego i patriotski. Planinari, ne zaboravite našu Učku, jer ona Vas čeka!

vse za pisano dobavlja

A. PRELOG
Woltova 1, vogal Marijin trg

DRAGOVAN ŠEPIĆ:

REVIZIONIZAM I MANJINE

DVA REVIZIONISTIČKA POKRETA

Od svih suvremenih političkih problema, koji mogu zanimati manjine je bez sumnje sada najvažniji problem revizije ugovora. Nezaštićene manjine zahtijevaju s pravom da se povodom bilo koje revizije ugovora prije svega proširi međunarodna zaštita manjina na sve države, zaštićene manjine očekuju od revizije ugovora proširenje i učvršćenje obaveza prema manjinama, a ne koje manjine, koje se nalaze i nezaštićene manjinskim ugovorima i žrtvom nasilne politike misle, da bi revizija ugovora imala i da revidira granice, koje ih nepravedno bacaju u ždrijelo državne asimilacione politike.

Dosadašnji manjinski pokret ne smatra, da je poboljšanje manjinske zaštite ovisno od revizije mirovnih ugovora i granica. Jedna od temeljnih misli poznatog predsjednika »Kongresa manjina« dr. Wilfana je baš ta, da će manjine postojati i onda, ako se ma kako promjene granice i da se manjinsko pitanje ne rješava revizijom teritorijalnih medja već usavršenjem i generalizacijom međunarodne zaštite manjina. Pokret manjina u Evropi niti je izričito antirevizionistički, kako to neki misle, niti je opet revizionistički. Vodje tog pokreta znaju, da je nemoguće u politici manjina zauzeti u svoj svojoj krutosti niti sadašnji revizionistički niti antirevizionistički stav. Kada oni traže generalizaciju manjinske zaštite i njeno usavršenje, oni pretpostavljaju sadašnje teritorijalno i političko stanje u Evropi i na tom terenu nastoje više da se ugovori nadopune i usavrše, nego da se revidiraju jednom posebnom revizijom ugovora u cilju općenite i uspješne manjinske zaštite.

To stanovište manjinskih ideologa odgovaralo je zahtjevima realne politike i omogućivalo manjinama, da ne kompromitirajući mir u Evropi i ne dirajući u nužno poštovanje ugovornih obaveza, postignu u sadašnjoj Evropi mogućim minimum narodnog i kulturnog razvoja. To stanovište nalazi međutim u zadnjim godinama na neke činjenice, koje sve više otežavaju političku uspješnost takova stava.

KRIZA MANJINSKE ZAŠTITE.

Prije svega treba konstatirati jednu činjenicu: proširenje fašizma i uopće isključivo nacionalizma, koji zauzima prema manjinama beskompromisni stav. Fašizam ima dvojni moral u pogledu zaštite manjina: traži zaštitu svojih manjina u drugim državama, ali odbija od sebe svaku obavezu prema manjinama u svojoj državi. Malta i Južni Tirol nam to najbolje ilustriraju. Fašizam ne priznaje manjina naka posebna prava. On uništava manjine. To je logična posljedica fašističke i nacionalno-socijalističke doktrine, koja traži totalitarnu nacionalnu državu, u kojoj nema mjesta za slobodni razvoj ni nacionalnih ni političkih manjina.

U vezi sa sve snažnijim širenjem fašizma i svedj kručeg etatizma dolazi i druga činjenica, koja otežava uspješnost manjinske zaštite: kriza Društva Naroda. Međunarodna zaštita manjina je usko vezana s Društvom Naroda. Prije postanka Društva Naroda manjinska zaštita je bila više ili manje slučajna: rijetke manjine su bile privilegovane tom zaštitom, a k tome ni sama zaštita nije bila sistematska. Sistem međunarodne zaštite manjina zahvaljuje svoj postanak Društvu Naroda, koje je dalo ugovorima o zaštiti manjina svoju garanciju i ustanovilo proceduru manjinskih žalbi.

Istina je da sankcije Društva Naroda protiv prekršitelja manjinskih obaveza nisu bile niti dosta jake, niti dosta izradjene. Te sankcije su se s vremenom mogle ipak usavršiti i dobiti na uspješnosti jačanjem uzgleda Društva Naroda. Sudbina međunarodne zaštite manjina je uglavnom bila ovisna o ženevskoj instituciji.

Sada se Društvo Naroda nalazi u krizi i s njime zaštita manjina. Sankcije, kojima je Društvo raspolagalo imaju sve manje mogućnosti, da se primjenjuju i tako Društvo Naroda nije sada stvarno u stanju, da se uspješno zauzme za prava manjina ondje, gdje su povredjena usuprot obaveza, a kamo li da još uspije provesti generalizaciju manjinske zaštite.

Te dvije činjenice nas ovlaštavaju na slijedeći zaključak: savremena evropska politika ne jamči dovoljno niti svima, a niti samim zaštićenim manjinama prava na slobodni narodni i kulturni razvoj. Društvo Naroda je odveć oslabljeno udarcima iz Berlina i Rima, a da bi moglo biti uspješna garancija za prava manjina i izvršenje manjinskih ugovora. Da manjine uspiju u svojim pravednim zahtjevima, potrebne su neke odlučne i temeljite promjene.

ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA MANJINA U EVROPI.

Kad manjine traže generalizaciju manjinske zaštite i njeno usavršenje a pogotovo kad se traži revizija granice, postavljaju se eminentno revizionistički zahtjevi. Neki vole suptilizirati i nazivlju zahtjev za generalizacijom i usavršenjem manjinske zaštite upotpunjenjem a ne revizijom ugovora na kojima počiva savremena Evropa. U stvari to je jedno te isto. Revidira se i onda kad se upotunjuju, a ne samo kad se mijenjaju ugovori. Svaka nosa obaveza, koju na se preuzmu države miljenja, revidira sadašnje stanje. Prema

tome su i zahtjevi manjina revizionistički zahtjevi. Oni idu za promjenom sadašnjeg režima manjina u Evropi.

Manjinski zahtjevi su se mogli provesti u poslijeratnoj Evropi i bez bučne revizionističke kampanje i zaštita manjina se mogla gotovo neopazice usavršiti. Zadovoljenje tih zahtjeva je bilo nužno za učvršćenje stanja u Evropi i bilo bi logični slijed onog puta, kojim je pošla Evropa Wilsonovih načela i Ženeve.

Sada se međutim to više ne može reći. Generalizacija međunarodne zaštite manjina ne leži u duhu Evrope Četvornog Pakta, koji dijeli hijerarhijski države na velike i male. Postavljanje razlika u hijerarhiji prouzrokuje razliku i u obvezama, koje imaju države u međunarodnom životu. Sada se uzaludno traži generalizacija manjinske zaštite. Kako se ona ne može postići, teško je dakako i usavršiti manjinsku zaštitu ondje gdje postoji, jer nijedna država obavezana manjinskim ugovorima, neće preuzeti na se i dalje obaveze, koje umanjuju njen suverenitet.

Manjine mogu očekivati poboljšanje svojih prilika tek od promjene sadašnjeg stanja ili da budemo precizniji od revizije režima manjina. Za tom revizijom idu manjine svjesno ili nesvjesno kad traže generalizaciju i usavršenje manjinske zaštite. One manjine, koje nisu zaštićene svjesne su, da tek generalizacijom manjinske zaštite mogu postići minimum svojih zahtjeva, a one, koje su zaštićene posebnim ugovorima znaju, da se do potpunog rješenja manjinskog pitanja može doći tek usavršenjem i učvršćenjem zaštite, koju im daju ti ugovori.

Manjine interesira dakle revizija ugovora, kad se prije svega precizira i kaže: revizija režima manjina.

Revizija ugovora, koja ne bi vodila računa o pravima manjina, ne bi mogla zainteresovati manjine. Takova revizija, ukoliko bi u svom duhu bila protivna principima na kojima počiva međunarodna zaštita manjina, našla bi manjine u protivnom taboru kao odlučne borce za svoja prava.

Ako ne uzimamo manjine u ispitivanje jednu po jednu, već ako ih posmatramo kao grupe s jedinstvenim težnjama za slobodnim narodnim i kulturnim razvojem, mi ih nalazimo protivne svakoj nedemokratskoj, djelomičnoj i nemirosljubivoj reviziji ugovora.

FAŠISTIČKI REVIZIONIZAM.

U najnovije doba, manjine su se našle pred jasno formuliranim zahtjevima jednog revizionističkog fronta, koji vodi oštru kampanju za revizijom mirovnih ugovora i koji postavlja pitanje revizije u središte savremene evropske politike.

U Evropi su u zadnjim godinama ojačale one države i grupe, koje idu za revizijom ugovora, na kojima počiva sadašnje stanje u Evropi. Sa svih strana su počele da se ističu slabosti i nepravednosti tih ugovora. Mađarska se zavila u crno na dan potpisa Trianonskog ugovora i tražeći za se sve zemlje Krune Sv. Stjepana viče: Ne, ne, nikada ne ću priznati taj ugovor. Bugari su u vječnoj uzbuni protiv ugovora u Neuillyu. Njemačka je čvrsto organizovana iza programa Adolfa Hitlera, koji traži reviziju »diktata« u Versaillesu i »Gleichberechtigung«. Italija također ističe, da je njena pobjeda osakaćena i da joj mirovni ugovori ne daju dovoljno »mjesta pod suncem«. Kao što Hitler propovijeda njemačkom narodu, da njemački mač mora dati zemlje njemačkom plugu, tako i Mussolini traži baštinu Rima na Sredozemnom moru i na Jadranu. Fašistička Italija se postavlja na čelo te »lege dei malcontenti« i nastoji da princip revizije ucijepi u Društvo Naroda pomoću Pakta četiriju velesila.

Pred tim zahtjevima je nemoguće zatvoriti oči. Kritika mirovnih ugovora je u mnogome opravdana i nacional-socijalistička nije teško da se služe najdemokratskijim argumentima kad govore o nepravednosti i slabosti ugovora na kojima počiva poslijeratna Evropa. Mussolini može da izgovara sublimne misli o potrebi mira i njegovog učvršćenja pomoću revizije. Ti ugovori kane da ojevokoveče stanje iz 1918. kad se Evropa dijelila na pobjednice i pobedjene. Duce istina zaboravlja, da je pred desetak godina rekao, da su Francuzi trebali dovršiti rat u Berlinu, a Italija u Beču i Pešti (»Matin«, 18. nov. 1922.), ali to ne smeta da njegove konstatacije da »ugovori nisu vječni« i da oni »ne mogu zaustaviti razvoj naroda« budu tačne.

Kad se nalazimo pred tako organizovanim napadajem na mirovne ugovore i uopće na baze sadašnjeg političkog položaja u Evropi, treba da ispitamo zahtjeve tih revizionista i da ispitamo mogućnosti te revizije.

OPASNOSTI SADAŠNJEG REVIZIONIZMA

Opće je poznata težnja Hitlera, da dade zemlje preobilnom pučanstvu Njemačke. Taj zahtjev se može oživotvoriti samo kolonijalnom ili evropskom ekspanzijom. Rusija i Poljska su dobro zapamtile Hungerbergov memorandum na Londonskoj konferenciji i uvidjele opasnost, koja im prijeti od Trećeg Carstva. Propaganda protiv poljskog koridora je tako popularna, da mnogi evropski političari postavljaju

njegovu reviziju kao prvi korak sredjenju Evrope. Njemačka ističe, da u Čehoslovačkoj ima 4 milijuna Nijemaca i revindicira za sebe sudetske Nijemce. Eupen-Malmédy i Memel su dalje točke u zahtjevima, koje postavljaju njemački revizionisti, a da se ne zaustavimo na politički Anschluss.

Za Italiju je također poznato, da traži jedan Imperij. Propaganda za Dalmaciju, iako je sada prikrivenija, o daje nam aspiracije fašizma za Balkanom. Prema Francuskoj se ne mogu uzeti ozbiljno u obzir zahtjevi za Nicom i Savojom i Korzikom, ali pitanje Tunisa i kolonijalnih posjeda je Italija već toliko puta stavila na tapet, da ga se mora uzeti bitnim u reviziji odnosa između Francuske i Italije. Mađarski san o zemljama Krune Sv. Stjepana ulazi također u tu reviziju kao i bugarske revindikacije.

Taj revizionizam ide češće za aneksionističkim i imperijalističkim ciljevima, nego što mu je stalo do toga, da se isprave neke stvarne nastranosti i nepravedne mirovnih ugovora, nanesene nekim narodima. Karakteristično je za taj revizionizam da ga vode same fašističke stranke i grupe: nacional-socialisti u Njemačkoj, fašisti u Italiji, »probudjeni Mađari« i makedonstvujući.

Ti se fašistički revizionisti bune tek protiv nekih ugovora. Oni žele provesti reviziju samo na korist izvjesnih država i prema tome vodi takova revizija još većim nepravedama.

Fašistički revizionistički front ne veli, kako se ima provesti revizija i ne izjašnjava se o metodama revizije. Revizija mirom ili ratom? Mussolini voli u novije vrijeme da deklamira o miru, a i Hitler govori mirotvorno, ali sam militaristički karakter njihovih stranaka i odgoj, kojem podvrgavaju narod, dokazuje nam, da su spremni pribjeći ratu, ako im ne uspije revizija mirom putem. Jasno je da takova revizija ne može da bude korisna nego najjačima i naioboružanijima i da nosi u sebi velike opasnosti za male narode i za mir.

Ta fašistička revizija nije dakle općenita, nije pravedna i nije mirotvorna.

Na navalu tih revizionista odgovaraju ostale države Evrope s ekskluzivnim anti-revizionističkim stavom. Političari Male Antante i Poljske vele: revizija znači rat! Francuska brani mirovne ugovore svim sredstvima i ne daje da se dirne ni u koju klauzulu tih svetinja. Ove države prihvaćaju radije i neke nepravde mirovnih ugovora, nego da bude mir ugrožen u ime još većih nepravda.

Taj defenzivni stav antirevizionističke Evrope nosi u sebi slabosti, koje nosi sa sobom svaka defenziva. Nediranjem u ugovore pooštruju se sve više neki apsurdni i neke nepravde, koje tako teško ugrožavaju mirni razvoj evropskih naroda.

NOVI REVIZIONIZAM.

Propaganda za reviziju ugovora je već došla tako daleko, da se mora uzeti reviziju ugovora ne samo kao središte evropske politike, već i kao jedan princip, kojim će biti Evropa prisiljena da prije ili kasnije primjeni

u Francuskoj, Čehoslovačkoj, Poljskoj i Jugoslaviji već se javljaju glasovi štampe i javnog mnijenja, koji kritiziraju antirevizionistički stav demokratske Evrope i koji traže novu reviziju. S pravom se ukazuje Italiji da se i njene granice moraju podvrgnuti ispitivanju i da je rapalski ugovor bar toliko nepravedan, koliko i ostali ugovori, na kojima počiva savremena Evropa. Čehoslovaci traže zaštitu Lužičkih Srba u Njemačkoj i Slovaka u Mađarskoj, Jugoslaveni postavljaju u najnovije vrijeme zahtjev za revizijom rapalskog ugovora, koji ne daje nikakove zaštite 700.000 Slovenaca i Hrvata, palih pod Italiju, dok garantira minijaturnoj talijanskoj manjini u Dalmaciji najširi nacionalni i kulturni razvoj. Dosada antirevizionistička Evropa počinje da se pita, nije li i ona pristala na svoju štetu na neke nepravde i nema li i ona pravo da protiv često aneksionističkih i imperijalističkih zahtjeva fašističkog revizionističkog fronta, postavlja pravedne zahtjeve za revizijom nekih ugovora, koji se inače ni ne spominju. Nema sumnje, da se već i u Francuskoj i u državama Male Antante i Poljske polako uviđa, da bi jedna pravedna revizija bila na mjestu i da bi uklonivši mnoge nepravde, stavila odnose među narodima na čvršću bazu.

Međutim se postavljaju slijedeća pitanja: Tko će provesti reviziju, koje ugovore će se revidirati i na koji način?

Moramo odmah istaknuti, da bi svaka revizija, koju bi provele fašističke države, odnosno koju bi provela fašistička Evropa, bila nužno nepravedna i nužno bi dovela do rata, ukoliko nebi velesile zadovoljile svoje apetite na malim državama. Takova revizija je prijetila Evropi od prvog koncepta Četvornog Pakta, kako ga je Mussolini predložio MacDonaldu. Razumljivo je, što je Četvorni Pakt u svojoj prvoj redakciji naišao na oštri otpor malih država Srednje Evrope.

Reviziju ugovora mogu provesti samo države zadojene idejama međunarodne suradnje i pravde. Pravedna revizija može se provesti tek u jednoj Evropi, koja ima za bazu društvenu i narodnu jednakost, a

to nije bez sumnje ona Evropa, koja ide slijedom Rima i Berlina.

Spomenuli smo da fašistički revizionisti traže reviziju tek nekih ugovora i nekih granica. Da revizija bude korisna miru i pravedna za sve narode, mora biti općenita: mora da se svi ugovori i sve granice podvrgnu strogom ispitivanju. Ako se k tome ne isključuje u svakom slučaju rat kao sredstvo revizije, kako to ne isključuje revizionistička propaganda fašizma, onda se treba bojati revizije na korist najjačih i naioboružanijih država. Da revizija bude pravedna, treba da se istakne i naglasi, da se u nikojem slučaju neće poslušati ratom kao sredstvom revizije i da će se uvijek provesti revizija ugovora mirom putem.

Pravedna revizija ugovora pretpostavlja k tome ne samo Evropu preporodjenu i lišenu fašizma, već i jednu međunarodnu organizaciju čvršću od Društva Naroda.

U sadašnjoj Evropi se dakle može s vrlo malo vjerojatnosti očekivati pravednu i mirnu reviziju ugovora. Put k reviziji ugovora i granica ide preko revizije međunarodnog duha i preko slobodnijeg društvenog uređenja.

Iz toga ne treba zaključiti da treba savsvoim otkloniti svaku misao o reviziji već reći, da je potrebna revizija ugovora, ali ne ona koju predlaže fašizam, već ona koja će uzeti u obzir sve ugovore i sve granice i koja će jačanjem demokratskog duha i upliva Društva Naroda moći provesti mirom putem novu, pravednu i temeljitu promjenu baza savremene Evrope. Tu reviziju traži novi revizionizam.

REVIZIJA UGOVORA I MANJINE.

Za sada je bez sumnje vrlo teško provesti takovu reviziju. Manjine mogu međutim očekivati poboljšanje svojih prilika tek od jedne općenite, pravedne i mirne revizije ugovora, koja će uzeti u obzir i njihove zahtjeve, a od fašističke revizije imaju da izgube i ona prava, koja im daje sadašnje stanje. Zato manjine, ukoliko nisu i one sredstvom imperijalizma svojih država-majka, ukazuju na opasnosti fašističke revizije.

Fašistički revizionizam se želi služiti manjinskim grupama za imperijalističke svrhe i ne predviđa nikakovu međunarodnu organizaciju, u kojoj bi manjine mogle naći slobodan narodni i kulturni razvoj odnosno zaštitu svojih prava. Fašizam može da riješi nekoka manjinska pitanja pomoću aneksionističke politike, ali nema tako širokih naziranja na međunarodni život, da svim manjinama osigura onaj minimum zaštite i prava, koji im daje Društvo Naroda.

Manjine se tako nalaze pred opasnošću jedne revizije, koja ide za tim da im otme i onaj minimum prava, koji sada uživaju.

Istina je da su slabosti sadašnje manjinske zaštite velike. Nepravdno je da tu zaštitu ne uživaju sve manjine u svim državama, koje imaju unutar svojih granica veće grupe manjina, već samo neke manjine. To je jedna od najvećih nepravda i ako bi trebalo da se išta mijenja u Evropi, to bi trebalo ukloniti onu razliku koja postoji između država obvezanih i neobvezanih manjinskim ugovorima.

Ali u sadašnjem stanju se bar principijelno priznaje da sve manjine imaju pravo na međunarodnu zaštitu. Što se to ne može provesti, posljedica je slabosti Društva Naroda i onog hijerarhijskog dijeljenja država na velike i male.

Fašizam traži reviziju ugovora, ali ta revizija bi bez sumnje počinila još veće nepravde. Jer ona polazi baš s tog razlikovanja velikih i malih država i pustila bi male države kao plijen velesilama i dala zaštitu samo manjinama velikih naroda. Svi manji evropski narodi i manjine interesirani su, da se bore protiv takove revizije, ali ne postavljajući se na kruto antirevizionističko stanovište, već radeći na tom, da se u Evropi organizira jedan novi antifašistički revizionistički front, koji će nastojati da jačanjem Društva Naroda, provedenjem razoružanja i jačanjem demokratske svijesti bude što prije moguće pristupiti novoj, pravednoj, općenitoj i mirnoj reviziji ugovora i granica.

Povodom propagande za takovu reviziju ugovora treba uzeti u obzir opravdane težnje manjina i uključiti u novu reviziju generalizaciju i usavršenje međunarodne zaštite manjina.

Manjine već gube vjeru i u svoje države i u Društvo Naroda i u sadašnju Evropu. Jedne postaju čisto irendentistički pokreti, a druge očekuju oslobođenje od fašističke revizije. Takove struje mogu bez sumnje da koriste pojedinim manjinama u njihovoj borbi za slobodni narodni i kulturni razvoj, ali one kompromitiraju opća manjinska nastojanja, koja idu za tim, da se svim manjinama u svim državama Evrope, bez obzira na granice i režim, garantiraju njihova temeljna i ljudska prava a što je najgora: nose sa sobom ratnu opasnost.

Manjine mogu konačno rješenje očekivati tek od novog revizionizma, koji će nastojati da provede općenitu, pravednu i mirnu reviziju ugovora i granica, koja će omogućiti svim narodima i svim manjinama da na novim temeljima Evrope grade svoju ljudsku i narodnu slobodu.

Dragovan Šepić.

RAZVOJ TRSTA IN SLOVENC

Vsak Primorec mora biti naročnik »ISTRE«

Akcija podružnice „Istre“ v Ljubljani

»ISTRI« TISOČ NOVIH NAROČNIKOV!

Da bi se naš list povečal, da bi se naš list zboljšal in razširil med vsi emigracij, pričujemo z akcijo, da v svojem delokrogu pridobimo »Istri« čim več novih naročnikov.

VEDITE,

da je »Istra« edini list, ki je posvečen izključno nam Primorcem v Jugoslaviji in našem narodu pod Italijo. Ona je edini organ, ki govori svetu o krivicah in grozotah italijanskega fašizma nad slovenskim in hrvatskim ljudstvom v Julijski Krajini. Ona je edino glasilo, ki se z vsemi mogočimi sredstvi bori za svobodo zaslužjenih Slovencev in Hrvatov. Ona je edini glas, ki predstavlja težnje nas in naše izmučene domovine.

VEDITE,

da le dokler bo obstajala »Istra«, bo obstajala tudi zavest in ljubezen za naše kraje. Samo »Istra« z normalnim obsegom in rednim izhajanjem, bo zadoščala potrebam celotne primorske emigracije in dostojno reprezentirala njeno gibanje.

VEDITE,

na tudi, da je redno izhajanje »Istre« odvisno izključno le od prispevkov in naročnine nas Primorcev in Istranov. Ako ne bo med Vami za njo zanimanja in ako le Vi sami ne boste podpirali, je tudi ostala jugoslovanska javnost ne bo: »Istra« bo tako zapisana gotovemu poginu...

ZATO

je sveta dolžnost vsakega Primorca, da se nemudoma naroči na list, da plačuje v redu naročnino in da sodeluje v listu z izvrjnimi poročili iz Primorske.

ZATO

nal ne bo primorskega učitelja, ne uradnika, ne delavca, ne kmeta, ki bi ne bil čitatelj in naročnik »Istre«. Prepričani smo, da ne bo emigranta, ki se na list lahko naroči in se nani ne bi naročil. Vsa društva in posameznike pozivamo da nam pri delu pomagajo in raztegnje to akcijo na vso državo.

PODRUŽNICA »ISTRE« LIUBLJANA, ERJAVČEVA 4a.

Podpirajte naš tisk!

»Velikonočna številka »Istre« je bogata po svojih narodnostnih razpravah, kulturnih člankih in literarnih uspehih.»

»Slovenec«.

»Značilno za list je njegovo izvrstno organizirano dopisništvo. Zbrane in zabeležene so vse novice, ki zadevajo naravnost samo posameznike, ki pa imajo pod perspektivo, katero jim daje list veliko večji pomen. Nabira se kronika, kjer bomo iskali gradiva za naš proces proti Italiji.»

»Slovenija«.

»Istra« ide u red naših najbolje uredjenih novina. Oko »Istre« se sakupila sva naša istarska emigrantska inteligencija.

»Jugoslavenska Reč«.

»Ne bi smjelo biti nilednog našeg inteligenta, koji taj snažan dokumenat kulturne snage i nacionalnog raison d'être našega naroda u Istri, Primorju, Gorickoi i Trstu ne bi imao u ove božićne praznike na svom stolu.»

»Novosti«.

Naravna lega je v teku gospodarskega razvoja povzdignila marsikatero mesto nad druga. Zlasti se je to zgodilo v teku zadnjega stoletja, v času prehoda iz cehovske obrti in manufaktur, na industrijo in težko industrijo. Iz nekdanjih majhnih mest in krajev, so zrastle v kratkem velika industrijska in prometna središča.

Eno takih mest je gotovo tudi Trst. Čeprav so ga Benetke skozi vso zgodovino zadrževale na vse načine in mu onemogočale razvoj, je vendar vedno in vedno kazal svoje prednosti, ki mu jih je dala naravna lega, in ki so morale prejeti ali slej priti do izraza. Zgodilo se je to, ko je začel nemško-avstrijski kapital in industrija iskati novih poti in tržišč. Kot prekomorsko izhodišče in kot izhodišče za Orient, je bil že po legi izvoljen Trst. Benetke v tem s Trstom niso mogle konkurirati in so pričele propadati, pri čemer jim je gotovo mnogo pomagala njih reakcionarnost.

Kakor je postajal Trst vedno važnejše mesto za promet, je postajal vedno važnejši tudi za Slovence. Slovenci so bili prvi kompaktno in stalno naselestu samem pa so tvorili najmanj drugo največjo, če ne z Italijani enako močno, nacionalno skupino. Stalni napredek je vzbujal najboljše nade, dokler ljudi, jih trgati od zemlje, jih spremljati v delavce, v obrtnike, bodoče trgovce in lastnike. Moč kapitalizma in urbanizma je občutil naš narod v tem mestu najbolj. Postajalo je čisto usodno. Prva polovica 19. stol. je doba asimilacije, spontane in nepremagljive. V vrtincu gospodarskega razvoja in razvoja mesta so zginjali naši ljudje v masah in zaledje je pošiljalo vedno nove, sveže moči. Privlačnost mesta se je na deželi večala vedno bolj tudi po manjših krajih, zlasti na Krasu, ki ni mogel prehraniti vsega prirastka v prebivalstvu. Trst je absorbiral vedno več čim večje so bile zahteve prometa. Treba je bilo l. 1848., ki je do temeljev pretreslo vse države. Toda Trst je ostal v času, ko so divjali zunaj boji, povsem miren. Trgovski razred je bil brez narodne zavesti, a ljudski-delavski razred se v novem času še ni znašel. V volitve je šel Trst, ker je pričakoval od tega večjih koristi od zaledja. Šele kasneje so prišli vplivi nacionalnega razvoja v Trst in so s tem tudi izzvali med obema največjima nacionalnima skupinama prve spore. Vzroke nacionalizacije je treba iskati pred vsem v gospodarskem razvoju.

Gibanje prebivalstva v Trstu in okolici nam v nadaljnjem kažejo sledeče statistike iz raznih let:

l. 1880. je bilo v Trstu po ljudskem štetju:

Nemcev	5.141
Italijanov	88.887
Slovencev	26.263
drugih	224

V primeri z l. 1848. so Italijani narasli, kar moramo v prvi vrsti pripisovati načinu štetja in številu priseljencev iz Italije — regnicolov, ki ni bilo manjše od 16.000. Za podlago pri določitvi narodnosti so se poslužili, kot še pozneje, družinskega jezika z razlago »jezik, ki se ga vsakdo običajno poslužuje«, oziroma »jezik, ki odgovarja običajnim potrebam« in ki je seveda bil italijanski. Da se ne moremo popolnoma zanesti na te številke nam kažejo štetja iz prejšnjih let na pr. l. 1868., ko je bilo

l. 1875.

Italijanov	83.646
Slovencev	26.418

Uradno poročilo o tem štetju celo govori o porastu Slovencev, dočim številke kažejo ravno nasprotno. L. 1890. izkazuje:

Nemcev	7.107
Italijanov	100.039
Slovencev	37.725
drugih	544

Iz te statistike je poleg drugega razvidno, da je bilo v tem letu 16.509 (10,54%) priseljencev iz Italije.

L. 1900. so bile volitve, kjer so dobili Slovenci 8.414 glasov Italijani pa 10.696. Od 151.000 prebivalcev je bilo 35.614 volilnih upravičencev; od Slovencev ni volilo 7.050. Tako bi se dalo iz teh števil sklepati to-le:

8.414 volilcev odgovarja 36.180 prebivalcem, 7.050 Slovencev, ki ni volilo predstavljajo 30.315 prebivalcev.

Po tem bi bilo v Trstu l. 1900. nad 60.000 Slovencev! Štetja iz l. 1910. je izkazalo po čudnih naključjih

Slovencev le	37.894
Italijanov	141.509

Ni čuda torej, da se je moralo, na splošno zahtevo, to štetje ponoviti in izvršiti revizija, pri kateri se je izkazalo, da je v Trstu

Slovencev	60.002
Italijanov	118.353

Volitve naslednjega leta so prinesle Slovencev 9.109 glasov, Italijanom 11.163, a socialnim demokratom 7.220. Tako približno se je gibalo prebivalstvo mesta v času pred svetovno vojno. Uprava mesta je bila izključno v italijanskih rokah. Z okolice je tvoril Trst deželni. Občinski odbor je bil obenem deželni zbor. Od 54 poslancev je bilo le 8 iz okolice, čeprav ta ni štela nič manj

da so Slovenci obvladovali več jezikov in so se pri uradnem ugotavljanju vršile pomote v škodo Slovencev. Na drugi strani pa tudi razlika med Italijani in Slovenci ni tako velika, če pomislimo, da je všteti med Italijani okoli 10.000 priseljencev iz Italije, ki v mesto niso bili pristojni. Ravno tako so se vršile pomote v korist Nemcem, kajti njih številko je primeroma zelo visoko. Omembe vredno pa je dejstvo, da je tedanji direktor statistične komisije na Dunaju, Fickar ugotovil, da je bilo l. 1859., to je tri leta po Stadionovem štetju v Trstu večina Slovencev. Gotovo pa je: da so že tedaj tvorili Slovenci če že ne številčno enako visoko, vsaj drugo največjo nacionalno skupino v Trstu, ki je imela in ima še to prednost, da je doma in je najtesnejše in najbližje zvezana z narodnim telesom.

Mesto je obdržalo vseskozi kozmopolitičen značaj in promet mu je dajal zunanje lice. Trst se je smatral vedno le kot »emporium Carsiae, Carniolae, Styriae et Austriae«, čeprav se je slednja zelo trudila, da bi mu vtisnila svoj — nemški pečat in mu je zato priznala z več diplomami naslov »Najzvestejše mesto«. To mesto je pričelo vedno bolj vabiti naše ljudi, jih trgati od zemlje, jih spremljati v delavce, v obrtnike, bodoče trgovce in lastnike. Moč kapitalizma in urbanizma je občutil naš narod v tem mestu najbolj. Postajalo je čisto usodno. Prva polovica 19. stol. je doba asimilacije, spontane in nepremagljive. V vrtincu gospodarskega razvoja in razvoja mesta so zginjali naši ljudje v masah in zaledje je pošiljalo vedno nove, sveže moči. Privlačnost mesta se je na deželi večala vedno bolj tudi po manjših krajih, zlasti na Krasu, ki ni mogel prehraniti vsega prirastka v prebivalstvu. Trst je absorbiral vedno več čim večje so bile zahteve prometa. Treba je bilo l. 1848., ki je do temeljev pretreslo vse države. Toda Trst je ostal v času, ko so divjali zunaj boji, povsem miren. Trgovski razred je bil brez narodne zavesti, a ljudski-delavski razred se v novem času še ni znašel. V volitve je šel Trst, ker je pričakoval od tega večjih koristi od zaledja. Šele kasneje so prišli vplivi nacionalnega razvoja v Trst in so s tem tudi izzvali med obema največjima nacionalnima skupinama prve spore. Vzroke nacionalizacije je treba iskati pred vsem v gospodarskem razvoju.

Gibanje prebivalstva v Trstu in okolici nam v nadaljnjem kažejo sledeče statistike iz raznih let:

Nemcev	5.141
Italijanov	88.887
Slovencev	26.263
drugih	224

V primeri z l. 1848. so Italijani narasli, kar moramo v prvi vrsti pripisovati načinu štetja in številu priseljencev iz Italije — regnicolov, ki ni bilo manjše od 16.000. Za podlago pri določitvi narodnosti so se poslužili, kot še pozneje, družinskega jezika z razlago »jezik, ki se ga vsakdo običajno poslužuje«, oziroma »jezik, ki odgovarja običajnim potrebam« in ki je seveda bil italijanski. Da se ne moremo popolnoma zanesti na te številke nam kažejo štetja iz prejšnjih let na pr. l. 1868., ko je bilo

Italijanov	83.646
Slovencev	26.418

Uradno poročilo o tem štetju celo govori o porastu Slovencev, dočim številke kažejo ravno nasprotno. L. 1890. izkazuje:

Nemcev	7.107
Italijanov	100.039
Slovencev	37.725
drugih	544

Iz te statistike je poleg drugega razvidno, da je bilo v tem letu 16.509 (10,54%) priseljencev iz Italije.

L. 1900. so bile volitve, kjer so dobili Slovenci 8.414 glasov Italijani pa 10.696. Od 151.000 prebivalcev je bilo 35.614 volilnih upravičencev; od Slovencev ni volilo 7.050. Tako bi se dalo iz teh števil sklepati to-le:

8.414 volilcev odgovarja 36.180 prebivalcem, 7.050 Slovencev, ki ni volilo predstavljajo 30.315 prebivalcev.

Po tem bi bilo v Trstu l. 1900. nad 60.000 Slovencev! Štetja iz l. 1910. je izkazalo po čudnih naključjih

Slovencev le	37.894
Italijanov	141.509

Ni čuda torej, da se je moralo, na splošno zahtevo, to štetje ponoviti in izvršiti revizija, pri kateri se je izkazalo, da je v Trstu Slovencev 60.002 Italijanov 118.353 Volitve naslednjega leta so prinesle Slovencev 9.109 glasov, Italijanom 11.163, a socialnim demokratom 7.220. Tako približno se je gibalo prebivalstvo mesta v času pred svetovno vojno. Uprava mesta je bila izključno v italijanskih rokah. Z okolice je tvoril Trst deželni. Občinski odbor je bil obenem deželni zbor. Od 54 poslancev je bilo le 8 iz okolice, čeprav ta ni štela nič manj

prebivalcev kot mesto samo. Jasno je, da je občina z vso silo podpirala Italijane tudi priseljence, jih nameščala, a italijanskim dijakom je, ne glede na njih pristojnost, dajala vse mogoče podpore. Kljub temu nam številke kažejo, da je bilo domačih Italijanov in drugih priseljencev iz Italije vedno manj, dočim je bil dotok iz zaledja vedno večji. Ta dotok se je zlasti povečal po odcipitvi Furlanije in Benetk od Avstrije. Tako je bilo

pristojnih:	nepristojnih:	
l. 1857.	73.501	31.206
l. 1868.	69.084	54.014
l. 1875.	68.689	57.949

Da so Slovenci polagoma, a stalno, napredovali v mestu nam kaže statistika nameščencev v državni službi v Trstu. Na višjih mestih so seveda prevladovali Italijani in Nemci. L. 1910. je bilo na srednjih in višjih mestih 339 Italijanov in 126 Slovencev. Na nižjih mestih pa je bilo 1.188 Slovencev in 522 Italijanov. Pri železnici so tvorili večino zaposlenih Slovencev (od 60—80%). Okolica je vsekakor zahtevala slovensko poslovanje, kar je Avstrija v polni meri upoštevala. Mnogo Slovencev je bilo zaposlenih tudi po občinskih podjetjih (plinarna, cestna železnica, vodovod, elektralna itd.). Zlasti mnogo in večino pa so tvorili Slovenci, poleg Furlanov, kot delavci in težaki v pristaniščih in tovarnah.

Tako je naš življenj v Trstu že resno ogrožal italijanski značaj mesta. Ves razvoj je prekinila svetovna vojna in dogodki po njej, ko se je začel čas nasilnega uničevanja in propadanja kulturnega, gospodarskega in političnega.

Tik pred svetovno vojno so poslali tržaški Italijani in italijanski socialisti iz Trsta italijanskemu parlamentu dve spomenici, v katerih ugotavljajo položaj Trsta. Pravijo, da je Trst italijansko mesto, vladano z nemškimi zakoni a vodijo ga Slovenci, vsa oblastva mesta so v rokah Slovencev. Dalje ugotavljajo, da bore Slovenci nacionalni boj v strjenih masah, sestojecih iz majhnega dela meščanstva, a večine proletarijata. Vse to pa podpira avstrijska vlada proti Italijanom. — Iz teh spomenic se vidi resno in pretirano bojazan Italijanov pred prodirajočim slovenstvom v mestu.

Po svetovni vojni vidimo samo še nasilno propadanje vsega. Volitve so se z velikim nasiljem vršile 15. maja 1921. Trst z okolico je tvoril volilno okrožje. Rezultat teh volitev, pri katerih se je v Trstu borilo 6 strank, je bil:

komunisti	6.667
socialisti	4.154
slovenska lista	2.930
ital. blok	15.114
republikanci	4.473
popolari	—

V Trstu ni prodri noben slovenski kandidat, dočim so v Julijski Krajini že zmagali Slovenci in Hrvati v razmerju 51.850:49.921. Istega leta se je vršilo po starem avstrijskem načinu na podlagi »občevalnega jezika« tudi ljudsko štetje. »Kako se je vršilo, si lahko predstavljamo ako vemo, da so naši ljudje pač sami izpolnili rodbinske pole, jezikovne podatke pa so uradniki sami zapisovali v posebne pole, ki jih stranki niso bili dolžni pokazati, ne predložiti v podpis.« (Chr. Sontlacus: Slovenci v Italiji). Občina Trst je štela 283.655 prebivalcev. »Pod občino Trst je razumeti nekdanji Trst z okolico in gre število našega življa gotovo v 100.000, ako ne čez«. Na izidi volitev in na uradne statistike se odslej ne moremo več oprati. Prve so se vršile vedno v največjem terorju, druge pa Slovencev v Trstu in sploh, ne omenjajo več. Novi volilni red, ki je stvoril iz tržaške, puljske in videmske pokrajine eno volilno okrožje, je že v naprej zagotovil zmago Italijanom.

Današnji Trst je žrtev borb gospodarsko imperialističnih interesov. Njegov propad se nadaljuje in je v teh okoliščinah neizogiben. Toda v Trstu živi gotovo še 60.000 Slovencev in Trst je, po trditvi J. Märza v knjigi »Die Adria Frage«, še danes največje slovensko mesto, to je mesto, kjer živi največ Slovencev. To dejstvo in pa velikanski gospodarski pomen Trsta za naše ozemlje nas sili in bi nas moralo siliti k razmišljanju.

- Viri:**
 - Andrović Johann: Die Triester Frage; Trst 1916.
 - Gruden Josip: Zgodovina slovenskega naroda.
 - Jacquin dr. Pierre: La question des minorités entre l'Italie et la Yougoslavie. Paris 1929.
 - Mitocchi Alberto: Triest. Der Irredentismus und die Zukunft Triests. Graz 1916.
 - Rutar Simon: Samosvoje mesto Trst in mejna profija Istra. Ljubljana 1897.
 - Sontlacus Chronista: Slovenci v Italiji. Ljubljana 1928.
 - Tuma dr. Henrik: Triest (v reviji »Der Kampf« št. 8.—9.) Dunaj 1918.
 - Vivante Angelo: L'irredentisme adriatique. Paris 1915.

ANGELO CERKVENIK:

POVEST O BRESPOSELNEM KONJU

Zvane Mrak je ves dan letal po mestu in okolici, obredel je ves Dražej in ves Lindar, kjer je imel toliko prijateljev in znancev, obhodil je vse pazinsko polje. Pa ni našel ne prijatelja ne znanca, ki bi mu bil posodil tristo lir.

Ves utrujen se je zvečer vračal z Lindara proti Pazinu. Sonce je že zašlo. Z juga je pihljal prijeten vetrič. Zvane je še vedno upal, upal celo v tem poslednjem trenutku.

Jutri bo dražba.

Dražili bodo njegovega rjavca, konjiča, edinega, poslednjega res zvestega prijatelja, prijatelja, s katerim sta dolgih dvajset let drugovala in garala, trpela in se veselila.

— Prekleti davki! je zamrmral.

Da ni bilo davkov, bi bilo že nekako šlo... Tako pa je šlo vse navzdol. Najprej si je sposojeval pri hranilnici na hišo. Tako je leto za leto plačeval davke s hišo. Vedno manj je bilo njegove. Ni ne pil ne zapravljal, delal je podnevi in ponoči, če je le bilo kaj dela. Delal je, delal venomer samo za — druge.

Že štirideseto leto je kočijažil. V davnih časih je mnogo služil. Prevozil je na sto in sto tisoče kilometrov, vozil je bogataše in plemenitaše, oficirje in kurtizane, pijance in veseljake vseh vrst, va gabunde in elegantne tatove, duhovnike, redovnike in mnogovrstne sleparje, lahkomišelnih študente in poklicne bahače, bančnike in rejene politikante, birmance in svate, krščence in botre, pogrebe in druge pustne šeme. Le malokdaj je po čudnem in nepojmljivem naključju padel v njegovo kočijo revež, ki so ga morali nujno prepeljati v bolnišnico ali k zdravniku. Poznal je tisočere tajnosti, videl je svet, kakršen je bilo ponoči, kakršen je bil v resnici — in videl ga je podnevi, v sončnih žarkih, zlaganega na vsakem koraku.

Da, včasih je bilo življenje! Postavil si je hišo, oženil se je. Žena pa mu je kmalu umrla; na porodu z otrokom vred.

Pljunil je predse.

Pred tridesetimi, petinidesetimi leti so zaprašili ceste prvi avtomobili. Tedaj se je smejal. To motovilo naj bi tekmovalo z živim iskrim konjičem, ki je imel tako lepe, pametne oči. Smrdelo je po bencinu, dvigalo je neznošen prah, ropotalo je, da je človeka malone oglušilo. Konj pa ves eleganten, živahen, gibčen, lesketajoč se v soncu! In vendar priznati si mora, da ga je pogled na prvo takšno motovilo zbudil prav do samega srca. Tudi njegov konj se je bil preplašil. Vzpel se je na zadnji nogi. Komaj ga je ukrotil.

— Napredek! so vsepovsod pridigovali. Vsem bo življenje olajšano. Ljudem in živalim.

Tako so govorili, tako so se bahaško ustili! si je mislil.

— Zdaj pa imajo! se je zarežal. Pomislil je na brezposelnost, na bedo na lakoto, na zadolženost... Vse zaradi tega tako zvanega napredka! je venomer ponavljal.

— Zdaj pa imajo! je še enkrat ponovil.

— Imajo? se je zdajci vprašal. Svojega lastnega smeha se je ustrašil.

Kakor skozi meglo je zagledal dolgo, skoraj nepregledno vrsto gibčnih taksijev, ki so bili vsak trenutek pripravljene zdrseti liki strela po glatkem asfaltu. Gledal jih je ter sovražil. Bleščali so se v odsvit razkošne razsvetljave mestnega trga — elegantni, prelepi. Kako so se spremenili v teh tridesetih letih!

Nepričakovano je pridrvel mimo njega avtobus. Kakor da se igra! Kako lahko je ubiral pred seboj strmo pot po Dražehu proti Lindaru.

— Ko bi vsaj teh strašil ne bilo! Hupa, hupa ter požira na stotine in stotine ljudi. Vse se vozi dandanes! Berač in bankir, milostna gospa in njena služkinja... vse za nekoliko borih centesimov!

Napredek! Streba božja!

Avtomobili, avtobusi, tramvaji, zrakovplovji... Kdo ve kaj bo še vse prišlo!

Zvane je imel v ustih grenak okus. Rad bi bil na ves glas zajokal.

Kolikokrat je stal rjavček, vprežen v kočijo dneve in, noči pred postajo ali pred gimnazijo ali kjerkoli. Po tri dni, po štiri dni, včasih po ves teden... pa nista zaslužila niti centesima.

— Povero mo diavolo! ga je pomiloval.

Stopil je k njemu, mu položil glavo na vrat ter ga božal.

Rjavec je žalostno povešal glavo.

O, davno izsanjan sen!

Zvane je nekdanj tako rad sanjaril o konju, ki je živel samo v pravljicah o konju s peroti, o konju, ki bi posekal avto in zrakovplov...

Prišli pa so novi ljudje, novi avtomobili.

50, 60, 70, 100, 120 kilometrov na uro! Divje dirke, vrstolomni rekordi, šampioni, svetovno znani junaki! Kdo se je zmenil še za konjiča!

Nihče se ni zmenil za njiju. Tedne in tedne sta stala na ulici, na trgu, ter sta povešala glavi. Sonce je pripekalo, dež je lil, mraz ju je tresel...

Vse prelepe sanje so zmrznile.

— Nič ne bo, rjavček! Sanjala sva. Samo sanjala. Tudi tehnika ima svoje sanje, drzne sanje... Škoda, da ne pišeš, rjavček moj! Napila bi se ter pozabila na vso to pusto, žalostno resnico. Res škoda, da ne pišeš!

Rjavec je pogledal, kakor da ga je razumel. Ah, saj ga je res razumel! Zvane bi bil prisegel, da ga je razumel, res razumel.

Božal ga je po žametasti glavi.

Rjavec pa je bil ves otožen. Najbrže zavoljo svojega prijatelja Zvaneta! Saj rjavcu ni šlo slabo. Ni bil ne lačen ne žejen. Zvane bi bil kradel zanj, če bi bilo potrebno. Tudi hlev je bilo čist in prijeten, pozimi topel, poleti hlačen. Ko so ga poleti nadlegovali obadi, ga je Zvane po prsih, posebno pa med prednjima nogama namazal s »litom«. Drugače bi ga bili obadi do krvi izgrizili.

Ne, rjavcu ni šlo slabo, a rjavec je vedel, da Zvanetu ni dobro.

— Kako konj da ne more tega vedeti? Preneumni ste, da bi razumeli konja! se je mnogokdaj hudoval Zvane.

Kako bi rjavec tega ne vedel, mu je vendar Zvane vse dolge zimske večere tožil o strašnih davkih, ki ga utegnejo zadaviti, o požrešnih avtomobilih ki mu odjedajo kruh...

— Danes tristo, jutri štiristo, po jutrišnjem petsto lir!

Hranilnica mu je posodila že deset tisoč... Zdaj pa niti centelima več.

— Ali razumeš, rjavček, takšna lepa hiša, pa niti centesima več!

Davki in avtomobili! Dva mlinska kamena! Pod njuno silo se je vse mlelo v prah, v strašen in brezihoden nič.

Približal se je »svoji« hiši.

Jutri zjutraj bodo prišli...

— Konj in kočija, vse skupaj cenjeno na tristo deset lir...

— 311...

— 311 prvič... drugič... in

— 320...

— 320 prvič... drugič...

In tako dalje.

Zvane ve: kupil ga bo ravnatelj opekarne. Dobil ga bo po ceni... O za tristo lir! Zvane pa bi dal svoje življenje zanj! Voziti bo moral opeko. Vse božje dneve samo težko obtovorjene vozove opeke. Od tvornice na postajo in nazaj v tvornico in zopet na postajo... V dežju in vročini.

Zvane je stopil v hlev.

— Ali se bova res poslovila? Ali res, rjavček moj? Za vedno?

Nemara pa ne! Še nekaj mora poskušati.

Potrkal je pri bogatem vinotrcu, ki je slovel zaradi svojega baineza bogatstva.

— Dober večer, Zvane! Kaj pa bo dočrega?

— Jutri bo dražba, gospod Kamilo, prodali mi bodo konja in kočijo.

Trgovec ga je debelo pogledal.

— Da, zaradi teh preklelih davkov!

— Pst! Stene slišijo, Zvane!

Zvane se je zasmejal.

— Naj slišijo! Prav vseeno mi je! Rjavca mi bodo vzeli, kočijo mi bodo vzeli, hišo so mi požrli, naj vzamejo še mene! Da bi jih huduč, vse skupaj! je vzrojil.

Trgovec se je ves preplašen oziral.

— Per l'amor di dio, Zvane, ali ste prav ob vso pamet?

— Prišel sem, gospod Kamilo... predlagal bi vam, se pravi: prosil bi vas, da bi mi pomagali iz te zadrege. Tristo lir res ni tako velika vsota...

— Tristo lir ni velika vsota? se je zasmejal trgovec. Kje, kako, človek božji Docela nemogoče!

— Gospod Kamilo, saj ne mislim, da bi mi posodili. Mislil sem si, da bi nemara kupili mojega konja in kočijo ter mene vzeli za hlapca.

— Čemu mi bo konj, čemu kočija? Pa hlapec? Hlapca ne rabim! Moral bom celo odpustiti nekoliko svojih ljudi! Moja kočija je v ropotarnici. Konje bi tudi rad prodal, pa jih nihče noče kupiti. Kdo bo danes delal s konji? Avto je mnogo bolj rentabilen!

Zvane je grdo zaklel.

— Iz usmiljenja, gospod Kamilo... Moj konj... o, vi ne veste, kako pameten in dober konj, kako me ima rad! Nerad omenjam, gospod Kamilo... a spomnite se... Ko so vašega pokojnega očeta obdolžili da je umoril ter oropal tistega bogatega labinskega trgovca, ga je moj oče vkel iz...

Trgovec je zardel ter vzrojil:

— Predržež! Pri tej priči izginitel!

— Gospod Kamilo, moj konjiček, moj rjavec, moj edini prijatelj... Pa mi ga bodo drugače prodali! Ali ne razumete, gospod Kamilo? Prijatelja mi bodo prodali, kakor da je brezumna žival...

Trgovcu se je zasmililo...

Nes pametna čuvstval! Čemu mu bo konj?!

— Dovolj je, Zvane! Pojdite!

— Vsi ste enaki! Roparji, tatovi, rablji!

Zvane je stiskal pesti.

— Ne boste ga imeli, ne boste ga!

*

V hlevu je bilo že močno temno. Zvane je prinesel velik vrč, poln vina, ter ga položil na tla.

Konj je spal. Ležal je ter molel vse štiri od sebe.

Zvane ga je dolgo nepremično gledal.

Dvnanajst let sta drugovala! Zvestejšega tovariša ni še nikdar imel.

Pokleknil je k njemu ter prislonil svojo glavo k gobcu.

Rjavec je odprt oči.

Imel je solzne oči. Jokal je.

Jokal je. Saj se bo moral ločiti od Zva-

neta...

Kupili ga bodo surovi in brezobzirni ljudje, preganjali ga bodo, preteпали, vpregali ga bodo v pretežke vozove, vihteli bodo nad njim bič...

Zvane bi ubil vsakogar, kdor bi se drznil udariti konjiča.

— Rjavček moj, ločiti naju hočejo, ali razumeš? Ločiti!

Rjavec se je počasi dvignil ter povešil glavo.

— Ločiti! Potem pa, po dolgih letih garanja bi te prodali mesarju. Kruto, zverinsko bi te pobili. Ne smejo! Nikakor ne! Ali sem kdaj dvignil bič, da bi te bil udaril? Povej! Ali sem?

— Vidiš, priznavaš, da nikdar. Da, da morali bi skrbeti za tvojo starost...

Zakaj, le zakaj nisva šla odtod. Tja pod Učko bi bila šla. Ti bi se bil pasel, jaz pa bi bil lovil jerebice... Bi bila že kako živela. Zdaj je prepozno...

— Na, rjavček moj, danes sva posljednji večer skupaj! Na, jej!

Namočil je belega kruha v osladkano istrsko črnino ter mu ga ponujal.

Rjavec pa je bil žalosten ter ni hotel gobca niti odpreti.

— Vzemi, rjavček, posljednjo večerjo!

Odprl gobec, žival moja!

Konj je naposled odprl gobec ter cmoknil.

In še, še, še...

Saj je bilo tako sladko, tako opojno.

Naposled mu je glava omahnila, noge so mu odpovedala pokorščino. Legel je na tla.

Zvane je odliil iz vrča skoraj vse vino, le za en požirek ga je še pustil v vrču. V vino je stresel prašek ter vse skupaj po-

mešal. Pomočil je poslednji košček kruha ter ga pomolil živali v gobec.

Roka se mu je tresla.

Žival je na široko odprla gobec ter pogoltnila sladkoopoini košček kruha. Potem je silovit drget stresel ves ogromni trup. Konj se je hotel dvigniti, odprl je na široko oči ter gledal, gledal, samo gledal...

— Ubil si me, Zvane...

— Ali je mogoče Zvane?

— Rjavček moj, ali ne razumeš? Ne zavoljo sebe! Ali res ne moreš razumeti?

— Zakaj me tako gledaš?

— Zvane, Zvane, ubil si me, ubil...

Objel ga je okrog vratu ter ga poljubljaj na gobec, na oči...

Rjavcu so oči ostale široko odprte. Še enkrat se je ves stresel...

Gledal je, gledal...

*

Prišli so. Resni in težkih korakov kakor se za uradne osebe spodobi.

Zvane pa se je smejal in prečuden je bil njegov smeh. Vsi so vztrepotali.

Zvane se je samo smejal.

Pokazal je s prstom na hlev.

Konj je nepremično ležal ter jih očitaloče gledal.

— Kaj ste storili?

— Da, s ciankalijem sem ga zastrupil, da svojega prijatelja...

Zasmejal se je. Uklenili so ga. Kaj naj bi bili drugega storili? Gnali so ga skozi mesto.

Sonce je pripekalo, ljudje so se ozirali za uklenjenim, avtomobili so dvigali oblake prahu...

Zvane se je smejal in prečuden je bil njegov smeh.

U BADNJOJ NOĆI

Ponoć bije.

Badnji panj se žari — i milo nas grije,
a u staji kraj Bellema,
pod zvijezdom novom
i slavnim starim krovom,
u teškim se porodnim mukama
trga i kida mila Marija,
Marija na slami.

Muči se da rodi Onoga
koji ne dolazi da ugleda svijetlo svijeta,
već svijetu da Svijetlo da.

U posljednjim se hipovima
raspinje Marija,
da svijetu dade Luč
i Raja ključ
i Spas.

Ne još — Marijo.

Čuj prije naš glas
i molbu nam čuj.

Eno — —:

u pustoj noći,
pod nebom bez zvijezda,
plače zemlja bijedno
od očaja.

Plače zemlja,
gdje svako janje zove majku
jezikom majke;

gdje zvijer svaka svojim glasom zbori
i za riječ se svoju sa zvijeri inom
nikad ne bori;

gdje i bezumni vol
glasom svojim javlja svoj glad,
i udreno pseto svoj bol,
i izgubljeno pile svoj jad.

I dok u tom bijednom kraju
ptice svekolike
veselo pjevaju jezikom
kojim su im pjevale majke,

dotle ubogi naši ljudi,
koji već ništa nemaju
van svoje velike mrtve,
jedva smiju da im na grobu suze liju,
i da plaču glasom
kojim su im plakale majke...

Marijo — smiluj se njima.

Molimo Te.

Mi, koji se i sami rodismo na slami,
milo Te molimo — mila Marijo,
Marijo na slami.

Smiluj se:

Rodi Krista,
rodi Boga Ljubavi,
i za zemlju bijednu.

Kriste Bože — rodi se i za nju.
Za zemlju u tuđini — i braću u crnini.

I za nebraću se rodi,
da nam budu braća.

Ante Dukić

BOGOMIR MAGAJNA:

SODOBNA LEGENDA

1.

»Pa si rekla, mama, da se bo oče povrnil iz zapora pred božićem. Danes pa je sveti večer in njega še ni. Ali se nikdar ne povrne...»

zvesti — le tam pri vratih je nekaj ljudi, o katerih ve, da mu bodo izmerili vsako besedo. Rad bi zaklical množici: »Veselite se in radujte se, kajti na nocojšnjo noč je rojen Odrješnik...»

v živi grobnici današnjih dni — v katere so zazidali žive ljudi, da bi med strahotnim molkom ali pa med blaznim krikom, ki bi ga nihče ne slišal, polagoma umrli zares. Inženjer Stefan se stiska odet v raztrgane cape, v kot ležišča in misli, da je ura najbrže že enajst pred polnočjo.

na ženo Marijo in na sina Frančiška. Tedaj je toliko gorje zalilo njegove misli, da bi rad zajokal. Toda ni zajokal le telo mu je vztrepetalo. »V dveh, treh letih bo poginilo v tem prostoru moje telo in nikoli več ga ne bom videl...»

PRIPOSLANO*

JEDAN NEPOZNATI ČAKAVSKI PJESNIK

U »Vezuc, ženskom listu što je izlazio u Trstu od 1926 godine našao sam tada nekoliko pjesama, koje su me potresle. I nekoliko godina primao sam i čitao »Vezuc« samo radi tih pjesama.

mislima na neporeane njihje i gladno govedo. I osjećam toga seljaka kakav je, kad je zdrav i na malom vozu ide po kamenitim puti, teško prohodnih na njivu, i kako u bolesti ne misli na veliko nepoznato i transcendento, nego na one prošete i konkretne materijalne snage, koje drže njegov život.

Veće snage ne može biti od seljakove. Ona je u miru njegovom u tome, da neprestano pada pod križem i neprestano se diže i mirno nosi križ na viš. Seljak je miran, kad radi, kad se veseli, kad trpi.

osjeća pometaće i čistaće, sudoperke, klijaste i slijepe, i za sve njih moli. A pošto molitva za njih ne može pomoći, »otvrdni to srce, i ne daj da ga sve muči i rani«

* Za članke u ovoj rubrici uredništvo ostavlja odgovornost piscu...

Mate Balota.

IVO GRAHOR: OBRIS MLADE SLOVENSKE KNJIŽEVNOSTI

Pred petnajstimi leti, ko je nastala Jugoslavija, si še nismo mogli predpostaviti, kakšen bo njen razvoj do danes, še veliko manj pa smo si mogli zamisliti, kakšna bo po dobrem desetletju ločitve razlika med osvobojenim in neosvobojenim delom našega naroda. Najbrže ni bil nihče tako velik pesimist, da bi si mogel toliko razliko zamisliti, saj si niti vsa Evropa skupaj ni bila na jasnem, česa in kakšnih barbarstev je zmožna; da niti danes se prav ne znajdemo v Evropi in se zdi, da nas primerjava, tega kar imamo z onim, kar smo pričakovali, prav nič ne miha in ne zanima. Tako smo postali realni, privadili smo se gledati in — poznati samo to, kar je. In vendar je tudi za nas že preveč pekoča razlika, ki je nastala med dvema deloma naše domovine. Danes, ko smo že prestopili prag šestnajstega leta v suženjstvu naše podjarmljene domovine, se še posebno vzdržimo težkih misli, ki nas navdajajo skoraj z obupom in s črnim sovraštvom do višjih sil, ki so naš položaj povzročile.

Medtem ko žalostno gledamo na propadanje naše zaslužene domovine pa se nehote tembolj veselimo vsakega napredka našega naroda v Jugoslaviji, saj vemo, da se napredek drži svobode in da je tu že petnajst let življenje pričelo dihati s polnimi pljuči tako v osebnem kakor tudi v ljudskem delu in ustvarjanju. Zatorej nas toliko ne čudi napredek Slovencev v Jugoslaviji, marveč nas celo neprijetno zadene vsak nepotreben zastoj. Gotovo je marsikdo pričakoval čudežev in se posledje često preveč razočaral. Splošno pa moramo biti tu zadovoljni in s spoštovanjem spremljamo kulturni napor našega naroda, s katerim si je v kratki dobi zaslužil priznanje v svetu in s katerim dokazuje tudi nam, da nam hoče ostati zvest ter nam izgladiti pot v svet, na kateri se pričakujemo boljše bodočnosti.

Omejiti moram svoj kratki članek na Slovence v Jugoslaviji, kar naj mi bralci pač oprostite, ker nimam tako natančnega pregleda za Hrvate, čeprav bi si zmerom rad privoščil več skupnosti. Razmere v teh težkih časih namreč niso mladih pesnikov, med katerimi smo prav nič ugodne za velikopotezno študiranje obširne države z svojo njeno zgodovino in sedanjo kulturo. Mislim, da je to tudi sicer velik vzrok vsega nepotrebnega v našem tukajšnjem življenju in deloma gotovo tudi vzrok velike gospodarske krize, ki je nam emigrantom toll otežila vsakdanje življenje. Naloga vse naše mladine mora biti najprej, da se to izboljša in zato se je treba najprej spoznavati in zblížati, zato sem se tudi danes namenil napisati za naš list nekaj besed o mladi slovenski književnosti posebno kolikor je resničen izraz mladine.

Ob osvoboditvi ni bilo dvoma, da se bo slovensko kulturno življenje mogočno dvignilo in postalo močnejša hrbtnica naroda, nego je bilo v Avstriji, kjer je mogel živeti in uspevati samo vklonjen človek in napredovati samo nesvobodomisljeni duh, čeprav moramo z veseljem ugotoviti, da se je naš človek znal vedno boriti odnočno in častno vsaj po svojih najmočnejših predstavnikih. Ti predstavniki so se morali pri nas nekaj zatekati k najvišjemu kulturnemu delu, izklesati so si morali podobo sveta in človeka tako razločno, da je njihovo duhovno delo postalo enako ustvarjanju in da so stoletno borbo naroda za obstanek shranili v majhno posodo umetnosti — edine kolikor toliko svobodne voditelje človeštva. In še danes in večno bo življenje tekno, da se bo življenska moč narodov merila po njih umetniškem ustvarjanju. Kakor so se pri Slovencih v zadnjih petnajstih letih razvile mogočne kulturne in prosvetne ustanove, kakor se je mogočno razvila vsa umetnost, je vendar naš čas dal pisani besedi skoraj največjo moč in zahteva od nje najvišje popolnosti. Tako je prišla do veljave slovenska moderna književnost.

Pogledati moramo, kaj lahko pokazemo s ste strani mi, ki smo ostali v tuji državi. Vemo, da smo nekoč dali mnogo in najboljšje svoje tudi slovenski književnosti in da je še danes močan književni tok vzdržal kljub vsemu nasilju naš narod na stopnji kulturne aktivnosti. Vendar pa je kot celota slab in zatrt, da skoraj ne može živeti ne najti pravega odmeva med ljudstvom. Vsa naša knjižna organizacija je ubita.

Vse drugače je v Jugoslaviji. Tu je ostalo živo žarišče in ognjišče slovenske umetnosti in posebno književnosti. Na prvem mestu je središče, Ljubljana s svojim močnim književnim trgom in še močnejšo organizacijo, ki pošilja med ljudstvo vsako leto na milijone knjig in zvezkov. Tu je mladina, ki se je navadila na lepo knjigo kot na vsakdanji kruh in ki z bistrim pogledom meri svet, z veliko večjimi upi nego so jih imeli naši predniki in očetje. Tu se narod privadil zahtevati svobode in prevzemati sam svojo usodo v svoje roke — ali pa se še uči. In tu ne zaupa nikomur tako, kakor zaupa sebi — postal je kritič-

čen. Deloma je ta kritičnost še odtенок nekdanjega hlapčevstva, v svojem jedru pa je pozitivna in z njo moramo soditi vse javno delo. Tako se je torej zložila na videz široka pot tudi v umetnosti. Prva leta po vojni so bila v slovenski književnosti leta boja za nov umetniški izraz kakor so jih morali preživeti tudi vsi drugi narodi, le s to razliko, da pri nas neščanstvo nekaj časa ni moglo spraviti v sklad svojega novega položaja in književnosti. Pa o tem se ne moremo zdaj pogovarjati.

Čas je spremenil tudi pota slovenske knjige. Sedanji pisatelji tekmujejo vzporedno s plastmi v narodu in so zapleteni v to borbo tudi sami ustanovili nekoliko skupin, se priključili založbam okrog političnih dnevnikov ali pa večjih založb. V bistvu pa so morali poiskati čimprej neposrednejši stik z ljudstvom, da se vseh napak tradicije oproste in priznajo samo objektivne zakone kulture, ki je umetnost zmerom bila in ostane njen glasnik. Razumljivo je, da so se tradiciji lahko osvobodili najprej mladi pisatelji, ki rasto v novih razmerah, in ne stari, ki so premočno vključeni v navade nekdanji ustroj sveta. Zato se ne smemo čuditi, da se slovenska književnost prva leta po veliki vojni ni mogla prav razmahniti.

Tu opisana problematika dobe je zadrževala tudi mladino in naše mladinsko gibanje, ki se ga je v začetku krepko udeležila, tudi primorska mladina, si je morala šele krčiti pot do javnega nastopa. In danes se je slika že spremenila. Pojavila se je mlada generacija pisateljev, ki po svoji osebni zrelosti že presegajo prosvetljenski tip rodoljubnih pisateljev, umetniško pa tudi že prekašajo začetništvo in se pričenjajo uveljavljati v vseh oblikah leposlovja. Kakor se je že pred leti pojavilo nekaj mladih pesnikov, med katerimi smo imeli posebno radi Srečka Kosovela in Antona Ocvirka, tako se v letih 1932. in 1933. že veselimo novel, povesti, romanov, ki jih pišejo mladi pisatelji, poseb-

skega bezga, umetniško kazale novo pot. Dasi to niti časovno ni tako zaporedno kot tu opisujem, saj je vendar to premikanje kazalo v vsem literarnem življenju in vplivalo tudi na okus občinstva. Nastala je v istem času tudi zahteva za prevode iz tujih slovstev in so se kmalu uveljavile takšne založbe, n. pr. »Modra ptica« in »Hram«, ki sta nam opremila mnogo najlepših znamenitih knjig. Revije »Ljubljanski zvon«, »Dom in svet«, »Mladika« in druge so leposlovno mnogo pridobile. Nastale so nove revije »Sodobnost«, »Književnost« in »Beseda«. Poljudne revije so se zboljšale. Slovensko slovstveno ognjišče je pritegnilo vse svoje moči v domovino. Tu se tiska France Bevč iz Gorice, in zblížujejo se z nami naši amerikanci, Molek, posebno občutno Lojze Adamič kot moderni reporter. Že danes lahko rečemo da živimo na zelo razgibanem križišču sodobne književnosti in da v tem prav nič ne zaostajamo za svetom.

Čeprav sem se v zadnjem času razveselil že mnogih slovenskih knjig, tudi od starejših pisateljev, se tu ustavim samo pri najmlajših, pri Mišku Kranjcu in Javorniku, ki nam oba odkrivata do celna nov svet, prvi novo pokrajino ali vsaj za nas novo — Prekmurje, drugi pa življenje v delavskih revirjih. Storim pa to tem rajši, ker vem, da mi bo vsakdo zelo hvaležen za opozorilo, kdor še ni dobil njihovih knjig v roke, čeprav je zanimiv pisatelj tudi naš amerikanski rojak Molek, samouk in priprost mož. M. Kranjec in Javornik sta prav tako priprosta človeka kot on, le s svoje strani in to njuna veljava v današnji prozi. Oba pišeta preprosto in jasno. Njune novele in povesti so za vsakogar zanimive, polne so življenja in mirne, posebno Kranjčeve, ki so pa tudi obenem živahne — po snovi. On je naš Knut Hamsun in Dostojevskij in Cankar in ima od vsakega nekaj modrosti. Orisati zna mimogrede človeka iz svoje dežele. Izdal je že povesti »Težaki«, »Življenje«, zbirko novel in

no pa Miško Kranjec in Mirko Javornik. Oba sta še mlada. Okrog teh dveh smemo naštetih še mnoge, ki so bili deloma že znani, ko sta ona dva nastopila in ki še spadajo k mladim. Tako je za prehodno dobo najvažnejše delo Ludvika Mrzela, ki je pisal močne črtice ter jih tudi že izdal v knjigi »Luči ob cesti«, eni najlepših knjig v slovenskem slovstvu. V katoliških revijah se je uvedel naš rojak Bogomir Magajna kot pripovednik in izdal doslej že tri samostojne knjige. V dramatični književnosti sta dosegla lepe uspehe Bratko Kreft s »Celjskimi grofi« in Joža Vombegar s komedijo »Voda«. Vsi ti so več ali manj originalni pisatelji novega rodu in jim je dana naloga, da izrazijo in upodobijo svoj svet.

Spomniti se moramo ob tej priliki, da so tudi prehodne generacije, pisatelji iz časa pred vojno in iz vojne, izpovedali svojo besedo, ki pa ni mogla prav strniti črte z Ivanom Cankarjem in s tako zvano moderno. Odlikovali so se med njimi Ivan Pregelj, Juš Kozak, Tone Selškar. Vsi ti so se trudili priti do velike forme ter segli do našega časa, posebno velja to za oba poslednja n njuni knjigi »Celica« (J. K.) ter »Nasedli brod«, ta najboljšeznji novejši roman, ki pa zbog marsičesar ni popolnoma uspel. Uspoštovati moramo številne knjige rednih ljudskih založb od Mohorjeve in Vodnikove do Cankarjeve. Tudi med temi je izšlo nekatero krepko delo, n. pr. Jožeta Kranjca »Ljudje s cest«. V mnogih revijah smo brali romane, povesti, novele, ki so se še držale na dostojni višini pripovedništva. Toda nasproti vsem tem so pomenile vendar že nekatere posamezne stvari mlajših pisateljev očiten napredek, ter so vsebinsko, kakor na primer novela Rudolfa Kresala »Večica špan-

roman »Predmestje«, v katerem pa je poskušal naslikati del Ljubljane in je s tem krenil na novo pot, kjer je tudi zelo zanimiv in živahen. Njegov slog je zgoščen in jezik poln svežih kmečkih izrazov. Drugo leto izda večjo zbirko njegovih novel »Slovenska matica«, ki hoče s tem gotovo pokazati, kako pisatelja cenil.

Mirko Javornik je Notranjec in svetovno razgiban pisatelj, ki ga zanima življenje socialnih problemov in kot človek posebno proletarec, torej svet, kjer ni še nihče pri nas dosegel Ivana Cankarja. S knjigo »Črni breg«, ki je močna povest iz rudarskega življenja in se mestoma razvija u roman, je poskušal dati podobo našega delavskega razreda in pokazal, kako se bori za vsakdanji kruh. »Črni breg« je — čeprav napisan dostojno in mirno — najtrpkjša knjiga časa v našem slovstvu. Pisatelj uspeh je že s tem označen, dokazuje nam pa, kako se je naša mladina znala dokopati do skritih revirjev sveta, iz katerih se mora roditi novi človek, ki je lačen in žejen pravice. — Zanimive so tudi Javornikove novele, ki jih priobčuje v revijah.

K temu kratkemu pregledu naj dodam svojo misel, da se v našem slovstvu optira nov čas, ki ga je napovedala slutnja tudi nam. Vendar pa ni in še ne more biti mlado slovensko leposlovje izraz in slika našega sedanjega zamočanega življenja. Premlado je še, ker nima starcev, in prezko je še, ker se še ni razraslo. Še ni zajelo in objelo vsega življenja, še ni dalo povesti o borcu samom. Zaradi tega pa je le še bolj zanimivo — največjih dejanj šele pričakujemo in ni dvoma, da bo ta umetniški naraščaj izpolnil življenju, pa tudi nam največjo željo: Da bomo našli v sebi svobodnega človeka, nepremagljivega.

I. Grahor.

POMAGAJTE BEDNIM TRPINOM

Ta klic, ki naj ne zadene na gluha ušesa, naslavlja društvo »Tabor« v Ljubljani na vso javnost s prošnjo, da bi se člo-pomanjkanju in trpljenju izpostavljenih brezposelnih po nemili usodi udariene nesreč-nike.

Društvo »Tabor« je v to prepotrebno humano in socialno akcijo usmerilo vse svoje delo ter se neumorno trudi da olajša bedno životanrenje mnogim trpinom, ki jih vsakovrstne nadloge telesno in moralno ubijajo. Nepopisno je telesno in duševno trpljenje delovoljnega človeka, ki je proti svoji volji ostal brez dela in zaslužka, ki se čuti izrinjenega iz občestva delovnih in koristnih članov človeške družbe, ter ga končno razmere prisilijo, da se v svoji boli in obupu obrne po pomoč na javnost. To-liko večja pa njegova bol in utegne za-pustiti v njem neizbrisne sledove, če ga istovetimo z onimi, ki so si iz brezposelnosti ustvarili nov, donosen poklic v ogromno škodo bednih trpinov, katerim vest in po-štenje ne dopuščata, da bi nata način va-rali javnost.

Baš tem trpinom posveča društvo »Ta-bor« vso pozornost, jim po svojih močeh pomaga iz najhujše stiske ter jim nudj kol-likor toliko dostojno življenje. Na ta način jih obvaruje popolne moralne in telesne propasti, prav tako pa uspešno odvrča od prosjačenja, beračenja in nadlegovanja, ki človeka ponižuje in krha njegove moralne vrednote.

Da bi moglo praktično izpolnjevati svojo socialno nalogo, je društvo »Tabor« v leto-šnji jeseni popolnoma dogradilo prostorno prenočišče na Viču, kjer nudj trenutno brezplačno zatočišče že 21 brezposelnim delavcem. V prenočišču pa je prostora za 50 in še več oseb; kljub stalnemu pritisku in povpraševanju pa prosilcem zaenkrat ni mogoče ustredi radi pomanjkanja opreme za ostale postelje.

Društvo »Tabor« se zato obrača na vso javnost s prošnjo, da bi ga podprla v tem delu ter mu pomagala opremiti prenočišče, da bo zamoglo sprejeti pod svojo streho čim več potrebnih. Društvo bo hvaležno sprejelo vsak dar, zlasti pa odeje, ruhe, stara oblačila, obuvala itd. Ker nudj dru-štvo razen tega še 35 brezposelnih dnevno tudi izdatno brezplačno hrano bo hvaležno sprejelo tudi darove v denarju in živilih, da bo zamoglo še nadalje nuditi nesrečni-kom hrano.

Naslov društva je: Društvo »Tabor« v Ljubljani, poštni predal 308, odnosno Selen-burgova ul. I. I. — Ček. rač. št. 16068

ITALIA REDENTA VIJEČA O ODNARODJIVANJU SLAVENSKE DJECE U JULJSKOJ KRAJINI.

Trst, decembra 1933. — Dne 11. o. m. sastalo se u Rimu na sjednicu Vrhovno vi-eče poznatog udruženja »Italia Redenta«, koje vodi u Juljskoj Krajini diečje vrtove i zabavišta za odnarodjivanje slavenske djece. Sjednici je predsjedala Duchessa D'Aosta. Prihvaćen je proračun za 1934. godinu a prihvaćene su i nove mjere, da bi se rad na odnarodjivanju u Juljskoj Kra-jini mogao što bolje odvijati. Na konferen-ciji je bio prisutan i Duca d'Aosta, koji stanuje u Miramaru kod Trsta. On je sigurno izvijestio u Rimu o utiscima, koje je dobio na svojim izletima po slavenskom Krasu, Ti utisci sigurno ne mogu da oduševie one u Rimu... ako su iskreno iskazani...

INTERPELACIJA U RIMSKOM PARLA-MENTU O MALTI.

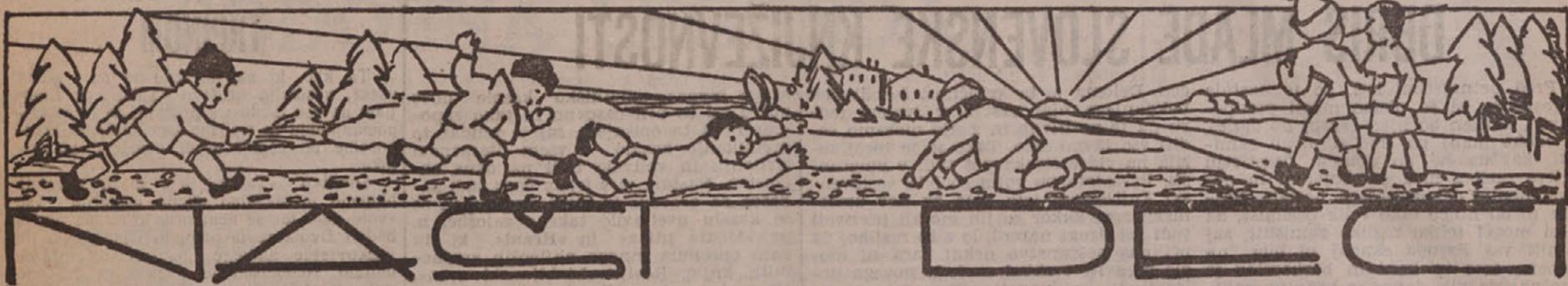
Oni, koji su najoštriji u borbi protiv našeg jezika u Juljskoj Krajini ustaju u obranu talijanskog jezika na Malti.

Trst, decembra 1933. — Čitava fašistička štampa donosi vijest, da je fašistič-kom parlamentu podnešena interpelacija, koju su potpisali dalmatinski renegat Du-dan, pa Coselschi i još desetak drugih po-slanika, i u kojoj se traži od ministra vanj-skih poslova Mussolinija, da razjasni stav Italije prema posljednjim događajima na Malti u vezi s ukidanjem talijanskog jezika u školama. Interesantna je ta interpelacija, tim interesantnija, kad se uzme, da su je potpisali ljudi, koji se najviše ističu u svim akcijama, koje idu za ukidanjem našeg je-zika u Juljskoj Krajini.

KAKO TALJANSKI »NAUČENJACI« NA-RODNI ŽIVOT U ISTRI PRIKAZUJU NA SVOJ NAČIN

Jedna nova profesija: falsificiranje

Pula, decembra 1933. — U reviji »Il folklore italiano«, koja se bavi talijanskim folklorom, a izlazi u u Cataniji na Siciliji, izišao je napis porečkog profesora M. R. Cossara (Košar) pod naslovom »Običaji, praznovjerja, i legende iz Poreštine. Ba-derna«. Tim svojim djelom Cossar je htio u prvom redu da dokaže po narodnim obi-čajima, praznovjerju i legendama koje postoje u narodu, kako je Poreština vene-cijanska i latinska. Obradio je u ovom član-ku u prvom redu Baderna. Profesor rene-gat ide čak tako daleko, da dokazuje, da je božični cok na badernskom ognjištu, naš tradicionalni badnjak, latinskog porijekla... Neka mu Bog oprosti! Uz članak donosi i nekoliko slika iz Baderne. Izgleda da se taj mizerni porečki profesor specijalizovao u ovoj novoj grani rada. On je već i do sada napisao nekoliko radnja, u kojima falsifi-cira činjenice na bestijalnan način. Možda zato i štampa stvari tako daleko od svijeta i civilizacije — na Siciliji.

ANICA ČERNEJEVA:

O SVETI NOČI

V tihi noči, v sveti noči
angelčki veseli
so na zvezde, zlate zvezde,
tihu prileteli.

»Svete zvezde, lučke božje,
pjdite zdaj z nami.
Radi bi k ljudem na zemljo,
a ne znamo sami.«

Pa so zvezdice za lučke
angelčki si vzeli,
ko so skozi noč in temo
k nam na svet hiteli.

Na božičnem drevcu zlate
zvezde zdaj gorijo,
angelčki pa dobro srečo
med ljudi delijo.

Tudi bratcem onkraj meje
angelčki, jo dajte.
Bratci naši, zlato srečo,
v srcelih spoznajte.

ANICA ČERNEJEVA:

MOLITEV

O Bogec, glej,
tam preko mej
je naša hišica bela.

O Bogec, daj,
da gremo nazaj
pa bo mamica ozdravela

Tu nam vse dni
bolna leži
in mi, otroci, smc sami.

A blizu morja
je zdravje doma,
tam za temi gorami.

O Bogec, daj,
da gremo nazaj
po zdravja naši mami.

ANICA ČERNEJEVA:

NAŠ BOŽIČ

Sveti večer
je tudi za nas ljubezen
in blagoslov božji
in pesem in mir.

Tudi pri nas je na ta
večer Sreča
in jaslice v kotu
in smreka in lučka drhteča

Sveta noč
kliče nas tihu
in nič več ni slišati vzdihov
in v srcih je čudežna moč.

Topla pečka nas greje,
kakor pri vas doma,
in mamica nam zapoje
in očka se za nami zasmije
in žalost se nič ne pozna.

Svetli božični dan,
prežene božični san
in lučke le še brlijo
in jaslice mračne stojijo
in mi smo spet tih in sami
in očka je resen in tih
in težek je mamičen vzdih
in spei je žalost nad nami.

JOŽA LOVRENCIČ:

SVETI VEČER NA GORIŠKEM

Pojdimo, otroci, krepimo in pokadimo
ese prostore našega doma,
in molimo otroci, molimo,
nocoj Jezusek na svet roma!

Tihu tiho bo prišel k nam
in nas nebesko ljubeznivo pozdravil:
»O, kako je tople, tople vaš hram,
kar pri vas se bom ustavil!

O, močna je vaša vera in greje
in sladka je preganjana vaša beseda,
iz nje skrivost ljubezni se smeje
in upanje dehti iz nje ko reseda!

Na svojem ste, a iz vrocev trpljenja
zajemate živo moč —
Glejte, zvezde novega žiljenja
vzhajajo vam nocoj to noč!...

Tako bo govoril Jezusek, naš Gospod
in bo v naši sredi med svojimi
in z našo slovensko besedo naš rod
blagoslovil s svojimi svetimi ročicami!

JOŽA LOVRENCIČ:

ANDREJEC IN NJEGOVI BRATCI

I.
Tam za gorami je snežilo.
Pri Trpinovih so bili zbrani v izbi. Mati je sedela za mizo, pletla volnene nogavice in mislila na Andrejca, ki je pisal, da bo prišel za božič, oče je gladil novo bukovo toporišče za sekuro, ded pa je sedel za pečjo in okoli njega je bilo pet otrok — samih krepkih, rdečeličnih dečkov. Nič jih ni mikal sneg, deda so poslušali, ki jim je pripovedoval pravljico za pravljico.
»Zdaj bo pa že dosti, nič več jih ne vem!« se je končno ded naveličal.
Vnuki so se začudili in se spogledali, kakor bi ne mogli verjeti, da je konec pravljice svetega, v katerega jih je začaral ded.

»Andrejec vam bo povedal lepših, ko pride«, jih je potolažil ded, ko je videl, da bi se radi poslušali.
»Vaše so lepše!«
»Vi znate tako lepo praviti!«
»Andrejec je mlad in se smeji, kakor bi ne bilo res kar pravi!«
»Jaz Andrejca ne bom pošlušal!«
»Vi ste bili bolj daleč po svetu, več veste!«

Ded se je smehljaj in vdati bi se moral in še pripovedovati, če ne bi bil zapazil, da se bliža po cesti nekdo, ki je bil ves zasnežen in je sklanjal glavo, kakor bi jo hotel v metezu skriti.
»Teško je v takem hoditi! je menil ded.
»Teško« je pritrtil oče, mati je pa zavzdihnila v mislih na sina in pogleda pri oknu kako mete.
»Naš Andrejec gre, hvala Bogu! je vzkljknila veselo, odložila nogavico na mizo in šla v hišo in na vežna vrata, odkoder je začela sina klicati. Otroci so pozabili na pravljice in so pritekli za materjo. Še oče je s toporiščem v rokah stopil k oknu, ga pobrisal kar z lahtjo in gledal sina, ki se je smejal in mahal materi in bratcem v pozdrav, vesel, da je mogel po štirih dolgih mesecih iz Ljubljane domov...

II.
Veselo so praznovali Trpinovi božič in Andrejevi bratci so bili zadovoljni z učnim bratom, ki je hodil v peto latinsko. Pripovedoval jim je o beli Ljubljani, ki je največje slovensko mesto, pripovedoval o šolah, ki so vse slovenske, pripovedoval pravljice in tudi ono o Kralju Matjažu, o katerem pravijo v Ljubljani, da bo vstal in prišel čez Sočo in združil vse Slovence...
Bratcem so se iskriše oči.
»Ali res?« so ga vpraševali.
»Res«, jim je odgovoril, vzel knjigo in bral o kralju Matjažu.
Pet glavic se je strnilo okoli njega nad knjigo in strmelo vanjo.
Ded se je za pečjo smehljaj.
»Pride, pride, kralj Matjaž! je potrtil vnukovo brano besedo.
Andrejec se je nenadoma zresnil.
»Ali znate brati?« je vprašal bratce.
»Znamo«, so mu odgovorili vsi hkrati.
»Pa berj ti, Jožek! je rekel Andrejec in dal knjigo dvanajstletnemu.
Jožek je bral, a se mu je zaletalo. Kljuke nad šumniki so ga motile. Saj je učil brati v cerkvi pri verouku, a vendar mu ni šlo, kakor bi se rad postavil pred bratom.
Vanček, Francek, Lolzek si niso upali. Mihec bi pa rad, a je menil Andrejec da je še premajhen, ko hodi šele v drugi razred.

»Slabo jim gre naše branje, kaj?« je vprašal ded.
Nič čudnega, ko jim vtepaio samo svoj jezik v glavoi je rekel Andrejec, pustil knjigo pravljic na mizi, stopil na klop in brskal po polici, kjer so imeli spravljene knjige in je bil med njimi še njegov slovenski abecednik.
»Učil vas bom te dni«, je rekel bratcem, ki so listali po pravljicni knjigi in gledali pohode.
»Prava«, je rekel ded in tudi bratci so bili veseli, zakaj Andrejec jim je obljubil, da jim prinese vsakokrat novo pravljico knjigo, ako bodo pridni in bodo znali bolje brati slovenski nego italijanski.

III.
Andrejec je sedel za mizo in okoli njega bratci iz roke v roko je šel abecednik in brali so.
Ded je zapustil započek, si nataknil očali, se približal mizi, postal zdaj pri onem zdaj pri drugem, mu gledal čez rame v knjigo, kimal in včasih pomagal, Andrejcu je šlo na smeh zakaj zdelo se mu je, kakor bi bil sam učitelj, ded na nadzornik — samo bal se ga ni...

Vsi so bili zbrani, le matere in očeta ni bilo v izbi. Mati je bila v hlevu in molzla, oče je pa na skednju pripravljaj rezanico. Tedaj je potrkalo na vrata, Zdrznili so se.
»Buon giorno!«
»Buon giorno!« je odzdravil ded in za njimi otroci, Andrejec pa: »Dober dan!«
Karabinjer je bil vstopil.
Sladkoprijazno se je približal mizi, vprašal, kaj delajo, in hotel videti knjigo.
»Abecednik? Slovenski abecednik? Pripovedano je, učiti po tej knjigi!« je dejal uradno strogo.

»Saj smo doma!« je ugovarjal ded.
»Nikjer se ne smel! To spravim jaz! je dejal in že segel po knjigi in jo spravil. Ded je mrmral, otroci so se stisnili in gledali, kaj se bo.
»Po vaš potni list sem prišel«, se je še obrnil karabinjer k študentu.
Jožek se je bil izmuznil in je šel, da pove očetu in materi, kdo je v izbi. Trpin in Trpinka sta spustila živino in prestrašena prihitela v izbo. Pozdravila sta karabinjera in vprašala, kaj bi rad.
»Sem že opravil in je za zdaj vse v redu, a pazite, kaj bo!...« je rekel karabinjer in spravil potni list v svojo torbo.
Mati se je začela jokati, oče in ded sta hotela prepričati karabinjerja, da ni nič hudega, če je Andrejec učil bratce brati, rotila sta ga in prosila, naj ne bo tako strog — a ni si pustil blizu Trd je bil in odšel je z zlobnim nasmehom...

»Tako je pri nas, vidiš, sin!« je rekel oče bridko.
»Bog se nas usmili in nam pomagaj!« je rekla mati in si obrisala s predpasnikom solze.
»Se je Bog, ki nas ne bo zapustil!« je verjel ded, a v hiši je ostala le žalost, ki je bolela vse...

IV.
Počitnice so šle h koncu.
Trpin in Andrejec sta šla v trg na orožniško postajo, da bi dobila potni list, ki ga je bil vzel karabinjer. Niso ga hoteli dati.
»Kaj je treba, da bi študiral v Ljubljani? V Tolnim naj gre, v Gorici!«
»Gospod maresciallo, v peti šoli je že, ne zna toliko italijanski, da bi mogel tu zdelovati!« je prosil oče.
»Prej bi pomislili! Naj ostane doma!«
»Pomislite, gospod, koliko stroškov smo že imeli, prosim lepo...«
»No e basta!« se je zadrž maresciallo in jima pokazal vrata.
Žalostna sta se vračala oče in sin domov, a se še isti večer odpeljala do meje, kjer je poskrbel Trpin Andrejcu spretnega vodnika.
»In če te ne bom videl več vse dotlej, ko ne prideš sam, čakal bom im bom vesel, sin moj! Samo priden bodi in pošten in misli na dom!« je zaklical še oče za sinom, ko sta se bila poslovila...

Oni večer je pripovedoval ded zgodbo o kralju Matjažu tako živo in vneto, kakor nikdar dotlej, in vnuki so ga zvesto poslušali in verovali v Matjaševo kraljevstvo, ki bo segalo od morja do morja, od jutra do večera in ne bo ne ene slovenske vasi, kjer ne bi peli pesmi kraljevemu belemu orlu: »Bog pravice...«

JOŽA LOVRENCIČ:

NAŠA BOŽIČNA

Naše misli so bele ovčice,
pasemo tu jih in tam in toč
in čakamo znamenj ob nočnih stražah
ko našemu rodu vlada Herod.

O, kdaj se prikaže zvezda na nebu,
kdaj angeli zapoje
nad našo zasušnjeno zemljo
pesem miru in glorio?

O, kdaj iz daljnih, daljnih dežel
bodo trije Modri prišli,
kdaj o kdaj v palači Herodovi
pismouki jim bodo tolmačili:

In ti, Gorica, v zemlji slovenski,
nisi najmanjša med mesti slovenskimi,
sakaš iz tebe so odšli glasniki,
vredni, da svobodno svoboden rod jih časti.

Pridite, Modri, z darovi pravice,
svobode in miru za naš narod —
naše misli, bele ovčice,
le njemu vam pokažejo poti!

PIKAPOLONCA

Pikapolonca
zleti mi s prsta
in mi prinesl
datelnov iz Trstal
Pa še prinesl
hitro s Proseka
mamici naši
sladkega mleka,
a iz Štavana
in iz Devina
atleku našemu
rdečega vina!

RADIVOJ REHAR.

KRIŽANKA „NAŠA ZEMLJA“

Vodoravno:	Rešitev:
1. veznik	in
2. pokrajina na Primorskem	Kras
3. kazalni zaimek	tam
4. prostor, kjer poitalijančujo naše otroke	vrtec
9. dva enaka samoglasnika	aa
10. žival, ki leta	ptič
13. mesto na Primorskem	Gorica
15. prebivalec Čičarije	Čič
16. sedanji čas glagola biti	sem
17. nade	upi
20. vas pri Trstu	Opčine
23. mesto v vzh. Istri	Reka
24. Slovan (v srbohrv.)	Slaven
26. isto kot št. 23.	Reka
28. žensko ime	Ana
29. otok v zgornjem Jadranu	Pag
31. morska žival ki hodi nazaj	rak
34. palica okrog katere se kaj suče	os
35. vzkljk	uh
36. žival s hišico	polž
38. tako rečejo Čiči mesto našega »kaj«	ča
39. vzkljk	av
Navpično:	Rešitev:
1. hrvaški del v Jul. Krajini	Istra
3. kraj v italijanščini	Re
5. oče	ata
6. osebnl zaimek za ženski pol	me
8. ime znanega urednika »Edinosti«	Cotič
10. slovenski del Jul. Krajine	Primorska
12. isto kot 39. vodoravno	ča
14. eden od strušev	oče
17. gora v Istri	Učka
18. Reka, do katere so bežali Italijani pred Avstriji v svetovni vojni	Plava
19. veznik	in
21. naš otok ki je v italijanski posesti	Pelagruž
22. vulkan na jugu Italije	Etna
25. števnik	en
27. dolga pesnitev	ep
30. duhoven v Istri	pop
32. zemljiška mera	ar
37. reka na Primorskem	Soča
38. to kar vulkan bruha	lava

Iz tehničkih razloga nismo u ovom broju mogli donijeti dječji prilog na hrvatskom jeziku. Učinit ćemo to u jednom od idućih brojeva. Molimo naše male čitatelje, da nam to oprostite.

VIKTOR CAR EMIN:

PRIJE TRIDESET I DVIJE GODINE

U početku oktobra 1901 otvarala se u Vabrizi u Istri škola Družbe sv. Ćirila i Metoda. To je bila treća Družbina škola u Porečkom kotaru i događaj je bio značajan. G. Viktor Car Emin, prisustvovao je otvorenju kao tajnik Družbe i u svojim uspomenama opisuje dubok dojam, koji je na njega ostavila ta značajna narodna svečanost u Vabrizi.

... I duga se povorka pomicala naprijed ne mareći za nevrijeme, za kišu, što se upravo u onaj mah oborila najjačom žestinom na tiho i skromno mjestance Vabrigu.

Pred povorkom raspelo, za raspekom djece, pa svećenik, a onda narod... i staro i mlado, muško i žensko, malo i veliko, sve pjeva iz svega glasa litanije Majke Božje, po staroj, jednoličnoj, od otaca naslijeđenoj kantileni.

Uokolo sama kiša, oblak, magla bijela i gusta. Kroz nju se jedva vide gore, humovi i more, ali tamo dolje na samoj obali još se razabire hrpa kuća, jedno mračno leglo, i meni se čini, kao da iz njega izlazi jedna na mahove nekave zloguke pticurine, i u svome se strijelovitom letu spuštaju u naša tiha gnijezda, da u njima podave naše mile sokoliće, našu nadu, djecu našu. I kad bi magla još gušća bila, pa to leglo oku sasvim otela, duša bi sama naslućivala njegovu zlosretnu blizinu.

Poreč! Poput nemani kakve pružio se u more grdan i udesan strijelajući očima ovaj pitomi vis, gdje ubogi narod gazi po blatu i glasom, što dušu cijepa, vapi i moli:

»Kraljice mučenika — moli za nas!«

Za povorkom išao sam i ja. I stao sam kad je i ona stala — ondje, ispred one nove, bijele i lijepe zidanice — narodne škole, i gledao, kako se ruka svećenikova diže, da tu kuću blagoslovi, a slušao sam ga i gledao i unutra, u prostranoj dvorani, kako iza svršenog svetog obrada govori okupljenim mališanima, i upućuje ih, »da se do vijeka sjećaju onih, što su ih postavili pod okrilje sv. apostola Ćirila i Metoda i izmollili im toliko dobročinstvo.«

A kad je završio, mene je po cijelom tijelu podiškao čudan trepet. Sad sam naimo imao ja da govorim, u tu su me svrhu i poslali ovamo. I stao sam do stola, bijelim stolnjakom pokrivena, na kome su još gorjele dvije voštaniće. I čovjek sa raspekom htio je da čuje i ostao na mjestu, meni na desno. U dvorani bilo tiho: one voštaniće, raspelo i miris tamjana, što je još lebdio u uzduhu — sve je to silazilo duboko u srce.

I ja sam počeo da govorim.

Govorio sam, kako bi u sličnoj zgodbi govorio svaki Hrvat. A govorio sam lako, jer mi je svaka riječ izlazila iz duše. A nisam ni iskazao sve, što sam u onom trenutku osjećao. To znam, da riječ mržnje nije mi se izmakla ni jedna, iako je napast bila velika: da nije drugo, već sam onaj pogled na mutni Poreč!... No do mene je na križu visio Bog, i ja sam govorio same riječi ljubavi, dobrote i plemenite požrtvovnosti, koje plod uživa danas eva i ova krajinja točka zemlje naše: Vabriga.

A kad sam svršio, svijet se oko mene stisnuo kao uz nešto, što mu je već otrpilo milo bilo. Sve su se ruke pružale k meni, svak je htio da mi kaže koju dobru, lijepu riječ. Znao sam ja, da to nije išlo mene! Oni me ljudi nisu ni poznavali. Oni nisu nikada do tada ni čuli za moje ime, bio sam im gotovo nepoznat.

Ali u onaj mah sam im odjednom postao blizak: u meni su spoznali brata i poslanika, koji je došao s one strane Učke, da braći donese pozdrav, da im predaše velji dar Družbe Sv. Ćirila i Metoda za Istru, ovu školu. I ono, što oni ljudi nisu mogli da iskažu Družbi i svemu narodu, što se oko nje kupi, iskazali su meni. Otuda oni bratski izljevi, otuda oni bratski i razdragani pogledi, i one suze radosti i zahvalnice.

A nakon toga — kakvih li razgovora! Koliko nada i osnova izraženih u zanosu onih nezaboravnih trenutaka!

— Vidite onoga maloga tamo? Ono je moj sinčić gledat ću da postane pop. Tako mi je govorio čovjek, kome se u očima sjala sreća.

A tako i majka neka pokazujući na maljušnu, ljevušastu djevojčicu napominjala mi je, da će je dati »za učiteljicu«, da bude mjestu na diku.

Silna, iskrena radost i veliko zadovoljstvo vladalo je onim narodom, koji je u onom danu nazrijevao znak bolje budućnosti. Tako je i jedan starac gotovo pjevajući govorio: neka ga sada Bog slobodno uzme k sebi, sada, pošto je vidio sreću svoga sela! Istodobno proturao se kroz oduševljeno mnoštvo do mene i drugi starac, prosijed, obrasla lica, nabuhlih očiju, u kojima se iskrla krupna suza. O ruci visio mu dječak kojih desetak godina.

— Gospodine — mučno progovori starac. Bog neka blagoslovi majku vašu... Kako je lijepo slušati našu riječ!...

I pokazujući rukom prema cesti, što iz Pazina vodi u Poreč nastavi:

— Pogledajte onamo dolje onaj skup kuća! Vidite, ono je moje selo. Dajte, providite i za nas. Pomozite i nama nevoljnici!

Dok je govorio, milovao je i privijao k sebi glavu svog unučeta i gledao me svedim onim svojim molećim pogledom. Potom me povuče na stranu i uze da mi priča, kako je i on nekoč vidio lijepih dana. Bilo je u to doba, kada je ono pokojni veliki biskup Dobrila dolazio iz Poreča u njegovo selo, da u malenoj crkvi čita misu i propovi-

jeda narodu u jeziku našem. Ono su bili lijepi, sretni dani! Poslije se sve okrenulo. Dobri je biskup otišao, a oni ostali sami sa svojim neprijateljem pred vratima! Nego svi se oni jednako drže čvrsto. Kao hridine drže se oni! Eno tamo onaj hum! — i starac mi pokaza malu uzvisinu nedaleko Poreča — ondje se 16 marta 1897 sakupio narod, gotov da udari na prokletu gnijezdo. Laginja je imao da bude izabran tek sa nekoliko glasova većine i narod se pobojao, da ne bi dušmanin napao na njegove fiducijare i ne dao im na biralište. Zato se i digla sva okolica: jedni pod kukom i motikom, drugi pod kosom i puškom — kako koji. I on — moj starac — bijaše takodjer ondje. Poreču se spremao crn dan. Gospoda su to čutila, pa svi vidjeniji među njima utekli na onaj otočić pred gradom. Ali im je uto pomoć došla: cijela kumpanija vojnika. Svejedno: narod se nije uplašio. Na poziv četnika, da se odanle maknu, i vrnku kućama svojim, glave pučkog ustanka odgovorile su, da se maknuti neće, ali zla učiniti neće nikome, budu li se njihovi fiducijari pripustili biranju i ne bude li u njih niko dirnuo.

— Ne bojimo se mi, završio starac svoje pričanje, ali pomoći nam treba! Školu nam dajte, za drugo ćemo se već skrbiti sami...

I kad sam pred samo večer htio da sjednem u kola, opet se prema meni pružio do stotinu ruku. I ja sam one žuljevite ruke stiskao, kao što nisam u životu još

nikome. I onaj moj bradati starac, da mi još jednom prije odlaska napomene, da se i za njegovo selo nešto učini. A preporučivao je on meni to i poslije, kad su kola krenula put Kaštelira. Držao se za krov kočije i išao pored nas poskakujući svojim staračkim nogama. Kočijaš je morao pridržavati konje, da se starac ne umori. A kako je neprestano lijevalo, meni se siromah uvelike ražali, i ja ga stadoh moliti, neka se vrati k svojim, a ja — iako sam ne gu ništa — učinim ću sve moguće, da se pomoću hrvatskog naroda, koji je vrlo dobar, podigne i u njegovu selu družbina škola.

— Bog neka blagoslovi naš dobar narod! — prousti starac i digne ruku s kočije. Proučem glavu ispod krova, da ga još jednom pozdravim, ali kako uo konji zagrabiše, ubrzo mi ga nestade s vida.

— Otada su minule trideset i dvije godine. Onome se starcu možda više ni za grob ne zna, ali njegova mi tužna slika često izlazi pred oči. I vidim ga kao onda, kako je stao nasred ceste i kako gleda za kolima, što sve više odmiču. A po njemu kiša i oko njega magla sve gušća i gušća, dok mi ga sasvim ne ote oku. A ja odmičem i odmičem sve više i dublje u noć, ali glas mu čujem i sada i slušat ću ga do kraja mog života.

— Ne bojimo se mi, ali pomoći nam treba! Škole nam dajte, za drugo ćemo se već skrbiti sami...

BOGOMIR MAGAJNA:

ROŽINO PISMO

(ODLOMEK IZ NEOBJAVLJENEGA ROMANA)

»Daj Bog, dragi Vid, da bi moj poslanec srečno priniesel to pismo k tebi, saj drugače bi ti ne mogla nič sporočiti. Tudi tako prav za prav ne vem, kaj bi ti pisala, saj je vsepovsod toliko gorja, kolikor ga ni bilo niti v najhujših dnevih vojske. Takrat smo gladovali kruha, sedaj gladujemo svobode in tudi kruha ni dovolj. Naša družina še nekako presta in morda bomo vzdržali še pet ali deset let, dokler se tudi mi ne napotimo po svetu — takrat bo vsaj Milena že odrasla — toda druge družine so že tik pred prepadom v katerega se bodo zvrnile v najkrajšem času. Povem ti, da ljudje gladujejo v teh krajih kot še nikdar. Polja niso rodila nekaj let. Z vinom ni mogoče nikamor in davke, ki so neprimerno hujši kot nekdanja desetina, nam neusmiljeno iztirjujejo, Nobena pritožba ne zaleže in nekatere družine so že morale na cesto. Od drugih družin pa bežijo fantje in dekleta v Francijo in Argentino, kjer pa je sedaj tudi tako težko, da preživljajo tam komaj sami sebi in ne morejo nič pošiljati domov. Mnogo naših deklet se je razkropilo po Trstu, po italijanskih mestih in po severni Afriki. Srce me boli, kadar pomislim, kako so se izgubile nekdanje družvenice — Zala, Marjetica, Fanika, Tonika in druge, ki si jih vse poznal — tako, da jih ne bo nikoli več nazaj ali pa se bodo vračale samo umirat. Tako živo so včasih nastopale na odru, da jih je bilo veselje gledati in poslušati. Vidiš, in vendar jim ni mogoče zameriti — saj je beda tolika in rešilne poti nobene. Ah, ko ti bo boljše, bom poslala Mileno tebi, da jo rešiš podobne usode. Jaz si bom pomagala. Zdeniti se pa skoraj nihče več ne upa, ker se vsak boji, kaj bo z otroki. V naši vasi sta se v treh letih poročili komaj dve.

Toda vse to bi lažje prenašali, ko bi bilo vsaj nekaj svobode. Toda svobode ni prav nobene. Župnika so nam odgnali že pred tedni. Nič ne vemo, kam. Pravijo, da so ga pripravili nekje v južni Italiji. In ta človek ni storil vse življenje nikomur niti najmanjše krivice. Vsi smo jokali ko so ga gnali skozi vas. On pa nas je blagoslavljal z uklenjenimi rokami in se pri tem smehljal. Sedaj smo brez župnika Cerkev je prazna in hodimo tri ure daleč k sveti maši. Joj, kako je sedaj žalostno v vasi. Poprej smo se vsako nedeljo zbirali v cerkvi ali Domu — sedaj pa je okoli cerkve sama puščoba. Dom pa so zasedli tujci. Ki se oblastno sprehajajo po vasi in nas ne pustijo nikoli v miru.

O, dragi Vid, ne veš, kako sem morala zadnjič krotiti in miriti očeta, da ni zdvijal nad njimi, ko so vdrli v hišo in nam odnesli vse knjige, iz katerih si včasih tako rad bral tudi ti. Vseh dvesto knjig so nam odnesli, med njimi tudi čitanko, po kateri sem učila Mileno. Milena se namreč ni hotela v šoli vpisati med Mlade Italijanke, zato nas je učitelj naznanil da skrivamo doma slovenske knjige. Tisti dan smo jokale mati, jaz in Milena, oče pa ni jokal, vendar sem ga morala vleči za roke nazaj v hišo, ko je hotel iti na komando. Saj bi nič ne pomagalo in prav gotovo bi ga še zaprli. Sedaj spiševa z Mileno vsak dan nekaj pesmi, ki sem si jih zapomnila, na papir.

Veš, mala sosedova Marička je rekla, da te je videla zadnjič v vlaku in da si se peljal prav do Trsta. Rekla je, da bi prisegla, da si bil ti. Seveda smo jo komaj prepričali, da se je motila. Kako li bi bilo mogoče, da bi se ti peljal mimo in ne iz-

stopil. Veš da bi mama ponorela od veselja ko te vendar že toliko časa ni videla. O pa tud Milena in jaz bi te videle rade in oče. On ne reče nič toda velikokrat sem ga videla, kako se je zamaknil proti prazni mizi ob kateri si se včasih učil. Jaz ne bom nikdar pozabila, kako smo bili vsi skupaj v hiši in je prihajala k nam tudi Nada. Takrat je bilo tisoč krat bolj veselo kot je danes. In kako smo hodili na polje in v vinograd. Nada, revica, sedaj že dolgo spi tam za vasio, to dobro, dobro, neustrašno dekle. Jaz okrasim vsak mesec njen grob z novimi rožami. Vselej pa ji pravim, da ji izročam najlepši šopek namesto tebe, ki si daleč. Kadar se mati spomni nate in na Nado, tedaj se velikokrat razjoka. Saj nam bi bilo lahko tako veselo, če bi ne bili taki časi. Veš, kako bi mama rada zibala tvoje otroka, ki bi ga imel z Nado. Včasih pa mati zasanja, kakor da se vse to dogaja in se tedaj blaženo smehlja, dokler se nenadoma ne spomni kako je v resnici in se razžalosti.

Zdi se mi, da je sedaj vse žalostno pri nas. Petja ne sliši nikjer, ljudje stopajo zamišljeni po cestah zdi se mi, da žaluje

RIKARD KATALINIO-JERETOV:

SABLASNA LADA

*Na Kvarneru mrkom sred ponočne tame
Jedri čudna lada pod čudnim barjakom.
U čas mrtve čame
Ko sablast se gubi neprobojnim mrakom,
A sa lade pjesma junacka se ori
I pjeva o slavi,
O duždevoj sili, o mletačkoj stravi...
Slušaju je nijemi svi primorski dvori.*

*Slušaju je dvori, ali gdje su ljudi,
Da ih jaka pjesma jošte ne probudi?
Gdje su borci, gdje su ispod Učke sive,
Da još ne ožive?
Svake noći lada tužnim morem brodi
Priča o slobodi...
U njoj svi mornari
Uskoci su stari,
Što se dižu živi iz morskih dubina,
Svi sa jednim gestom; svi prot Dušmanina!*

*Triglav jošte spava,
Velebit još drijema
Bojovnika nije, osvjetnika nema.
A tudinska »Nave« i spretna i laka
Plovi starim morem uskočkih junaka...
...Duni, silni vjetro, a velebitskog visa
I prohuji snažno vrh primorskih klisa,
Dušama potresi
Snagom ih ponosi,
Okupi sve bore i mlade i stare
Probudi već jednom jadranske
gusare!*

OGNJIŠTE

*Znaš, djevojko, ča je uni stari unuku povida:
kad mlad san bija
i tvoju babu volija,
isprija bin se na uliku visoku,
da njoj sve uko kuće iman vaji na oku
i da priko krovi od cripa crlenega
vidin dim iz dimnjaka njejega.
To je bila starova besida.*

*Te noći božićnje u tvoje san selo koraca,
pusti su bili puti, tihe kružere i placa.
A ja san hodija misleći na tvoj dom,
na kuću, vrtle i teze, na lisu od dvora
i kako se sprid tvoje kuće vidi sva širina mora,
a ja nikad više u životu svom
neću imati ni lise, ni dvora, ni pravega dela
i samo ću biti putnik, ovako sam, zmež grada i tvojega sela.*

*Te noći san, mlada, na tvojim ognjištu sidija,
na njemu je veliki cok pomalo praska i gorija,
Od ruk do ruk je hodila bukaleta,
sva su usta bižala na smih,
a ja san se spominja svoga suknenog koreta
i u uših mi je zvonija kanat i mih
od svillih mladih dani.
Zelija san biti vaji tako mež vami,
a zna san da već dvajset lit
uzalud me staro ognjište nazad mami.*

*Ti ne znaš i ne ćeš nikad doznati
kako misli bold
i kako niš na svitu ne more biti uno ča je mati
i kako z ognjišten mi izgubimo sve.*

*Sad san daleko, gren kroz grad, izgubljen i sam, po zimi
ma vaji kroz san gledan di se po jugu na tvojim ognjištu dimi.
I da je ovode kakova ulika do neba velika
prija bin se na vrh, da vidin krov našega zvonika,
da čujen kako zvono u podne pozdrav ljudon raznosi
i vidin kako vitar dim iz tvoje kuće nosi.*

MATE BALOTA.

Naša kulturna kronika

JADRANSKO MORJE V SLOVENSKI POEZIJI

Predavanje v „Taboru“

Društvo »Tabor« v Ljubljani je priredilo v četrtek dne 7. decembra v kemički predavalnici na realki krasno predavanje g. Alberta Široka: O morju o slovenski literaturi. Uvodoma sta podala društvena člana priložnostni deklamaciji in sicer Grudnovi: »Jutro na morju« in »Slika z Adrije«.

Nato je predsednik, ki je pozdravil vse navzoče člane in prijatelje podal besedo g. predavatelju, ki je v poetično zasnovanem govoru seznanil navzoče naprej s pomembnim, ki ga ima morje za vzako državo, z vsem njegovim bogatstvom in veličanstvom. Nato se je ozrl na opevanje morja in morskih motiv v narodni pesmi i preko nje in božanstvene pesmi hrepenenja »Lepe Vide« prešel k posameznim pesnikom, ki so po morju hrepeneli in ga opevali.

Omenil je Prešerna. Ta morja osebno ni poznal a vendar nam poje tudi on o njem. Tako v prekrasni pesmi »Mornar«, kjer primerja zvesto morje z nezvesto ljubico — ženo! Najkrasnejši biser morju in himno njegovemu veličanstvu je ustvaril Aškerc, s svojim »Jadranskimi biseri«, v katerih je Aškercova pesniška sila, ki je že pojemale

še enkrat zablestela v vsej svoji ustvarjalni moči! »Jadranski biseri« so edinstvena slovenska in slovaška pesnitev posvečena morju.

Gregorčič je v morju našel v sebi moč borbenosti. Kot kljubujejo valovi skalam in skale trdno stoje, tako bo sam kljuboval vsem viharjem ki se vanj zaletavajo. Srečko Kosovel rabi morje samo za okvir opisanja kraške pokrajine, pač pa se pomudi pri njem njegov brat Stanko. Trdi Gradnik in Gruden sta morju posvetila mnogo svojih najlepših pesmi. Nekaj žalostnih motivov ima Karel Širok. Najlepšo, najveličastnejšo pesem, himno morju pa je posvetil naš najboljši lirik Oton Župančič.

Najlešbe primere nam je izbral predavatelj in jih podal da smo sanjali, hrepeneli in čutili, kako nas vse morje obdaja. Čuli kako pljuska ob obsežne čeri, spoznali njegovo večno ispreminjanje. In ko smo končno čuli: »Mi, ki smo od morja, bomo znali čuvati naš Jadransko, smo čutili, da nam je govoril iz srca in da se bomo z vsemi silami lotili dela za boljo bodočnost naše zemlje.

JUGOSLAVENSKA MATICA — PODRUŽNICA ČAKOVEC

Čakovec, decembra. — U nedjelju 10. decembra, 4 sata po podne priredila je Podružnica Jugoslovenske matice Čakovec u sudjelovanje učenika učiteljske škole i vježbaonice Akademiju sjećanja na neoslobođenu braću.

Iza državne himne što je otpjevao mješoviti zbor održao je vrlo dirljiv govor pretsjednik Jugoslovenske matice gosp. Dušan S. Temerinac, direktor učiteljske škole. Iasn u je crtama prikazao kalvariju našeg zarobljenog naroda u Julijskoj Krajini. Spomenue je brutalnu silu, koja lišava tai naš narod svakog čovječanskog prava dočim u našoj domovini uživa šaka narodnih manjina sva prava, što ih malo koja država tako daje. Otpornost našeg naroda je velika, žrtve su ogromne, dragocjeni mladi životi daju se na oltar zajedničke slobode. Mi, Jugoslaveni, izdržali smo mnogo muka, pa ćemo uzdržati i tu narodnu muku, i konačno, veli gospodin Temerinac pobijedit ćemo, jer je Pravda uz nas.

Iza toga je deklamirala Viera Ribarić, učenica uč. šk. »Smilujte se« od J. Kraljića, na što su joj prisutni povladjivali i rado je promatrali, jer je bila odjevena u

istarskoj narodnoj nošnji iz Muna (Čičarija).

Pod ravnanjem prof. gosp. Pokaza Franje otpjevali su učenici(ce) Učit. škole vrlo lijepo i skladno: Zuccon-Brajša: Himnu družbe Sv. Ćirila i Metoda; F. S. Vilhar: Ispod Triglava i Brajša: Bilo vavek veselo.

Zatim se odigrala »Nada Istre« od Klonimira Škalca. Istranka je bila naša Istranka Dušica Mihaljević uč. Učit. škole, rodom iz Pazina. Bila je u narodnoj nošnji iz Čičarije. Odigrala je s osjećajem, te joj je uloga veoma pristala. Istranin je bio g. Milčić Ignacije Hrvat g. Grohovac Dragutin, Srbin g. Krapac Dragutin, Slovenac g. Ružić Franjo, učenici, Učit. škole. Svi su svoje uloge valjano i odlično odigrali s potpunim razumijevanjem i čuvstvom. Srdacni su bili Tomić i Zorkica, učenici vježbaonice Zemljici Štefa i Tišlarici Andrija. Publika je sve vrlo rado slušala i pozorno pratila tok predstave. Kod mnogih se pokazala suza boli i ogorčenja.

Uopće možemo reći da je bio cio program odlično izveden. Na koncu bila je živa slika: Istarska porodica uz braću Srbina, Hrvata i Slovenca uz pjevanje F. S. Vilharove: Iz bratskog zagrljaja.

Svojim sitnim i tihim radom moći će naša Podružnica da i ove godine pošalje u Zagreb Jugoslovenskoj matici 2000.— dinara kao božićni prilog da privede taj skromni iznos svojoj svrsi.

Sjećajući se i našeg glasila, koji neumorno vrši svoju historijsku misiju, šalje-mo u fond »Istre« kao božićni dar 50.— dinara. — R.

VSE ZA PISARNO
dobavlja & popravlja
A. PRELEC 3456

PAR BILJEŽAKA O JEDNOM NAŠEM KULTURNO-PROPAGANDNOM PITANJU

Kod nas, u našem emigrantskom pokretu poklanja se teatru tek od vremena do vremena stanoviti interes. Dobra kazališna predstava iz života našega kraja i naših ljudi znači mnogo za nas u kulturnom i propagandnom pogledu. Kroz kazalište daje se mnogo korisna učiniti. Za to je potrebna međutim suradnja od nekoliko faktora: autora, glumaca-amatera i publike. Riječ je dakako o naporima i akcijii koja bi proistekla isključivo iz naših redova, izvedena od onih sila koje bi nam u tom slučaju stajale na raspoloženju. Do jednog takvog sistematskog rada, makar i u najmanjim dimenzijama u najskromnijim granicama još nam prilično manjka. Tako međutim ne bi trebalo ostati.

Nekoliko je manjih pokušaja bilo. Pokušaja koji su značili izvjesnu momentanu prigodnu uspjelu realizaciju i na tom se onda ostalo.

Naši zagrebački akademičari uvježbali su komad iz istarskog života »Za našu grudu« Davali su najprije na Krku i u Aleksandrovu, zatim u Zagrebu, negdje prije godinu dana, i zatim nedavno u Subotici u povodu Rapalskog dana Svagdie s uspjehom. Bila su u izgledu svojevremeno i gostovanja u drugim mjestima ali do njih nije došlo. Izvedba drame skopčana je s tolikim materijalnim i tehničkim poteškoćama (veliki broj sudjelujućih, kostimi scenerija itd.) da do gostovanja u nekom mjestu izvan Zagreba može doći jedine s unapred garantiranim materijalnim uspjehom. Manja mjesta, s malenim pozornicama ne dolaze prema tome u obzir. A ipak vidjelo se i znade se da je izvedba istarskih studenata od djelujućeg propagandnog doima.

Drugi su pokušaj napravili naši primorski studenti u Ljubljani. Delak je s njima uvje-

žbao primorsku reviju »Glas od doma« — koja je imala značajan uspjeh u predvečerje Rapalskog dana. Kasnije je revija ponovljena u Škofjoj Loki. U projektu su bila gostovanja po ostalim mjestima Slovenije, prije svega u Mariboru i Celju.

Postojala je namisao za gostovanje u Zagrebu čak je prema tom planu (odmah poslije premijere u Ljubljani) gostovanje imalo uslijediti još početkom decembra. Vjerojatno je međutim da misao gostovanja nije napuštena već je dolazak u Zagreb samo odgođen na drugi rok.

Kad je riječ o gostovanju, onda valja u našem slučaju svakako stvar dobro promisliti i proračunati. Gostovanja u koliko nije za njih osobito pogodan momenat i u koliko se za njih ne može uzbuditi unapred veći interes idu uvijek u susret materijalnom neuspjehu. Jer mi još u Zagrebu ne možemo samo sa našom (istarskom i slovensko-primorskom) publikom ispuniti kazališnu dvoranu. Diferenca u jeziku također je realna činjenica s kojom se mora računati i koja ne ide u prilog kao atrakcioni momenat, kad zovemo i drugu publiku izvan naših redova. Prema tome eros publike morao bi činiti naš zagrebački dio gradjanstva koje smo malo prije spomenuli. Potrebno je dakle najprije s te strane imati osigurano gostovanje.

Momenat na koji se može računati kod gostovanja i kod domaćih nastupa najpogodniji je još uvijek onaj, kada emigracija u dotičnom mjestu održaje koju proslavu. Gostovanja i teaterski nastupi u većoj dvorani (kazalište) dolaze u obzir kao nadopuna dio (makar i pretežni) programa nipošto još kao samostalan nastup. Pozitivni primjeri: nastup sa »Našom grudom« u Zagrebu u povodu lanske Dobriine proslave i nastup u Subotici u povodu Rapalskog dana skopčanog sa proslavom oslobođenja Subotice.

Osim ovih nastupa, drugih značajnijih nije bilo. Mi naime nemamo dovoljno dramskog materijala na dispoziciju koji bi nam odgovarao i po ideji i po formi. Osim nepretencioznog komada Klonimira Škalca, koji je izveden na manjim pozornicama gotovo da i nemamo ništa

Mi ne stajemo na pola puta!

Savršenija kola traže savršenije mazivo. Zato smo usavršili

GARGOYLE
MOBILOIL ARCTIC

koji sada omogućuje kod niskih temperatura još lakše startanje i mnogo se brže raspoređuje po ploham cilindera i po ležajima nego li prije

NOVI GARGOYLE
MOBILOIL ARCTIC

ima osim toga veću mazivost, ekonomičniji je u upotrebi, otporniji je protiv oksidacije i tvorenja ugljenastih zaostataka:

NOVI GARGOYLE
MOBILOIL ARCTIC

je zapravo ulje dvostrukih svojstava, jer omogućuje najlakše startanje zimi, a osim toga zaštićuje potpuno vrući motor u pogonu.

To je i te kako važno, jer je ulje pod vrgnuto u najkraćem vremenu promjenama od temperatura ispod ništice na plus 200° C u cilindru! Dakle apsolutna sigurnost pogona za vrijeme rada!

A ipak lako startanje!

»Novi Gargoyle Mobiloil Arctic je tamnije boje i nešto gušći.«

Mobiloil

Ne zaboravite ni na prigon i diferencial!...

- Zimi općenito: **Gargoyle Mobiloil CW**
za nove Gleason, Aphon, Synchron, Hypold i druge pužne prigone **novi: Gargoyle Mobiloil EPW**
za teža opterećenja **novi: Gargoyle Mobiloil EPX**

JUGOSLOVENSKA STANDARD VACUUM OIL COMPANY D. D.

KATEHET NA TOLMINSKI GIMNAZIJI
Tolmin, decembra. Na gimnaziji u Tolminu su nastavili duhovnika M. ki je bil dosleđ namešćen u tražški bolnici, odkoder pa so ga morali odpustiti radi homoseksualnih nagnjenj.

SAKUPLJENO U DELNICAMA ZA ISTRANE.
Na jednom izletu nekolicine rodoljubnih Sušačana u Delnice sabrano je Din 261.50 za pripomoć istarskim izbjeglicama. U ime bjednika najljepša hvala. Socijalni ostsjek, Emigr. udruž. »Istra« u Sušaku

drugo. Eno Sarajevo je neki dan tražilo manji, zgodni komad, ali što im se moglo odgovoriti. Jednostavno to, da im nemamo što poslati kao i u većini ostalih slučajeva. A takvih prilika je više. Za »Našu grudu« traži velike zahtjeve — kako je rečeno u osobama i u tehničkom pogledu, — pa ne dolazi u obzir jednako kao ni Delakov »Glas od doma«.

Nama bi trebao popularni reper-toir, prilagodljiv manjim pretenzijama, lako izvodiv. Piše li takve stvari koji od naših literata uopće. A ako netko piše ili ima štogod, ima li opet netko drugi koji bi se pobrinuo zato, da se znade, koji bi imao evidenciju, pregled nad tim?

Gledali smo prije par tjedana u zagrebačkom Malom kazalištu preradjenu dramu ruskog pisca Ćirikova: Židovi u izvedbi Dramskog studija. Istina, drama je propala, a predstava se odvijala uz živo opredjeljivanje publike: za i protiv (bilo je dabome i neutralnih) već od prvog čina, kad se na momente pričinito, da se predstava uopće neće moći dovršiti. Pokušaj aktualiziranja ove drame, stare 25 godina, nedavnim poznatim događajima u Njemačkoj imao je svoju tendenciju. Nov pokušaj značio je također i eksperiment sa inscenacijom i načinom glume. Novinska kritika drugog dana bila je sasvim negativna.

Pa ipak mislimo, da se s našeg stanovništva izvuci ova konstatacija: aktuelni siježi iz života našega naroda u Julijskoj Krajini dovedeni dramski u dotleranoj formi na pozornicu, mogli bi odavle zvučiti kao teška optužba, upravo kao što su »Židovi« Dramskog studija protest protiv hitlerizma, s jedne svoje strane. Pri tom naš »tendenciozni teater« i ne bi trebao da se posluži tendencijom u tolikoj mjeri da podijeli publiku u dva dijela.

U zagrebačkom kazalištu daje se Careva »Vicencica« Uspješno, davana je već nekoliko puta. Našoj se publici, drama »vidja. Netko, ledan naš ugledni gospodin, rekao je da bi ovu dramu iznijeli možda s isto takvim uspjehom i naši diletanti. Možda preuzetan sud?

Naravno ako se sud po glumačkoj izobrazbenosti i rutini koju posjeduju profesionalni glumci, pogotovo prominentni zagrebačkog kazališta. Ali tu je riječ o drugom. O onom dočaravanju specijalnog riječko-istarskog, primorskog ambijenta, koji nije došao dovoljno do izražaja na predstavi »Vicencica« — a koji je u dramii inače tako primjetljiv. Tu je onda i onaj meki, čakavsko-primorski dijalekt, naš toliko značajni akcentat.

Kako bi bilo da ugledni autor »Vicencice« možda sam preudesi komad prema zahtjevima manje diletantske pozornice, da provede izvjesna, nebitna kraćenja na pr. u licima. Manje družine u primorskim mjestima i u istarskim društvima, moguće bi onda time dobile zahvalan komad za svoje nastupe.

Matica hrvatskih kazališnih-dobrovoljaca u Zagrebu nagradila je u litošnjem svojem natječaju za najbolju pučku glumu »Za goli život«, dramu iz istarskog života od Ernesta Radetića. Autor je nagrađen trećom nagradom. Teže će međutim biti sa izvedbom u Zagrebu radi karaktera ovog istarskog komada, odnosno njegovog sadržaja koji obradjuje današnje prilike u Istri.

Osim par spomenutih drama tu su i Gervaisove: »Tri slike iz Istre«. Valja i njih voditi u evidenci. Jer osim pomanjkanja reportira, koji bi valjalo nadopuniti, trebali bi se intenzivnije staviti u akciju i drugi faktori. Pokrenuti osim naše ljude da pišu i glumce-diletante da izvode predstave. U našoj publici možda neće biti tako teško pobuditi interes za takva nastojanja. Jedno od prvih pitanja s time u vrlo uskoj vezi je naravno i pitanje materijalnih sredstava.

Možda ćemo i u tom ići štogod dalje — s vremenom. Savezni propagandni ostsjek na pr. mogao bi eventualno povesti inicijativu i ispitati barem prve mogućnosti za početak. Daljnji rad bi se kasnije naravno proširio i morao bi imati slobodniji zamah.

Korist i potrebu nije sigurno potrebno ni najmanje isticati (a. r.)

PROMET STRANACA U GRADEŽU PAO JE KATASTROFALNO

Vladinim dekretom ukinut je kupališni zavod.

Trst, decembra 1933. — Kako je promet stranaca u Julijskoj Krajini katastrofalno pao vidi se najbolje po Gradežu, koji je u ranijim godinama bio uvijek cijl hiljada i hiljada stranaca. Prošla je godina bila tako očajna, da je vlada morala ovih dana da raspusti »Istituto balneare«, u kojem su bila udružena sva kupališna preduzeća u Gradežu. Finansijsko stanje tog zavoda bilo je tako očajno, da nije vladi preostalo drugo.

Z ODRITJEM OBERDANKOVEGA SPOMENIKA ODLAŠAJO

Trst, decembra. — Ze 30. decembra bi se moralo vršiti že većkrat napovedano in tudi većkrat odpovedano slavnostno odkritje Oberdankovega spomenika. Kmalu, ko je bil spomenik gotov in zasilno postavljen je udarila vsa tržaška kritika in javnost po njem. Eni so kritizirali prostor, drugi spomenik sam. Med tem so pričeli iskati nov prostor in celo popravljati delo samo. Sedaj, kot zgleda, so zopet odložili slavnostno odkritje in sicer, kot pravi poročilo, na nedoločen čas. Ze sedaj napovedujejo velike nacionalne slavnosti in patriotične manifestacije.

MRAK—MARACCHI PENJE SE NA FAŠISTIČKOJ LJESTVICI i dolazi do novih vrela pljačke.

Pula, decembra 1933. — Zloglasni Mrak, koji se prekrstio u Maracchia, poslanik u rimskom parlamentu i direktor puljskog lista »Corriere Istriano«, došao je do novog vrela pljačke. Nije mu bilo dosta ono što je imao, stalno je nešto prigovarao i bunio se, i napokon je došlo naredjenje iz Rima, da je imenovan kao »consigliere delegato« u upravi bolonjskog lista »Resto del Carlino«. To je u novom režimu, koji je Mussolini proveo u štampi velika funkcija. On je odmah iza pretsjednika upravnog odbora, a pretsjednik je administrativni tajnik fašističke stranke Marinelli. Svakako izdašno vrela za veliku pljačku, koja mu u Puli kod malog i siromašnog lista »Corriere Istriano« nije bila moguća. Medjutim Mrak ostaje ipak i dalje direktor »Corriere Istriano«. Fašisti u Istri vjeruju, da će Maracchi mnogo moći da učini u velikom bolonjskom listu za što brzu fašistizaciju Istre.

PRED IZMJENOM USTAVA U ITALIJI. Izbori će biti izvršeni početkom proljeća.

Trst, decembra. — Fašistička skupština i senat, odmah po božićnim praznicima, i to 27. ovog mjeseca, uzet će u pretres budžet za 1934-35 godinu. Bužetska diskusija bit će završena do 20. januara. Skupština će održati dvije sjednice dnevno. Čim budžetska debata bude završena, skupština će biti raspuštena i raspisani izbori.

Štampa podvlači važnost izbora koji će biti izvršeni najdalje početkom proljeća. Nova skupština će primiti novi ustav pa će potom zakonodavna vlast biti prenesena na dvije fašističke ustanove Parlamentarizam će sasvim iščeznuti.

Senat će biti obnovljen. Veš sad su u tku radovi za reorganizaciju senata. U ovom momentu, senat ima 398 članova. Očekuje se da će skorih dana biti imenovano još oko 60 senatora.

NI VSAK TIHOTAPEČ!

Vipava, decembra 1933. Pred kratkim se je vraćal iz gozda neki kmet doma iz vasi blizu Vipave s tremi neupreženimi konji. Na potu blizu vasi je srećal dva finansijska stražnika k sta ga ustavila, češ da je konje utihotapil iz Jugoslavije. Ker jima je hotel dokazati da se motita, da je eden od stražnikova udaril po ustih ter mu zbil dva zoba. Da ne bi bilo še hušega se jima je kmet udal in molče sledil na poveljstvo. Tu so ugotovili, da vo konji že delj časa in pravilno prijavljeni ter da so njegova last. Ko so ga hoteli odsloviti se je kmet oglašil in dejal, da bo tožil, ker mu je stražnik izbil dva zoba. Tenente in stražnika sta nato prosila kmeta naj ne stori tega koraka in so mu usilili za odškodnino 250 lir.

Vesele božićne praznike in srečno novo leto

želi tvrtka A. SPILIGOJ

LJUBLJANA, Sv. Petra c. 2

NERESNIČNE VESTI O INŽ. DEDKU.

Ljubljansko »Jutro« piše: Po Ljubljani so se pričele širiti vesti, da je bil konfirman inženjer g. Franjo Dedek od italijanskih oblasti že obsojen. V zvezji s tem nam sporoča njegov pravni zastopnik odvjetnik g. dr. Milan Korun da so te vesti neutemeljne in izmišljene. Preiskava še teče in bo v kratkem zaključena. Gosp. inž. Dedek ni ničesar zakrivil in bo v kratkem izpušćen.

GORIŠKI ADVOKAT GABERŠČEK VPISAN V LJUBLJANSKO ZBORNICO.

Advokatska zbornica v Ljubljani objavlja, da je bil g. dr. Fran Gaberšček 9 t. m. vpisan v imenik Advokatske zbornice e sedežem v Ljubljani.

ISTARSKI TRIUMVIRAT

Prestao je u životu, ali je živ i svijetao u našoj uspomeni

Rijetko je naći u javnom životu tri čovjeka, koji su znali staviti u potpun sklad svoj rad pod jakim doljom zajedničkog cilja. Koliko je ljudi toliko je i čudi, pa su i oni imali osebne svog temperamenta, svoje naklonosti i otpornosti, ali ispred višeg ideala otadžbaničke ljubavi, pred vrhovnim ciljem narodnog preporoda svoje uže domovine Istre, imali su uvijek toliko duševne snage, da su znali sebe zaboraviti ili bolje da rećem, sebe svladati i naći se na istoj liniji rada u službi jedne cjeline. U duševnom životu veći je junak ko znađe sebe svladati nego li drugoga.

Tri sjajna lica, koja su zaslužila dično miesto u galeriji naših znamenitih ljudi te mogu poslužiti uzorom mladomu naraštaju, jesu tri odlična istarska rodoljuba: Matko Mandić, dr. Matko aginja i Vjekoslav Spinčić. Dva su prva već prije preminula, Mandić u Trstu 1915. godine, Laginja u Zagrebu 1930, a nečavno 29. maja 1933, spušten je u grob i treći član istarskog triumvirata Vjekoslav Spinčić. Uz nezaboravnog biskupa Dobrila, prvog istarskog preporoditelja, ova tri lica sjati će na vijeku u historiji našega naroda.

Davno su mi bila poznata ova imena, već od prije 50 godina, kada sam se rastao sa školskim klupama i počeo pratiti javni rad u našem narodu. Bila su ona blažena vremena, kad su se duševne vrline više cijenile nego danas, kada je mladom pokolenju ideal domovine lebdio u srcu i pameti i nije sve bilo u športu nogama i rukama kao danas, i kada je svaka kulturna i rodoljubna pojava na književnom i političkom polju davala omladini pobude za budući rad u životu. Uz naše narodne borioce Klaića, Pavlinovića, Biakina i dr. na dalamtinskoj obali, mi smo sa udivljenjem gledali na požrtvovni rad istarskih vojđa Mandića, Laginje i Spinčića. Sa velikim poštovanjem ta su se imena uvijek spominjala u Dalmaciji.

Vrijeme se je izmijenilo i došlo je doba, da se поблиže upoznamo, a to u parlamentarnoj periodu 1907—1911 godine u tadašnjem carevinskom vijeću u Beču, kada sam zastupao sinjsko-vrlički kotar. Sa sveopćim izbornim pravom, koji se je godine 1907 prvi put uveo, Hrvati i Slovenci u Istri slavili su pobjedu. Sa ogromnom većinom birana su trojica narodnih vojđa, koja su stupila u isti parlamentarni klub sa braćom iz Dalmacije. Za sve četiri godine bili smo za istim stolom, u istim intimnim razgovorima, pa smo se mogli dobro spoznati i sljubiti.

Tri idealna čovjeka! Matko Mandić, svećenik novinar iz Kastva, čiste južnjačke impulsivne naravi, otvoreno i iskreno primorsko srce, u ko-

jemu se nije krija ni lukavost ni uznositost, krupna tijela, iz kojega je proviara velika energija duha, nije mogao da trpi nepravice što se nanašaju našem narodu na Primorju, srtao je bezobzirno u borbu. Čitav svoj život pokvetio je svomu narodu, kao novinar na uredništvu »Naše Sloge« u Trstu, kao borac u političkim agitacijama, kao pokretač i vojđa nacionalnih ustanova, i perom i besjedom našao se je uvijek u prvim redovima, bez ambicije na časti, bez spekulacije na prihode. Siromašno je živio, siromah umro. I ako po naravi opozionalac do krajnosti, bio je ipak pun zdrava razbora, te pred hladnim sudom dra Laginje i korekturom Spinčića znao je revidirati svoje vruće zamišljene osnove, kako će bolje odgovarati realnoj politici i koristiti narodnoj stvari u Istri.

Komu nije poznata lijepa pamet i zlatna duša dra Matka Laginje? S njime nije bilo potrebno općiti četiri godine. Već pri prvom susretu, u prvom razgovoru upoznao si čovjeka, u kojemu je pronicav um, toplo srce, bistro oko i prijazna besjeda u potpunom harmoniji. Čitav čovjek! Nije bio svećenik po zanimanju, nego pravnik, odvjetnik, ali bio je svećenik po vjerskom osjećanju. Osvjedočena kršćanska duša. Prototip čovjek iz naroda, do kojega još nije došao val materijalizam i vjerskog indiferentizma. Učen u svojoj struci, načitan u literaturi, vrstan poznavac narodnog života i jezika. Psiholog, filolog, folklorist, znao bi mnogo i lijepo pripovijedati iz narodnog života u Bosni, gdje je u mladosti proveo neko vrijeme. Njegovom intuitivnom oku nije ništa izbjeglo. U ljubavi za istarskom sirotinjom nije imao mjere niti je ikada vodio računa što može a što ne može dati. I o njemu se može reći: Pertransit bene faciendo.

Treći član istarskog triumvirata, ovih dana preminuli Spinčić, bio je više od njih uravnotežen. Sve je u njemu bilo promišljeno, odmjereno i cilju shodno. Profesor svećenik, jaka opozicionalna duha tako ga je bio prisiljen napustiti i državnu službu školskog nadzornika ispred pritiska austrijskih vlasti, ali na položaju odgovornosti znao je podržati svoje eruptivne odluke kriteriju svog bistrog uma, te se prilagoditi prilikama, a da ispoljuje ne što hoće nego što može. Izučivši visoke škole u Pragu, koljevci sveslavenstva od kongresa 1848. Spinčić, Hrvat, pravaš Starčevićanac, imao je širokih i bistrih pogleda na Slovene sjevera i juga, s kojima je podržavao najbolje veze. Bio je oduševljeni pristaša jugoslovenskog jedinstva, zagovarao dobre odnose sa Bugarskom, da bu-Sušak-Kastav, samo da podrži na toj izloženoj granici složne duhove u jednoj dr-

žavnoj jugoslavenskoj zajednici. Odgojen u duhu biskupa Dobrile i Strosmajera »sve za vjeru i domovinu«, znao je ova dva pojma vjere i domovine u najljepšem skladu podržavati i dati im u stanovitim prigodama izrazita značaja, u čemu je bio savjestan i dosljedan do zadnjih dana svoga života.

U hotelu Höller (Burggasse) u Beču bio je tada poznat hrvatski stol (Kroatischer Tisch), za kojim su sjedili i blagovali gotovo svi zastupnici iz Dalmacije i Istre. U tadanjem bečkom parlamentu dva dana u sedmici — subota i ponedjeljak — bila su slobodna, bez sjednice, a da zastupnici, iz bliže okolice Beča mogu nedjelju provedi kod kuće. Nama sa primorja to nije bilo moguće radi daljine, stoga su ta dva radna dana bila uložena u obilježnju raznih ministarstva za posredovanje i povoljno riješenje molba iz izbornih kotara. Ta sudbina prati i današnje naše poslanke u Narodnoj skupštini s tom razlikom da amo ide »svoj svomu« a tamo je sa tudja stola trebalo prositi mrvice. Pravo prosićenja ili kako je zgodno rekao pok. Perić, »čaušluk«. Rekord je nosio naš pokojni Blankini, koji je obavljao intervencije za učionike iz svih 10 izbornih kotara Dalmacije.

Istarski triumvirat razdijelio je svoje referate: Mandić novinstvo i radništvo, Laginja privredu i seljaštvo, a Spinčić škole i prosvjetu. Svaki je obavljao svoj posao, a pri većem pitanju nastupila bi sva trojica kao delegacija. Ugodno je bilo slušati na večer za tim stolom doživljaje, uspjehe, tog posredovačkog dana. Znali smo po veselom licu i dobrom raspoloženju istarskih zastupnika kad se je nešto isposlovalo. Naš bi dobrbi »Matić« (ovako smo od dragosti zvali Matka Laginju) zapalio sa uživanjem jednu »virgiinku« više.

Uprkos žestoke talijanske agitacije iz Trsta, uprkos prirodjene njemačke mržnje na centralnoj vladi u Beču proti svemu što odilje na jugu slavenskim duhom, ipak sa se ova tri ozbiljna i ustrajna narodna pobornika namećala i centralnim vlastima i javnom mnijenju u parlamentu. Uživala su simpatije i moralnu potporu kod svih Slavena. Istarska stvar smatrala se je pravedna stvar u svim slavenskim krugovima. I takovim upornim radom u carevinskom vijeću i pokrajinskom saboru kroz duga periodu od četvrt vijeka oni su probudili i ojačali narodnu svijest, osvojili su seoske općine, zasnovali narodne gospodarske zadruge, blagajne, podigli osnovne škole, učilišta, gimnazije, narodne domove i lstra je bila zrela da stupi u zajednicu sa ostalim krajevima naše domovine da nije nastupio 1914 potres svjetskoga rata i nesretnom sudbinom evropske diplomacije 1920 rapalskim ugovorom otrgnuo je od prirodne zajednice i pripojio susjednoj tuđinskoj vlasti.

Kada je 12. novembra 1920 stigla crna vijest iz Rapalla o sudbini Istre meni su odmah palj na pamet Matko Laginja i Vjekoslav Spinčić i pomislio sam kakav će strašan udarac oćutiti njihova duša. Pišem prijatelju u Zagrebu neka mi javi, jesu li mogli odoliti boli, a da im srce ne pukne od jada. Prijatelj mi je odgovorio:

Poslije par mjeseci vidio sam jednoga drugoga, Laginju u Zagrebu, Spinčića u Supallu Laginja pao srušen kao da ga je kap šaku. Kao sjena polumrtva čovjeka išao je ci, tuguje i on bolan u nadbiskupovu dvoru, svojim teškim polaganim korakom Laginja pokrajnom ulicom Zrinjevcu prema kolo-dvoru, da dočeka prijatelja. Kad sam mu počeo govoriti: ulazim u Tvoju uciviljenu dušu, dragi Matko... on je digao ruku kao da je htio reći: ne govori dalje, nemoj mi cijepati srce od boli, i teško uzdahnu.

— Ti znaš, Don Frane, da ja vjerujem u Boga i u njegovu pravednost — pogleda me staračkim umorenim očima, koje su nabujale vrućim suzama — pa se uhvam da će naše suze doći do neba. Reče mi i rupcem otare suze od oči.

Spinčića sam susreo u Sušaku i zapitao: gdje boravi? — Nigdje! — odgovori on i teško uzdahnu. — Idem od nemila do nedraga. Većinom sam u Zagrebu, ali nemam mira dok ne vidim moju Istru. Dodjem ovdje na Sušak, pohodim i moje rodno mjesto Kastav, ali kad čujem bolne vapaje moje braće preko granice, moje djece i škola naše Družbe Čirilove, smuti mi se duša, nemam mira i opet bježim u Zagreb. Oh Bože, kada će svršiti ove muke?

Don Frane Ivanišević.

TRSAČANI ZA ISTRU.

U jednom otmjenom društvu rodoljuba na Trsatu sakupljeno je Din 300.— za istarske izbjeglice. Hvala im!

Više saradnika

koji su poslali svoje priloge za Božićni broj, neće naći svojih radova u ovom broju. Molimo ih, da nam oproste. Neki su svoje priloge poslali prekasno, a druge smo opet morali da izostavimo radi preobilja materijala. Većina će tih priloga izići u redovitim brojevima.

»Fitonin« ispitani lijek za rane, kraste, lišaj, čirove, te ine kožne bolesti, opekline, ozlede, oparotine, otvor. ozebine i t. d.

Svima onima, koji boluju od tih rana, »Fitonin« dolazi kao vanredno sredstvo, jer je dokazano i utvrđeno po našim liječnicima i zdravstvenim institucijama, da sigurno i brzo zacijeljuje i najstarije kronične rane. »Fitonin« odstranjuje otekline i neugodan zadah rane te već u početku liječenja ublažuje bolove. Bilo je slučajeva, da su takove rane bile stare preko 20 godina, a upotrebom »Fitonina« zacijelile su u nepunih mjesec dana. »Fitonin« preporučan je i kod ozljeda, povreda, opekline, oparotina, jer sprečava infekciju, obustavlja krvarenje i vrlo brzo zacijeljuje rane. »Fitonin« se dobiva u apotekama, boca od 250 gr. za Din 20.—, velika boca od 1000 gr. za Din 60.—. Ako ga negdje slučajno nema, neka se naručiti kod »Fitonin« dr. s. o. i. prometni odlo. Zagreb, pošt. pret. 75. Ako se naručuje pouzedeć 2 male ili 1 velika boca (manje se ne šalje), onda je pošt. trošak Din 10.—, nu ako se novac pošalje unapred na »Fitonin« dr. s. o. i. pošt. ček. konto br. 97.757 u Zagrebu, onda se PRISTEDI SVAKI POSTANSKI TROŠAK.

BESPLATNO SE ŠALJE POUČNA KNJIŽICA BR. 19. SVAKOMU, TKO JU TRAZI!

Dozv. po Min. pod S. br. 611 od 21. IV. 1933.

Čistite i spremajte stan sa sredstvima od FORGAČA, Masarykova 18

NOVA ORGANIZACIJA „ISTRA“ V BANJALUKI

KAKO SE GODI NAŠIM NASELJENCEM V BANJALUKI.

Banjalučko prištevamo lahko med največje naše naselbine. V neposredni okolici mesta je kupilo že nad 100 družin iz zasedenega ozemlja posestva, katere sedaj jako marljivo preurejajo v vinograde in sadovnjake. Letos so dobili nekateri naseljenci že preko 6000 din., za prodane breskve a vinski pridelek znaša pri nekaterih tudi nad 30 hektov. Zato se njih gospodarstvo polagoma izboljšuje in marsikdo je že »na konju«. Začetek pa je bil seveda tudi tu težek in da nismo ustanovili koj prva leta svojo »Slovensko seljačko zadrugo«, katera je dajala naseljencem poleg raznih gospodarskih potrebščin tudi poceni kredit, neznam, kako bi bilo. Nekateri so prišli sem s popolnoma praznim žepom, dobili pa so pri zadrugi posojilo za nakup zemlje, sezidali si hišico, zemljo skrbno obdelali in danes po 5—7 letih imajo že vrednost 30 do 40 tisoč dinarjev. Seveda, niso vsi tako srečni. Kdor ima mnogo malih otrok, ta ne more nalagati kapitala toliko v zemljo, ker ga nalaga v otroke. Ko ti odrastejo bo šlo boljše tudi v gmotnem oziru. Zemlja je tod dobra in daje če se vsaj nekoliko pognoji, dobre pridelke. Še največ dobička donša tu sadjarstvo in vinogradarstvo. Osobito za gojenje breskev je kraj lako usoden.

Ker je tod le malo industrije, se godi delavcem v teh krajih manj dobro. Vsled konkurence so dneve nizke in dostikrat se dela niti ne dobi. Največ je zaposlenih naših pribežnik v tukajšnji lesni industriji in v premogokopu. Naši rokodelci si pa najdejo delo, ker jih vsled njih marljivosti, vsi bolj cenijo nego druge. Vendar bi ne priporočal ljudem, ki nič nimajo, da hodijo sem iskat svojo srečo, posebno ne, če nimajo že prei zagotovljenega dela. Ti kraji so bolj za onega ki se hoče pečati s kmetijstvom.

Tudi uradnikov iz naših krajev je nekoliko tu, vendar ne mnogo, trgovcev pa samo par. Tem zadnjim gre še najboljšje, ker so prišli sem gmotno dobro podkovani.

Vseh priseljencev, ki so rojeni v zasedenem ozemlju smo našli nekaj nad 600,

ker smo pa najbrže nekaj njih pregledali, jih bo gotovo nad 700. V bližini Prnjavora živi pa še stara goriška kolonija od preko 20 družin. Ne daleč od Banjaluke se nahajata tudi dve italijanski (tirolski) koloniji. Italijanski otroci dobivajo tu šolski pouk v italijanščini in tudi v cerkvi se pridružijo italijanski. Kakor vidite se postopa pri nas z Italijani drugače, nego postopajo Italijani z našim narodom v zasedenem ozemlju. Tedi nemški kolonisti, katerih je okoli 600 družin in to iz Nemčije imajo tu nemške šole, v cerkvi kakor tudi pri društvenih prireditvah se poslužujejo nemškega jezika in uživajo sploh popolno narodno svobodo. Da bi ravnali tako Nemci z lužiskimi Srbi! Bosanski narod ima naše ljudi jako rad in jim v vsakem oziru rad pomaga. Na polju nekega našega naseljenika, ki nima družine, a je vzel v najem večje posestvo, se je znašlo nekega jutra kar 15 sesedov, ki so okopavali koruzo, ne da bi on kaj o tem prej govoril ali slutil, drugemu so prinesli, ko mu je dospela družina, vsaki po eno kokoš itd. Mnogi bosanski možje so bili za časa vojne v naših krajih in kaj radi govore, kako so jih naši ljudje radi sprejemali in pogostili. Sploh je bosanski narod jako dober, pošten in vrlo bister ter željen nauka. Škoda, da ima le malo dobrih in nesebičnih voditeljev!

V Banjaluki smo imeli do pred letom slovensko društvo »Triglav«, v katerem smo bili priseljenci po večini včlanjeni. Ker je pa to ustavilo svoje delovanje, organizirali smo se pretekle nedelje dne 10. t. m. v izobraževalno in podporno društvo jugosloven. emigrantov iz Italije, kateremu smo dali ime »Istra«. Čim bodo društvena pravila potrjena, vršil se bo prvi občni zbor, do tedaj pa naj se prijavijo vsi, ki se še niso prijavili kot društveniki; enemu od članov načelstva (Ant. Strekelj, kmet, nadz. v pok. in posestnik, Božo Mezulič, žel. činovnik, Ante Močinič, strok. učitelj v kmet. šoli, Ciril Buković, banski uradnik, Ivan Budin, uradnik pri šumski direkciji).

RAD JUGOSLAVENSKE MATICE U ZAGREBU

Ova ustanova vrši bez prestanka i neumorno svoj uzvišeni nacionalno-socijalno-humanitarni rad za našu neslobodjenu braću iz Istre i ostalih naših otetih nam krajeva.

Od 1. septembra do 15. decembra 1933. došlo je u ured Jugoslovenske Matice u Zagrebu iz naših porobljenih krajeva 62 novih izbjeglica, a od onih koji su otrpili u Jugoslaviji došlo je za prvi put u njezin ured 90 izbjeglica. Kroz to doba podijelila je 148 raznih potpora, bilo u novcu bilo u odjeći, obući ili hrani i izdala je 381 raznih preporuka, uvjerenja za dozvolu boravka, uposljenja, državljanstvo i druge razne potrebe. Uz to pojedini su se odbornici lično zalagali nebrojeno puta kod raznih poduzeća i ličnosti za uposljenje ili ublaženje bljede istarskim patnicima.

Iza zadnjega našeg izvještaja u broju 38. naše »Istre« od 22. septembra o. g., sjetili su se istarskih patnika svojim doprinosima Jugoslovenskoj Matici gg.: Dr. Fran Brnčić, Zagreb, 400 Din.; Anka Tkalciceva, umirovljena učiteljica građanskih škola u Zagrebu, 100 Din.;

Cenčić Mihajlo, Zagreb, 40 Din.; Požar Ivan, Zagreb, 38 Din.; Kugli S., Zagreb, 50 Din.; Stupar Ivan, Zagreb, 30 Din.; Širca Ambroz, Jakšić, Rijavec Vjekoslav, Vukovar i Zavadlav Leopold, Zagreb, po 20 Din.; Pavlić Milan, Zagreb, i Svete Ivan, Duga Resa, po 10 Din.; Čele Petar, Zagreb, 3 Din.

U našem nas plemenitom radu obilno podupiru Podružnice i Povjereništva Jugoslovenske Matice. Sakupiše i doznačiše nam: Podružnice Jugoslovenske Matice: 1) Osijek 1500 i 2500, ukupno 4000 Din.; 2) Sl. Požega 800 Din. Povjereništva Jugosl. Matice: 1) Sisak 400 Din.; 2) Crikvenica 350 Din.; 3) Oroljavje 70 Din.

(Članarinu i utržak za kalendare za god. 1934 ne možemo iznesti radi prostora u listu).

Svima onima, koji su doprinijeli svoj obol, da se je moglo ublažiti boli i položiiti blagi melem na rane napućene braće, zahvaljuje se i preporuča se njihovoj pažnji i u buduće

Banovinski odbor Jugoslovenske Matice u Zagrebu

NAŠE PROPAGANDNE RAZGLEDNICE

Klub jugoslovenskih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre v Ljubljani (Seleburgova ulica 7-a) je izdal v lastni založbi serijo štirih propagandnih razglednic. Umetniška izdelava razglednic je bila poverjena priznanemu našem umetniku slikarju prof. S. Šantlu, ki je svojo nalogo izvršil odlično. Razglednice imajo napise: Zasužnjena domovina. Osveta, Bez od doma in Solovo od Gorice. Razglednice vzbujajo povsod veliko pozornost. Saj so je tudi vredne, ker tako lepih motivov in pestrih barv iz naših zaslužjenih krajev ne dobimo na nobenih takovrstnih tobarvnih razglednicah. Razglednice so zelo primerne za božična in novoletna voščila in sploh za dopisovanje. To je prvi tak poizkus, ki so si ga vzeli na rame na ponovne želje go naše zemlje čutečega občinstva naši agilni primorski akademiki in ki se jim je odlično posrečil. Vsakodnevna nova naročila iz vse države in celo iz inozemstva dokazujejo, kako veliko zanimanje vlada za razglednice. Razprodaja se vrši v Ljubljani po vseh večjih trafikah in tudi v papirnicah Bonač, Tičar in Šfiligoj. Občinstvo naj kmalu pokupi te redke in lepe razglednice, ki se prodajajo po 1 Din.

Uničevala me je, ni me strla sekira lakomnega Benečana, ne bič, ne meč in križi Habsburžana; vsem, vsem samo grobove sem odprla

SV. MIKLAVŽ PRI ZAGREBSKIH SLOVENCIH.

V soboto dne 9. 9. m. je priredila Narodna knjižnica in čitalnica, kakor navadno svoj Miklavžov večer. Sv. Miklavž je bil univerzitetni prof. gosp. Dr. B. Zarnik, ki je priporočeval poslušalcem, da vedno in povsod gojijo svojo lepo slovensko besedo. Med drugim se je tudi spomnil koroških in primorskih Slovencev, ki se nahajajo v robstvu onkraj meja Jugoslavije. Sv. Miklavž na te besede je bil od prisotnih posebno pa od primorskih rojakov toplo in prisrčno pozdravljen.

U krvi je zdravlje!

Krv je sok života i hrana tijela.

Jedan od najvažnijih faktora u sastavu ljudskog organizma je krv, koja cirkulira po tijelu i hrani sve njegove dijelove. Zemlja bez vode nije plodna, osuši se i ispuca, i trud uložen u obradivanje takove zemlje je jalov i nekoristan. U koliko zemlja nema vode prirodni putem, nastoji se je dovesti umjetnim putem, jer voda zapravo znači život.

To što je za zemlju voda, za ljudski je organizam krv. Krv preuzima i dalje vodi u tijelo sve ono, što je za normalni i zdravi razvitak tijela potrebno. Liječničkim istraživanjem posljednjih decenija dokazalo se, da je jedno od najpotrebitijih sastojina potrebnih krvi odnosno hranjenju tijela — željezo. Ljudski organizam kad nema u krvi dovoljno željeza trpi i takove osobe postaju blijedobolne, nervozne i razdražljive, nesposobne za rad i sklone su svakovrsnim bolestima, koje lagano i uspješno navlažu na oslabljeni organizam i podgrižuju ga.

Preparat koji krvi nadomještava željeza, poznat svim liječnicima, isproban od stotine tisuća osoba s uspjehom je »Energine« sredstvo za jačanje krvi, živaca i apetita. »Energine« je preparat u kojem je uspješno spojit željezo sa još nekim važnim hranivim sastojinama u takovoj formi da ga želudac lako prima i pruža krvi, a dajući krvi željezo jača se tijelo i čitavi organizam. Odrasli uzimaju »Energine« tri put dnevno po jednu kašiku prije jela, djeca tri put dnevno po jednu malu kašiku prije jela. »Energine« se nadalje s uspjehom upo-

trebljava u slučajevima slabokrvnosti, kod oporavka iza bolesti, nervoze, razdražljivosti, besanice, kod zaostajanja u tjelesnom razvitku, kod engleske bolesti, pomanjkanja i slabosti mlijeka kod dojilje, poslije malarije i pomanjkanja apetita, i konačno za sveopće jačanje krvi i tijela.

Roditelji: Svakom djetetu koje polazi školu dajte da uzima »Energine« za jačanje krvi, živaca i apetita. Djeca koja uzimaju redovito »Energine« dobrog su apetita i otporni su svim bolestima.

»Energine« za jačanje krvi, živaca i apetita dajte svakoj djevojčici između 12 i 17 godina. To je doba kada djevojke moraju da imaju jaku i zdravu krv. Ne zaboravite da je to doba kada nastupa kod djevojaka prelazno doba.

»Energine« dajte svakom članu obitelji koji nema apetita.

»Energine« dajte svakom članu obitelji koji je malokrvan i slabih živaca.

»Energine« za jačanje krvi, živaca i apetita dobiva se u svim apotekama i drogerijama u originalnim bocama od pola litre. 1 boca Din 35.—

Poštom šalje Laboratorij »Alga« Sušak, 3 flaše Din 110, 6 flaša Din 220.— i jedna badava, 12 flaša Din 440.— i divlje badava.

U FOND „ISTRE“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:

»Da bi »Istra« izlazila svakog tjedna redovito u normalnom formatu.«

Bilježimo ova nova imena plemenitih darovatelja:

Mirko Skalamera, Kragujevac	D	5.—
Janko Tomišić, učit. — Petka	D	10.—
Ribarić Martin — Čakovec	D	20.—
X. X. iz Subotice	D	20.—
U prošlom broju objavljeno	D	28.576.35

Ukupno Din 28.631.35

KUPUJTE TAMO —

GDJE KUPUJU SVI!

Kastner & Ohler
Zagreb.

S. SPITZERA NASLJ.

TRANSPORTNO I OTPREMNIČKO D. D.

ZAGREB, ILICA 16 I. KAT

TELEFON BROJ 55-39

OBAVLJASVE VRSTI TRANSPORTA

KAO I PRESELENJA

U VLASTITIM POKUĆTVENIM KOLIMA

POŽURUJEMO SE

da Vam budemo u pomoći kod izbora dobrog i-ukusnog božićnog dara.

TIVAR

ZA GOSPODJE: damski ogrtači . . . Din 390 do 790

ZA GOSPODU: odijela Din 140 do 790

zimski kaputi Din 210 do 590

hubertusi Din 320

ZA DJECU: odijela Din 70 do 150

zimski kaputi Din 170 do 210

hubertusi Din 160

Božićni dar, koji donosi veselje su samo:

ODIJELA

Prolazno doba djevojke je između

12 i 17 godina

to je doba kada svaka djevojka mora imati zdravu i zdrave i jake živce i izvrstan apetit.

TO DAJE:

Energin

za jačanje krvi, živaca i apetita.

„ENERGIN“ dobiva se u svim apotekama. 1 boca od pola litre Din. 35.—, 3 velike boce Din. 110.—, 6 velikih boca Din. 220.— i 1 badava 12 velikih boca Din. 440.— i 2 badava. — Poštom šalje LABORATORIJ „ALGA“ — SUSAK

(Odobreno po Min. soc. politike narod. zdravlja S. Br. 3787 od 23. marta 1923.)

Najljepši dar za Božić

EDISON BELL gramofon sa pločama

Gramofoni od Din 490.— na više

Ploče od Din 19.— na više

Prodaja na dugoročnu otplatu

BOGATI IZBOR NACIJONALNIH, UMJETNIČKIH, PLESNIH KAO I TONFILMSKIH PLOČA

Zahtjevajte besplatne nove kataloge

Upozorujemo na specijalne snimke starih Primorskih pjesama sa sopeima

Prodavaona: ZAGREB, Ilica br. 5 (Oktogon)

EDISON BELL Penkala Ltd.

ZASTUPSTVA u svim većim mjestima Jugoslavije

Glavni zastupnik za Primorje

MILAN FÜRST, SUŠAK

VANREDNA

PERMANENTNA PRODAJA

odličnih i vrijednih književnih djela uz posve jeftine cijene

Izvršna domaća zabavna i poučna djela i odabran prevodi čuvenih stranih pisaca.

Izbor valjanih omladinskih i dječjih knjiga.

Zakoni Kraljevine Jugoslavije i pravna literatura

Znanstvena i stručna djela.

Udžbenici za osnovne, srednje i visoke škole našega izdanja.

NA ZAHTEJ ŠALJEMO NAŠE POPISE BADAVA I FRANKO!

JUGOSLAVENSKO NAKLADNO D. D.

„OBNOVA“

ZAGREB

MASARYKOV.. UL. 28

TELEFON 66-46,66-48

Jadranska plovidba d. d. Sušak

Brzjavi: Jadroplov

Podržava sa 47 redovitih pruga parobrodsku službu u svim pravcima na Jadranskom moru

Brze parobrodске pruge za Dalmaciju
Turistička putovanja

10 dana za Dalmaciju i Grčku 6 dana za Dalmaciju
uz umjerene cijene

Redovita služba za prevoz putnika i tereta za Dalmaciju, Albaniju, Grčku i Italiju.

Prvorazredni parobrodi - odlična kuhinja
dobra posluga.

Upute daju:

Jadranska Plovidba d. d. u Sušaku,
sve njezine agencije
Putnik i Wagons-Lits

Tražite prospekte.

NIKOLA EINZIG

prije

L. GRLIĆ I DRUG

ZASTUPSTVO TVORNICA PAPIRA

ZAGREB

DEŽELIĆEVA UL. 74/II — TELEFON BR.: 29-61
Brzjavi: SUPERIOR Poštanski čekovni račun br. 34-610

GENERALNA ZASTUPSTVA:

TVORNICA KNJIGOVEZAČKOG PLATNA

**JOSEF KOHORN & BRUDER,
BRAUNAU**

TVORNICA PAPIRA

**IGNAZ SPIRO & SÖHNE A. G.
BÖHMISCH-KRUMAU**

SAGRIN-, GLANC I CHROMO PAPIR

**BUNTPAPIERFABRIK G. F. LELL,
EBELSBERG**

VELETRGOVINA FINIH PAPIRA

CARL MANG, WIEN

Stalno na skladištu: ŽICE (sjajne pocinčane); original
Gruschwitz-KONAC; Bindšpage, Kapitalband, Heftgurte
Heftbinde i t. d.

GRADSKA ELEKTRIČNA CENTRALA U ZAGREBU

ima svoj

INŠTALACIONI URED

koji

zaposluje preko 50 stručnih sila;
izvada sve vrste inštalacija, svijetla,

motora, aparata, strogo prema postojećim propisima i uz umjerene cijene;

ima veliko skladište

rasvjetnih tjelesa aparata, motora i inštalacionog materijala samo prvorazrednih tvornica;

vrši stalnu službu

za male popravke danju i noću

Telefon broj 46-41

nalazi se u

Gundulićevoj ulici 18 prizemno

(uredovno vrijeme od 8-12 prije podne
i od 2-6 poslije podne)

Obročna otplata!!

Ovaj broj „Istre“ je štampan na rotacionom papiru

Tt. Karl Funder - Mölbling (Austrija)

PRUŽAMO PRILIKU SVAKOME!

da kupi jeftini i praktični

BOŽIĆNI DAR!

Do Božića znatno snižene cijene!
Ne propustite priliku!

SVILENE TKANINE!

VUNENE TKANINE ZA HALJINE
I KAPUTE!

BARŠUNI, FLANELI I PLATNA
ČARAPE I RUKAVICE!

To su danas najvrijedniji i najpraktičniji darovi

ZA ŽENSKI SVIJET!

POMODNA KUĆA

Lebincec
I DRUG
RADIČEVA 1.

POZOR

**OBRTNICI
TRGOVCI I
PRIVATNICI!**

KATALOGE, POSLOVNE
KARTE I CJENIKE,
LISTOVNE PAPIRE,
KUVERTE, OBJAVE,
POSJETNICE I SVE
OŠTALE TISKANICE ZA
TRGOV. I PRIVATNU
UPORABU IZRADIT ĆE
VAM NAJJEFTINIJE,
BRZO I SOLIDNO

JUGOSLOVENSKA

ŠTAMPA D. D.

ZAGREB, Masarikova 28a
TELEFON: 66-46, 66-47 i 66-48

ŠUMSKO INDUSTRIJSKO PREDUZIĆE
DOBRLJIN-DRVAR A. D.

STRUGARE U DOBRLJINU I DRVARU, DIREKCIJA ŽELJEZNICA U DRVARU, DIREKCIJA ŠUMSKIH RADOVA U OŠTRELJU I EKSPORTNA STOVARIŠTA U ŠIBENIKU I SUŠAKU. CENTRALNA UPRAVA U SARAJEVU.

Proizvodi: Sve vrste jelove, smrčeve i bukove rezane gradje, burad za pakovanje, gradjevni materijal, drvenu vunu itd.

Eksportuje: Sve vrste produkata po celom svetu. Godišnja prerada oko 300.000 m³ oblog drveta. — Sopstvena željeznička mreža od 352 km spaja Prijedor — Jajce — Knin i služi javnom saobraćaju — Dužina šumske pruge iznosi oko 300 km.

Telefoni br. 63-55 i 63-57 — Brzjavni: LEFENIKS, ZAGREB

»FENIKS«

DRUŠTVO ZA OSIGURANJE ŽIVOTA

Filijalna direkcija: ZAGREB, JELAČIĆEV TRG Br. 4

Garantna sredstva proračunato u dinarima - - - - -	5,107.000.000.—
Stanje osiguranja koncem 1932. god. u dinarima preko -	26,024.902.000.—
U god. 1932. isplaćeno je u životnoj grani osigurnine din.	583.157.730.—
Prihodi na premiji u životnoj grani 1932. god. iznose u din.	1,458.462.219.—

GRANE OSIGURANJA:

Život, osiguranje miraza, rente, požar, provalna kradja, auto, nesretni slučajevi i zakonske dužnosti jamstva

NOVO UVEDENO ŠTEDNO OSIGURANJE BEZ LIJEČNIČKOG PREGLEDA!

Za dva dinara dnevno isplaćujemo - - - Din 17.500.—

Za tri dinara dnevno isplaćujemo - - - Din 26.250.—

Za četiri dinara dnevno isplaćujemo - - - Din 35.000.—

U slučaju smrti uslijed nezgode naročite pogodnosti

Tražite prospekte! — Vrsnim zastupnicima pruža se dobra zarada!

Sve upute daje najpripravnije

»FENIKS«

Društvo za osiguranje života, filijalna direkcija Zagreb, Jelačićev trg 4

Obradujte za Božić svoje drage

59.-

Vel. 23-26 Vrsta 9892-82
Za nestašne djake i učenice po kiši, snijegu i blatu. Ne treba ih čistiti, operu se običnom vodom. Vel. 27-34 Din. 79.-. Ženske Din. 99.-

poklonite cipele praktičan dar - najveće veselje

Plato

49.-

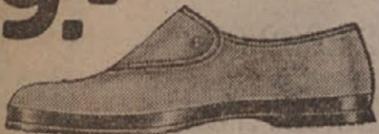
Vel. 23-26 Vrsta 5861-00
Za Vaše mališane najbolje odgovara ova cipelica od finog boksa sa kožnim djonom.

45.-

Za dječake, koji nikad ne miruju evo dobrih visokih cipela od jake masne kože sa izdržljivim gumenim djonom. Vel. 35-38 Din. 59.-

29.-

Naše tople „ZEPE“ za rad kod kuće i u dvorištu najpodesnije su. Nepromočive su, jer imaju gumeni djon. Dječije 25.-, muške 35.-

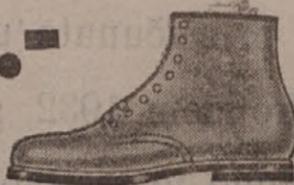
49.-

Vrsta 3222-02
Jaka polucipela za školsku mladež sa ukrašenim jezikom. Gumeni djon jamči za dugotrajnost. —

59.-

Vel. 27-34 Vrsta 5662-00
Visoka dječija cipela od dobrog boksa na ram prošivena sa kožnim djonom. Veoma podesna u kaljače. Sa duplim djonom 69.-

79.-

Vrsta 6262-21
Štrapačna cipela za zimski sport od jakog duboksa sa kožnim djonom i petom. —

49.-

Vrsta 1345-05
Udobna cipela od lastina, u koji se noga odmori ali ne gubi lep oblik. Istatakva od crnog ili braun somota za Din. 49.-.

59.-

Crne ili braun od somota kombinovane sa kožom. Elegantne i udobne, za svaku nogu i svaki džep. Možete ih obući u sniježne cipele

69.-

Vrsta 3925-03
Za rad, za štrapač, za blato i vodu praktične cipele od boksa sa nepoderivim gumenim djonovima. —

79.-

Vrsta 2945-11
Cipele za svaku priliku od dobrog boksa sa kožnim djonom i potpeticom. — Praktične i ukusne. Od laka za Din. 99.-

49.-

Vrsta 9815-03
Ukusna dekolte cipelica od finog somota ili lastina. Nemože izostati iz garderobe ni jedne praktične dame. Iz svilenog atlasa 69.-

69.-

Vrsta 5705-21
Otmena cipelica od svilenog atlasa, sa ukrasom na nartu. Uz najskuplju večernju toaletu najprikladnija. —

69.-

Vrsta 5755-23
Cipelica od svilenog atlasa najpodesnija za ples i zabavu. Imamo i bele, koje možemo obojiti u tonu haljine.

99.-

Vrsta 9805-07
Jednostavna ali elegantna cipelica od laka. Zbog lepog oblika i visoke pete naročito je omiljena. —

69.-

U ovim snješkama možete izaći u najgorem nevremenu. Kožne cipele i noge otače Vam potpuno suhe. U njima nosite naše cipele od lastina za Din. 49.-.

99.-

Vrsta 9875-26
Lagana lakovana cipelica sa kombinacijom od prave zmijske kože. Podesna za čajanke i ples.

129.-

Vrsta 5875-08
Elegantna cipelica od laka sa ukusnim ukrasom, podesna za svaku priliku.

99.-

Vrsta 2055
Udobne ali elegantne cipele od tople vunene čohu sa ukrašenom obrubom od krimeru. Za osjetljive noge u zimsko doba nenadoknadive.

29.-

MIKADO. Kad ste kod kuće, kad radite u kuhinji i idete iz sobe u sobu, nosite ove papuče. Dečije Din. 25.-, Muške Din. 39.-

39.-

Zdravlje i skupu kožnu obuću očuvate Vam najbolje naše kaljače. Imaćete uvijek suhe noge i čist stan. Jamčimo za dobar kvalitet.

89.-

Vrsta 1937-29
Od čvrstog boksa sa elastičnim gumenim djonom. Za dnevnu upotrebu, smeđe ili crne.

149.-

Cipele elegantnog gospodina za društvo i ples od laka kombinovane sa semišom. —

99.-

Za rad u hladnim prostorijama nenadoknadive. Izradjene su od tople vunene čohu sa nepromočivim gumenim djonom.

99.-

Cipele za svetac i blagdan, koje usavršujemo već 30 godina. Svaki dan su bolje i svaki dan jeftinije.

129.-

Elegantna cipela prošivena na ram. Izradjena od najboljeg boksa sa kožnim djonom i kožnom petom. —

149.-

Elegantne cipele od telećeg boksa, gornji deo kombiniran sa toplom čohom. Zbog svoje otmnosti nazvane „DIPLOMATKE.“